

Yrittäjyys maahanmuuttajien integroitumisen keinona Pohjanmaalla

Kirsti Melin ja Kristian Melin

Yrittäjyys maahanmuuttajien integroitumisen keinona Pohjanmaalla

Kirsti Melin ja Kristian Melin

Aalto-yliopiston julkaisusarja
CROSSOVER 24/2012

© Author

ISBN 978-952-60-4939-7 (printed)

ISBN 978-952-60-4940-3 (pdf)

ISSN-L 1799-4950

ISSN 1799-4950 (printed)

ISSN 1799-4969 (pdf)

Unigrafia Oy
Helsinki 2012

Author

Author(s): Kirsti Melin ja Kristian Melin

Name of the publication

Entrepreneurship a Method of Integration of Immigrants in the Pohjanmaa Region

Publisher School of Chemical Technology**Unit** Department of Biotechnology and Chemical Technology**Series** Aalto-yliopiston julkaisusarja CROSSOVER 24/2012**Field of research** Entrepreneurship and Social Sciences**Abstract**

The entrepreneurial activity in Finland is higher among immigrants than among Finnish people. Immigrants think more frequently than native people that entrepreneurship is a channel to social and economic independence and appreciation. For a part of the immigrant entrepreneurship is the best way to get a good income in their new homeland and in a foreign culture. Reasons for interest in entrepreneurship can be many. Already immigration to another country tells about the activity and ability to take a risk of the person. These are also qualities needed for entrepreneurship. Many of the ethnic entrepreneurs also come from cultures where entrepreneurship is very common and the attitudes toward entrepreneurship are positive. Many immigrants can also get a job quickest by self-employment. Some people who cannot get any job otherwise. That is called forced entrepreneurship. The younger age among immigrants also favor entrepreneurship.

This research consists of two parts. The first part creates based on statistics a profile of immigrant entrepreneurs in Pohjanmaa. The Statistics are mainly based on the data from National Board of Patents and Registration of Finland at the end of 2011. In the other part of this research we are seeking answer to the question: To what extent the entrepreneurship integrates immigrants to the Finnish society. In this part 30 immigrant entrepreneurs in Pohjanmaa have been interviewed. There are 20 different nationalities in 11 different municipalities in Pohjanmaa. The data has been analyzed using analysis of content. According to the statistical data there were 418 companies of the immigrants in Pohjanmaa in 2011. The number of entrepreneurs was 520 and of them 27 % were women. The greatest business areas were trade, hotel and restaurant business, construction business and welfare services. Most of the companies have been established after 2006.

Among the interviewed 22 persons thought that entrepreneurship had integrated them to the Finnish society. On the opposite 6 respondents saw that entrepreneurship had not integrated them to Finnish society and two respondents could not say anything about the matter. Factors that favored integration of entrepreneurs to Finnish society were networking, good education and professional skills of the immigrants. In addition the help of foundation, advice and finance of Finnish society, positive attitude and confidence of the Finnish people.

Keywords Immigrants, Integration of Immigrants, Immigrant Entrepreneurship, Ethnic Entrepreneurship**ISBN (printed)** 978-952-60-4939-7**ISBN (pdf)** 978-952-60-4940-3**ISSN-L** 1799-4950**ISSN (printed)** 1799-4950**ISSN (pdf)** 1799-4969**Location of publisher** Espoo**Location of printing** Espoo**Year** 2012**Pages** 147

Tekijä

Author(s): Kirsti Melin ja Kristian Melin

Julkaisun nimi

Yrittäjyys maahanmuuttajien integroitumisen keinona Pohjanmaalla.

Julkaisija Kemiantekniikan korkeakoulu**Yksikkö** Biotekniikan ja kemiantekniikan laitos**Sarja** Aalto-yliopiston julkaisusarja CROSSOVER 24/2012**Tutkimusala** Yrittäjyys, Sosiaalitieteet**Tiivistelmä**

Yrittäjyys elää Suomessa maahanmuuttajien keskuudessa kantaväestöä vahvempana. Maahanmuuttajat mieltävät yrittäjyyden keskimääräistä useammin väylänä yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen ja arvostukseen. Osalle maahanmuuttajista yrittäjyys on paras keino kunnollisen elannon hankkimiseksi uudessa kotimaassa ja vieraassa kulttuurissa. Syitä yrittäjyyden kiinnostavuuteen voi olla monia. Jo pelkästään toiseen maahan muutto kertoo henkilön aktiivisuudesta ja riskinottokyvystä, mitä ominaisuuksia myös yrittäjyydessä tarvitaan. Monet etniset yrittäjät tulevat lisäksi kulttuureista, joissa pienyrittäjyys on yleistä ja siihen suhtaudutaan myönteisesti. Monelle maahanmuuttajalle yrittäjyys voi olla myös nopein keino työllistyä. Tosin mukana on niitäkin, joille yrittäjyys on ainut keino saada työtä. Silloin puhutaan pakkoyrittäjyydestä. Lisäksi maahanmuuttajien kantaväestöä nuorempi ikärakenne suosii yrittäjyyttä.

Tämä tutkimus koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa luo saatavissa olevan tilastoaineiston perusteella kuvan siitä, minkälainen profiili Pohjanmaalla olevilla maahanmuuttajayrittäjillä ja yrityksillä on tällä hetkellä. Tutkimuksessa on pääasiassa hyödynnetty vuoden 2011 Patentti- ja rekisterihallituksen tilastoaineistoja. Tämän tutkimuksen toisessa osassa pyritään hakemaan vastausta siihen: Missä määrin yrittäjyys integroi maahanmuuttajia suomalaiseen yhteiskuntaan? Tässä osuudessa on haastateltu 30 maahanmuuttajayrittäjää Pohjanmaan maakunnassa. Heidät on valittu tilastoaineiston perusteella harkinnanvaraista otantaa käyttäen. Haastatellut edustavat 20 eri kansallisuutta 11 eri kunnassa. Tutkimustuloksia on analysoitu sisällön analyysillä.

Tilastollisen tarkastelun mukaan maahanmuuttajien yrityksiä oli Pohjanmaalla vuoden 2011 lopussa 418 kappaletta. Yrittäjiä oli 520 ja näistä naisyrittäjiä 27 %. Suurimmat toimialat olivat kaupan-ala ja majoitus- ja ravitsemusala, rakennusala sekä sosiaali- ja terveysalan palvelut. Suurin osa yrityksistä oli perustettu vuoden 2006 jälkeen.

Haastatelluista 22 maahanmuuttajayrittäjää katsoi, että yrittäjyys oli integroinut heitä suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuusi vastaajaa katsoi, että yrittäjyys ei ollut vaikuttanut integroitumiseen ja kaksi vastaajista ei osannut sanoa asiasta mitään. Integroitumista edistäviksi tekijöiksi yrittäjyyttä ja integroitumista yhdistävässä tarkastelussa nähtiin: verkostoituminen, maahanmuuttajan hyvä koulutus ja ammattitaito, perustamis-, neuvonta- ja rahoitusapu sekä ihmisten positiiviset asenteet ja luottamuksen saavuttaminen.

Avainsanat maahanmuuttaja, maahanmuuttajien integroituminen, maahanmuuttajien yrittäjyys, etninen yrittäjyys

ISBN (painettu) 978-952-60-4939-7**ISBN (pdf)** 978-952-60-4940-3**ISSN-L** 1799-4950**ISSN (painettu)** 1799-4950**ISSN (pdf)** 1799-4969**Julkaisupaikka** Espoo**Painopaikka** Espoo**Vuosi** 2012**Sivumäärä** 147

SISÄLLYS

ABSTRACT	5
TIIVISTELMÄ	6
KUVIOT	8
TAULUKOT	9
ESIPUHE	11
1 JOHDANTO	12
1.1 Yleistä	12
1.2 Käytetyt käsitteet	14
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma	16
2 AIKAISEMPI MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYDEN TUTKIMUS	21
2.1 Muualla maailmassa tehtyjä maahanmuuttajayrittäjyyden tutkimuksia.....	21
2.2 Suomessa tehtyjä maahanmuuttajayrittäjyyden tutkimuksia	24
3 YRITYSTOIMINTA MAAHANMUUTTAJAIEN INTEGROITUMISPROSESSISSA	30
3.1 Yrittäjyysaktiivisuus ja yritystoiminnan aloittaminen	30
3.2 Maahanmuuttajayrittäjien toimintatavat ja neuvontapalveluiden käyttö.....	34
3.3 Maahanmuuttajayrittäjien verkostoituminen	36
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	39
4.1 Aineiston keruu.....	39
4.1.1 Tilastoaineiston keruu	39
4.1.2 Haastatteluaineiston keruu	39
4.2 Käytetyt menetelmät	40
4.3 Tutkimuksen luotettavuus	42
5 TUTKIMUKSEN EMPIIRISET TULOKSET	44
5.1 Maahanmuuttajayritysten ja -yrittäjien profiili tilastojen valossa	44
5.1.1 Maahanmuuttajayritykset	44
5.1.2 Maahanmuuttajayrittäjät	49
5.2 Haastatteluaineiston analysointi	53
5.2.1 Haastatteluaineiston kuvaus	53
5.2.2 Maahanmuuttajayrittäjien yrittäjyysaktiivisuus	66
5.2.3 Maahanmuuttajien kokemukset yrittäjyydestä Suomessa.....	75
5.2.4 Maahanmuuttajien toimintatavat yrittäjinä.....	95
5.2.5 Verkostoituminen.....	107
5.2.6 Yrityspalveluiden rooli integroitumisprosessissa	110

5.3	Yrittämiseen ja sopeutumiseen liittyvien tekijöiden ryhmittely	119
5.4	Missä määrin yrittäjyys on edistänyt sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan.....	120
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	123
6.1	Yhteenveto tuloksista.....	123
6.1.1	Yrittäjyys on edistänyt sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan	127
6.1.2	Yrittäjyys ei ole edistänyt sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan	128
6.1.3	On vaikea sanoa, onko yrittäjyys edistänyt sopeutumista	129
6.2	Tulosten yleistettävyys.....	129
6.3	Maahanmuuttajien yrittäjyyden ja integroitumisen tehostamiskeinoja	130
LÄHTEET		135
LIITTEET		143

KUVIOT

1.	Yritystoiminta maahanmuuttajien sopeutumisen kentässä	18
2.	Maahanmuuttajan yrittäjäksi ryhtymispäätökseen vaikuttavat tekijät	18
3.	Maakuntien osuus maahanmuuttajien yrityksistä ja ulkomaan kansalaisista 2005.	26
4.	Maahanmuuttajien yritykset suhteutettuna asukaslukuun yli 35 000 asukkaan kunnissa 2005.....	26
5.	Yrittäjyys on edistänyt sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan.....	120
6.	Yrittäjyys ei ole edistänyt sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan.	121
7.	Maahanmuuttajien integroituminen suomalaisen yhteiskuntaan yrittäjyyden kautta.....	125

TAULUKOT

1.	Ulkomaalaisten yrittäjyyden kaksi määritelmää.....	14
2.	Maahanmuuttajayrittäjän yrittäjäksi ryhtymispäätökseen vaikuttavat tekijät	19
3.	Maahanmuuttajayrittäjyyden tärkeimpiä tekijöitä eräissä maissa.....	22
4.	Maahanmuuttajayritykset maakunnittain 2005.....	28
5.	Maahanmuuttajayritysten määrät sekä niiden suhde kaikkien yritysten määrin Pohjanmaalla.....	44
6.	Maahanmuuttajayritysten yritysmuodot Pohjanmaalla.....	46
7.	Maahanmuuttajayritysten toimialajako Pohjanmaalla	48
8.	Yrittäjien määrät ja sukupuolten osuudet kunnittain Pohjanmaalla.....	50
9.	Maahanmuuttajayrittäjien kansallisuudet Pohjanmaalla	51
10.	Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien sukupuolijakautuma.....	54
11.	Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien ikäjakautuma	55
12.	Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien siviilisääty.....	56
13.	Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien koulutustausta.	57
14.	Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien aikaisemmat kotimaat.....	58
15.	Maahanmuuttajayrittäjän maassaoloaika	59
16.	Haastateltujen maahanmuuttajien status	60
17.	Yrittäjän suomen tai ruotsin kielen käyttö	61
18.	Haastateltujen yrittäjien yritysten sijaintikunnat	62
19.	Haastateltujen maahanmuuttajien yritysten toimialat.....	63
20.	Haastateltujen maahanmuuttajayritysten työntekijöiden määrät.....	64
21.	Haastateltujen maahanmuuttajayritysten liikevaihto	65
22.	Haastateltujen maahanmuuttajayritysten perustamisvuodet.....	65
23.	Yritysten perustamissyyt.....	66
24.	Maahanmuuttajien yrittäjyys ennen Suomeen tuloa.....	69
25.	Alan valintaan vaikuttaneet tekijät	70
26.	Toiminta Suomessa ennen yritystoimintaa	72
27.	Haastateltujen arviot omasta kielitaidostaan	73
28.	Yritystoiminnan vaikutukset sopeutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan	77
29.	Yrittäjä on kokenut vaikeimmaksi yritystoiminnassaan	78
30.	Odotettua helpommaksi on koettu	81
31.	Miten yritystoiminta on onnistunut?.....	83
32.	Yrittäjien tärkeimmät rahoituslähteet	85
33.	Erilaisen toimintaympäristön merkitys.....	86
34.	Rasismi- ja diskriminointikokemukset.....	87

35.	Paikallisten luottamuksen saavuttaminen.....	88
36.	Yrityskontaktien merkitys yritystoiminnalle.....	89
37.	Puutteellisen kielitaidon merkitys.....	90
38.	Kielitaidon merkitys maahanmuuttajayrittäjien toiminnassa	92
39.	Viranomaisten tuki maahanmuuttajayrittäjälle.....	93
40.	Työntekijöiden kotimaat.....	95
41.	Asiakaskunnan taustat haastateltujen mukaan	96
42.	Tavaroiden tilausmaa.....	97
43.	Maahanmuuttajayrittäjien liikeyhteydet entisiin kotimaihin	99
44.	Avun saanti yritystoiminnassa	101
45.	Päivittäinen työtuntimäärä.....	102
46.	Viikoittaisten työpäivien määrä	102
47.	Halu kasvattaa yritystä tulevaisuudessa	104
48.	Näkemyks yrityksen tulevaisuudesta.....	105
49.	Yrittäjän kilpailijat.....	107
50.	Verkostojen luominen yritystoiminnassa	109
51.	Yritystoiminnan rahoitus.....	111
52.	Osallistuminen yrittäjäyiskoulutukseen	112
53.	Starttirahaa saaneet yritykset.....	113
54.	Yrityksen perustamisapu	114
55.	Yrityksiä neuvoneet tahot	116
56.	Neuvontapisteet, joiden apua ei ole saatu.	117
57.	Maahanmuuttajataustaisten osakeyhtiöiden osakepääomien suuruudet Pohjanmaalla.....	143
58.	Maahanmuuttajayritysten perustamisajankohdat kunnittain Pohjanmaalla	144
59.	Maahanmuuttajayrittäjien kansallisuudet Pohjanmaalla suhteessa maahanmuuttajien kansallisuuksiin.....	145

ESIPUHE

Tämä tutkimus käsittelee maahanmuuttajien yrittäjyyttä. Tutkimuskohteena on erityisesti Pohjanmaan alue. Tutkimuksessa luodaan ensin kuva Pohjanmaan alueen maahanmuuttajien yrittäjyydestä tilastoaineiston valossa. Lisäksi laadullisen tutkimusosuuden kautta pyritään ymmärtämään syvällisemmin maahanmuuttajien yrittäjyyden merkitystä maahanmuuttajien integroitumisen keinona uuteen maahan sopeuduttaessa. Aihealue on merkittävä, koska on todettu, että maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus on suurempaa kuin kantaväestön Suomessa. Yrityskannan säilyminen tulevaisuudessa on Suomessa varsin tärkeä tavoite, koska nykyinen yrittäjäpolvi on jäämässä eläkkeelle. Varsin tärkeitä on myös saada maahanmuuttajat integroitumaan mahdollisimman hyvin ja nopeasti suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tämä tutkimus pyrkii tuottamaan oman kontribuutionsa yrittäjyystutkimukseen ja erityisesti maahanmuuttajien yrittäjyyttä koskevaan osaan. Erityisesti pyritään lisäämään ymmärrystä yrittäjyyden merkityksestä maahanmuuttajien integroitumisen keinona. Pohjanmaan alueella ei ole aikaisemmin tehty maahanmuuttajien yrittäjyyttä koskevaa tutkimusta. Tällä alueella on kuitenkin verrattain runsaasti maahanmuuttajia johtuen Pohjoismaiden läheisyydestä ja maahanmuuttajien vastaanottokeskuksista.

Haluamme lämpimästi kiittää Majaoja säätiötä, joka on mahdollistanut tutkimuksen taloudellisen suorittamisen. Kiitokset menevät myös professori Juha Hakalalle, jonka kanssa on voitu keskustella tutkimuksen tieteellisestä toteuttamisesta. Erityiskiitokset esitämme maahanmuuttajayrittäjille, jotka ovat antaneet aikaansa ja suostuneet haastateltaviksi. Heidän haastattelunsa olivat parasta antia tässä tutkimuksessa.

Vaasassa ja Helsingissä 31. 10.2012

Tekijät

1 JOHDANTO

1.1 YLEISTÄ

Maahanmuuttajien yrittäjyyttä on aikaisemmissa tutkimuksissa käsitelty joko makrotason ilmiönä tai mikrotasolla yksilölähtöisesti. Suomessa on maahanmuuttajia koskevaa tutkimusta tehty erityisesti Helsingin ja Turun seuduilla. Joitakin koko Suomea koskevia tutkimuksia on myös olemassa. Pohjanmaan alueella ei ole maahanmuuttajien yritystoimintaa koskevaa tutkimusta tehty lainkaan. Pohjamaa on kuitenkin maahanmuuttajien kannalta merkittävää aluetta. Maahanmuuttajia on vastaanotettu useille eri paikkakunnille vanhan Vaasan läänin alueella. Pohjanmaalla myös yrittäjyys on perinteisestikin tärkeä toimintamuoto kaikilla elinkeinotoiminnan aloilla. Integroitumisen kannalta on tärkeitä, että maahanmuuttajat työllistyvät entistä paremmin. Yksi työllistymisen muoto on yrittäjyys.

Maahanmuuttajien yrittäjyyden tutkimus on lisääntynyt jossain määrin, kun maahanmuuttajien yrittäjyyden merkityksen on havaittu maailmanlaajuisesti kasvaneen. Tehdyissä tutkimuksissa on tarkasteltu muun muassa maahanmuuttajien yrittäjyyttä edistäviä valtioiden toimenpiteitä, maahanmuuttajien yrittäjyyden ominaisuuksia ja piirteitä sekä maahanmuuttajien yrittäjyyteen yksilötasolla johtaneita syitä. Myös vertailevaa tutkimusta on tehty. Maahanmuuttajien yrittäjyyttä on verrattu muun muassa eri maiden muihin yrityksiin pääomien ja resurssien sekä toimintatapojen suhteen. (Jumpponen, Ikävalko & Karandassov 2009; Härkin 2009).

Maahanmuuttajien yrityksillä on todettu olevan vaikutuksia eri maiden kansantalouksiin valtakunnallisesti ja alueellisesti sekä lisäksi eri toimialoihin eri maissa. Maahanmuuttajien yrittäjyys edistää vähemmistöjen työllistymistä, parantaa taloudellisia oloja ja sopeuttaa vähemmistöjä muuhun yhteiskuntaan eri maissa. Tutkimukset osoittavat siten, että toimiva etnisten vähemmistöjen yrityskanta on eri maiden kannalta varsin toivottava (Jumpponen, Ikävalko & Karandassov 2009; Härkin 2009).

Maahanmuuttaja voi olla pakolainen, turvapaikanhakija, työperäinen muuttaja, bisnesmuuttaja, opiskelija tai avioliiton kautta maahan tullut. Suomessa asui vuoden 2011 lopussa 183 133 ulkomaalaista. Se on kolme prosenttia koko väestöstä. Ulkomaalaisten nettomuutto on viime vuosina ollut 13.000 – 15.000 henkilöä. Vuonna 2011 määrä oli kuitenkin kaksinkertainen. Eniten Suomessa on venäläisiä (noin 54 000), toisena tulevat virolaiset (noin 28 000). Seuraavaksi suurimmat kieliryhmät ovat somali, englanti, arabia ja kurdi. Yleisiä ovat myös kiina, albania, thai, vietnam, saksa ja turkki (noin 5 000).(<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto>)

Yrittäjiksi ryhtyvät useimmin sellaiset maahanmuuttajat, jotka ovat kotoisin pk-yritysvaltaisista maista. Suomeen muuttaneista etnisistä ryhmistä eniten yritys-toimintaa ovat käynnistäneet muun muassa turkkilaiset (37 % maahanmuuttajista on yrittäjiä), thaimaalaiset (20 %), irakilaiset ja iranilaiset (16 %) sekä kiinalaiset, saksalaiset ja vietnamilaiset (yli 10 %). Vaikka venäläisiä maahanmuuttajia on runsaasti, heidän osuutensa yrittäjistä on vain noin 5 % (Nieminen 2006). Venäläisten yrittäjyysaktiivisuudesta on myös hiukan toisin painotettua tietoa (katso esimerkiksi Tilastokeskus 2007).

Yrittäjyys elää Suomessa maahanmuuttajien keskuudessa kantaväestöä vahvempana. Vuonna 2009 kaikista yrittäjävetoisista yrityksistä ulkomaalaistaustaisia oli neljä prosenttia, kun ulkomaalaisia oli väestöstä samaan aikaan noin kolme prosenttia.

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat mieltävät yrittäjyyden keskimääräistä useammin - liiketaloudellisten motiivien ohella - väylänä yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen ja arvostukseen. Osalle maahanmuuttajista yrittäjyys mahdollistaa paremmat tulot kuin palkkatyö, jolloin yrittäjyys on paras keino kunnollisen elannon hankkimiseksi uudessa kotimaassa ja vieraassa kulttuurissa.

Suomeen tulleiden maahanmuuttajien keskuudessa on myös niin sanottuja pakkoyrittäjiä, jotka ovat päätyneet yrittäjän ammattiuralle työttömyyden tai työttömyysuhan edessä. Pakkoyrittäjyys tulee ainoaksi vaihtoehdoksi silloin, jos lähtömaassa hankittua koulutusta ei tunnusteta tulomaassa, puutteellinen kielitaito tai työnantajien ennakkoluulot ovat kunnollisen työpaikan saannin esteinä. Esimerkkeinä on usein mainittu pitsakokkeina toimivat insinöörit. Uusimpien tutkimusten mukaan maahanmuuttajien pakkoyrittäjyys on Suomessa kuitenkin paljon harvinaisempaa kuin aiemmin luultiin (Härkin 2009). Vain pieni osa yrittäjän uralle päätyneistä maahanmuuttajista on ollut työttömänä. Lisäksi haastattelututkimuksissa monet maahanmuuttajayrittäjät ovat todenneet, että he ovat varsin tyytyväisiä tekemiinsä uravalintoihin, eivätkä enää edes haikaile palkkatyöhön. (Lith 2006a)

Syitä yrittäjyyden kiinnostavuuteen voi olla monia. Jo pelkästään toiseen maahanmuutto kertoo henkilön aktiivisuudesta ja riskinottokyvystä, joita ominaisuuksia myös yrittäjyydessä tarvitaan. Monet etniset yrittäjät tulevat lisäksi kulttuureista, joissa pienyrittäjyys on yleistä ja siihen suhtaudutaan myönteisesti. Monelle maahanmuuttajalle yrittäjyys voi olla myös nopein keino työllistyä. Lisäksi maahanmuuttajien kantaväestöä nuorempi ikärakenne suosii yrittäjyyttä.

Maahanmuuttajille on tyypillistä aikaisempien kartoitusten mukaan se, että heidän perheenjäsenensä usein työskentelevät myös perustetussa yrityksessä. Näin useat maahanmuuttajat työllistyvät samalla kertaa. Monesti nämä yritykset hyödyn-tävät maahanmuuttajien kontakteja ulkomaille. Lisäksi maahanmuuttajien yritykset toimivat usein sellaisilla aloilla, joihin suomalaisilla ei ole kiinnostusta.

1.2 KÄYTETYT KÄSITTEET

Maahanmuuttaja -käsitettä käytetään yleensä henkilöstä, joka on syntynyt ulkomailla. Tällöin voidaan puhua myös ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajasta. Toisen sukupolven maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, jonka vanhemmista ainakin toinen on maahanmuuttaja. Usein maahanmuuttajuus määritellään myös muiden tekijöiden kuin syntyperän perusteella. Näitä voivat olla kieli tai kansalaisuus. Ulkomaalaisia tulee Suomeen perhesyiden vuoksi, paluumuuttajina, turvapaikan hakijoina, pakolaisina tai työn takia. Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Heterogeenisyyttä lisäävät eri kansallisuudet sekä maahantulosyyt, koulutus- ja perhetaustat sekä ikärakenteet. (Väänänen et al.2009)

Maahanmuuttajien harjoittamaan yritystoimintaan viitataan tutkimuksissa yleensä sekä käsitteillä maahanmuuttajayrittäjyys (immigrant entrepreneurship) että etninen yrittäjyys (ethnic entrepreneurship). Monesti nämä kaksi käsitettä ymmärretään synonyymeiksi. Joissakin tutkimuksissa on kuitenkin tehty ero näitten välille aikaulottuvuuden tai resurssien hyödyntämisen näkökulmasta. (Lith 2006a)

Aikaperspektiivistä katsottuna Suomessa ei ole vielä kovin paljon toisen polven siirtolaisia, joten ulkomaalaisten yrittäjyys on meillä lähinnä ensimmäisen, maahan muuttaneen sukupolven yrittäjyyttä. Se voi toki muuttua ajan myötä etniseksi yrittäjyydeksi. Voimavarojen hyödyntämisen näkökulmasta tarkasteltuna maahanmuuttajien yrittäjyys ymmärretään kenen tahansa ulkomaalaisen harjoittamana liiketoimintana ja etninen yrittäjyys etnistä taustaa hyödyntävänä yritystoimintana. (Lith 2006a; Joronen & Ali 2000; Lähdesmäki & Savela 2006)

Taulukko 1. Ulkomaalaisten yrittäjyyden kaksi määritelmää.

Määrittelytapa	Maahanmuuttajien yrittäjyys	Etninen yrittäjyys
Aikaperspektiivin mukaan	Maahan muuttaneen sukupolven yritystoiminta	Toisen ja sitä seuraavien sukupolvien yritystoiminta
Voimavarojen hyödyntäminen	Kenen tahansa ulkomaalaisen yritystoiminta	Etnistä taustaa hyödyntävä yritystoiminta

(Lith 2006b)

Etninen yrittäjyys on määritelty myös sosiaalisesti ilmiöksi, jonka ominaispiirteenä sama kulttuuriperintö ja alkuperä määrittävät yrityksen omistajia ja johtajia.

Zhoun (2004) mukaan tämän kulttuurisen alkuperän pitää erota ainakin jossain määrin kohdemaan kulttuurista yksilön käyttäytymisen, sosiaalisten suhteiden ja taloudellisen vaihdannan suhteen. Waldinger, Aldrich ja Ward (1990) katsovat, että etninen yrittäjyys on yhteisen etnisen taustan tai maahanmuuttajakokemuksia omaavien ihmisten välistä vuorovaikutusta ja suhteita. Yrittäjämäiset ominaisuudet eivät tässä yhteydessä heidän mukaansa korostu kovinkaan paljon.

Makrotason tarkastelussa pyritään selvittämään erityisesti sitä, miksi tietyt etniset ryhmät päätyvät toisia useammin yrittäjiksi. *Välimiesteoria* (middleman theory) tarkastelee yrittäjyyttä taloudellisen eliitin ja suurten etnisten massojen välisenä liiketoimintana. *Saareketeoria* (ethnic enclave theory) tarkastelee maassa olevaa etnistä ryhmittymää ja sen muodostamaa taloudellista aluetta eli saarekettä jossakin maassa. Kummankin lähestymistavan mukaan itsensä työllistäminen antaa mahdollisuuden etnisten ryhmien taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kummassakin lähestymistavassa on lähtökohtana maahanmuuton taustatekijöiden ja uuteen yhteiskuntaan integroitumisen vaikeus. (Greene 1997; Jumpponen, Ikävalko & Karandassov 2009)

Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajayrittäjyyden ja etnisen yrittäjyyden välillä ei tehdä eroa. Tutkimuksessa tarkastellaan maahan muuttaneiden henkilöiden harjoittamaa yritystoimintaa, joka voi viitata kumpaankin edellisistä ilmiöistä. Useimmat Suomessa toimivista yrityksistä ovat ensimmäisen polven maahanmuuttajien perustamia. Etnisyyden painottaminen yritystoiminnan yhteydessä, rajaisi sen turhaan liian kapea-alaiseksi. Suomessa etnisyydellä tarkoitetaan usein vain Euroopan ulkopuolisia seikkoja. Tässä tarkastelussa ei myöskään rajoituta tarkastelemaan vain sellaista yritystoimintaa, joka hyödyntää toiminnassaan etnisyyttä. Etnisyys mielletään usein yritystoiminnan tiettyihin toimialoihin. Maahanmuuttajat eivät monesti halua korostaa etnistä alkuperäänsä yritystoiminnassa. (Joronen & Ali 2000; Lähdesmäki & Savela 2006) Virallisissa rekistereissä tilastoidaan kolme henkilön maahanmuuttajuudesta kertovaa ominaisuutta: kansallisuus, äidinkieli ja syntymämaa. Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajuus on huomioitu kansallisuuden mukaisesti. Perustana on käytetty Patentti- ja rekisterihallituksen yritysrekisteriä, missä yritysten omistajat ja yritystoiminnan harjoittajat on tilastoitu kansallisuuksien mukaan (Patentti- ja rekisterihallitus, PRH 2011).

Maahanmuuttajien integroituminen yhteiskuntaan tarkoittaa maahanmuuttajien sopeutumista yhteiskuntaan siten, että heillä on tasa-arvoiset lähtökohdat suhteessa valtaväestöön ja mahdollisuus ainakin jossain määrin ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan (Ekholm 1999). Tämä on luonteeltaan prosessi, jossa maahanmuuttajat vähitellen vakiinnuttavat asemansa yhteiskunnan virallisissa ja epävirallisissa instituutioissa ja verkostoissa. Laissa on käytetty termiä kotoutuminen ja viranomaisten kotoutumista edistävästä toimenpiteistä on käytetty termiä kotouttaminen (laki kotouttamistoiminnasta 493/1999). Tässä tutkimuksessa käytetään Ekholmin tapaan termiä integroituminen.

1.3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA

Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämistä perustellaan tavallisesti taloudellisilla ja yhteiskunnallisilla syillä. Taloudellinen perustelu liittyy kansainvälisten tutkimusten vahvistamaan käsitykseen maahanmuuton positiivisista kansantaloudellisista vaikutuksista. Toisaalta maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämistoimet nähdään myös maahanmuuttajia yhteiskuntaan integroiviksi toimiksi. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on rakennettu siten, että sen jäsenet integroituvat yhteiskuntaan sen keskeisten instituutioiden kautta. Suomessa maahanmuuttajien integraation on ajateltu tapahtuvan ensisijaisesti työn ja koulutuksen kautta. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006)

Väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi viime aikoina julkisessa keskustelussa on ollut esillä erityisesti taloudellinen perustelu. Maahanmuuton kokonaistaloudellisia vaikutuksia ei ole kuitenkaan Suomessa vielä laajalti tutkittu, eikä niitä voida arvioidakaan kovin tarkasti. Maahanmuuton yhteiskunnalle aiheuttamat yleiset nettokustannukset ja -hyödyt riippuvat lukuisista muuttajista, kuten maahanmuuttajien ikä- ja koulutusrakenteesta, työmarkkinoiden toimivuudesta, maahanmuuton pysyvyydestä sekä perheiden osallisuudesta muuttoon. Esimerkiksi ennen maahan tuloa suoritettu ammatillinen tai korkeakoulutason tutkinto on huomattava hyöty vastaanottavalle yhteiskunnalle. (Ehdotus maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi 2006)

Alustavia laskelmia maahanmuuton kustannuksista ja hyödyistä on tehty Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ja työministeriön toimesta 2005. Työministeriön tutkimuksen aiheena olivat 1990-luvulla Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajien osallistuminen työmarkkinoille sekä heidän maksamansa välittömät verot ja saamansa tulonsiirrot. Tutkimuksen päätulos oli, että maahanmuuttajien työllistymisen todennäköisyys kasvaa voimakkaasti Suomessa asutun ajan kuluessa. Erityisesti lähialueilta kuten Virosta ja Venäjältä sekä OECD-maista tulleet maahanmuuttajat kiinnittyvät yleensä nopeasti työmarkkinoille. Niinpä muut kuin humanitaarisista syistä Suomeen tulleet maahanmuuttajat maksavat välittömiä veroja enemmän kuin mitä saavat suorita tulonsiirtoja jo kuudennen maassaolovuoden jälkeen. Nykytilanteessa taloudellisten vaikutusten voidaan olettaa olevan vielä suuremmat, sillä tutkimuksen seurantajaksolle ajoittui poikkeuksellisen korkea maahanmuuttajien työttömyysaste, joka oli osin seurausta 1990-luvun alun lamasta ja ajankohtaan osuneesta suurehkosta pakolaisten vastaanottomäärästä. (Ehdotus maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi 2006) Työministeriön arvio on linjassa kansainvälisten tutkimusten kanssa: Pitkällä ajanjaksolla maahanmuutto keskimäärin hyödyttää vastaanottavaa yhteiskuntaa, ja sillä on myönteisiä taloudellisia vaikutuksia.

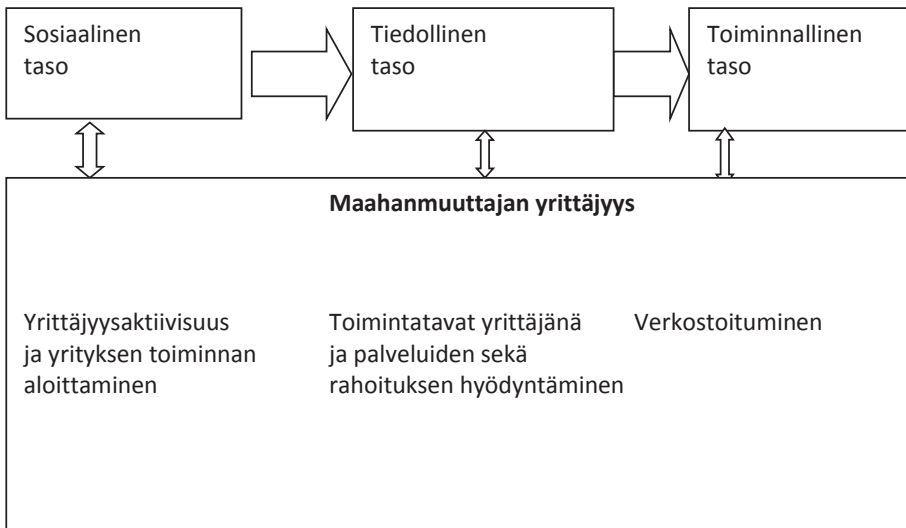
Maahanmuuttajien yritystoiminnan tukemisen perustelu liittyy myös maahanmuuttajien integraatioon. Yritystoiminnassa menestymisen taustalla olevat tekijät ovat paljolti samoja, jotka edesauttavat maahanmuuttajien yleistä hyvinvointia ja henkistä sopeutumista. Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden (2006) mukaan Suomessa asuvien maahanmuuttajien hyvinvointia edistäviä tekijöitä olivat työllistyminen, hyvä suomen kielen taito, Suomen asenneilmapiirin kokeminen myönteisenä, laajat ja tiiviit sosiaaliset verkostot, hyvä sosiaalinen tuki ja taloudellinen hyvinvointi. Sen sijaan työttömyys, heikko suomen kielen taito, syrjäintäkokemukset, sosiaalinen eristäytyneisyys ja taloudelliset huolet vaikeuttivat maahanmuuttajien henkistä sopeutumista. Taloudellinen tilanne heijastui myös maahanmuuttajien yleiseen terveydentilaan. Kielitaidon ja työllistymisen merkitys henkisen sopeutumisen edistäjinä kasvoi oleskeluajan kuluessa.

Yritystoiminta on nähty tehdyissä selvityksissä varsin tehokkaana integraation väylänä, sillä yritystoiminnassa menestyminen edellyttää maahanmuuttajilta aktiivista perehtymistä vastaanottavan maan olosuhteisiin ja oman toimintansa sopeuttamista niihin. Toisaalta yrittäjyys tarjoaa mahdollisuuksia vaikuttaa vastaanotettavaan yhteiskuntaan tuomalla siihen uusia toimintatapoja ja tuotteita. (Joronen 2005.)

Maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan on pyritty vauhdittamaan myös lainsäädännön kautta. Laissa kotouttamistoiminnasta (493/1999) on määritelty kolme tavoitetasoa: *sosiaalinen, tiedollinen ja toiminnallinen taso*. Sosiaalisen tason toiminnan tavoitteena on maahanmuuttajan psykososiaalisen toiminnan vahvistaminen, joka mahdollistaa vertaisryhmien muodostamisen ja sosiaalisten verkostojen luomisen. Tiedolliseen tasoon liittyy kielitaidon kehittäminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Toiminnallinen taso pitää sisällään muun muassa harrastus- ja virkistystoiminnan.

Kun maahanmuuttaja käynnistää yritystoimintaa se on myös merkki toiminnallisen tason saavuttamisesta, yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja verkostojen luomisesta. Yrityksen perustamisvaiheessa edellytetään jo melko hyvää kielitaitoa, jos yritystoiminnassa halutaan palvella valtaväestöäkin. Yritystoiminta näyttäisi kattavan ainakin osan näistä kaikista tavoitteista ja siten se vaikuttaisi olevan hyvä keino sopeuttamisenkin kannalta. Asian empiirinen tutkiminen osoittaa kuitenkin tarkemmin tavoitteiden toteutumisen.

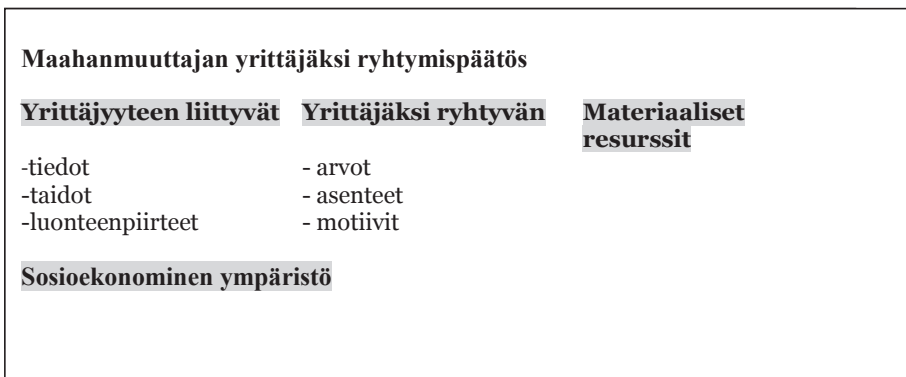
Tilannetta voidaan kuvata seuraavalla kuviolla:

Kuvio 1. Yritystoiminta maahanmuuttajien sopeutumisen kentässä.

Maahanmuuttajayrittäjäksi ryhtyminen

Maahanmuuttajan yrittäjäksi ryhtymispäätökseen vaikuttavat useat tekijät. Tekijäryhmät sinänsä ovat pitkälti samoja, jotka vaikuttavat yleensäkin yrittäjäksi ryhtymispäätökseen. Tekijöiden sisältö kuitenkin poikkeaa usein maahanmuuttajayrittäjien kohdalla muiden yrittäjäksi ryhtyvien vastaavista. Tekijät voidaan ryhmitellä seuraavasti:

Kuvio 2. Maahanmuuttajan yrittäjäksi ryhtymispäätökseen vaikuttavat tekijät. (Hyrsky 1998 sekä Lähdesmäki & Savela 2006: kuvioita mukaellen)

Yrittäjäksi ryhtymispäätökseen vaikuttavia tekijöitä analysoidaan maahanmuuttajayrittäjien osalta tarkemmin seuraavassa:

Taulukko 2. Maahanmuuttajayrittäjän yrittäjäksi ryhtymispäätökseen vaikuttavat tekijät.

<i>Yrittäjyyteen liittyvät tekijät:</i>
Tiedot: + Monella maahanmuuttajayrittäjällä saattaa olla kohtuulliset tiedot yrittämisestä yleensä.- Tiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ovat useimmilla puutteelliset.
Taidot: + Yrittäjäksi aikovan ammattitaito voi olla melko hyvä.- Kielitaito on usein puutteellinen.
Luonteenpiirteet: + Yrittäjillä on usein luovuutta ja riskinottoa, mitä todistaa jo muutto vieraaseen maahan.- On epävarmaa, onko yrittäjäksi ryhtyvällä tarpeeksi pitkäjänteisyyttä ja proaktiivisuutta.
<i>Yrittäjäksi ryhtyvän:</i>
Arvot ja asenteet: + Yleensä maahanmuuttajat arvostavat yrittäjyyttä ja asennoituvat siihen positiivisesti
Motiivit: + Motiivina yrittäjyyteen nähdään mahdollisuus työllistymiseen ja leivän ansaitsemiseen.
<i>Materiaaliset resurssit:</i>
- Maahanmuuttajayrittäjillä saattaa olla heikohkot taloudelliset resurssit ja vaikeus saada taloudellista tukea perustamisvaiheessa Suomesta.
<i>Sosioekonominen ympäristö:</i>
+ Lähiympäristön (perhe, suku) apua ja tukea on helposti saatavissa.- Vierias ympäristö erilaisine riskeineen voi vaikeuttaa sopeutumista.

Kun maahanmuuttajien määrä Pohjanmaan alueella näyttää kasvavan vuosittain, on tarpeen selvittää **ensi vaiheessa sitä, minkälaisia ovat maahanmuuttajien yritystoiminnan piirteet.** Tämän perusteella luodaan Pohjanmaan maahanmuuttajayrityksille profiili. Selvitystyö tapahtuu lähinnä tilastoaineistojen perusteella. Jos olemassa olevat tilastoaineistot eivät anna tarpeeksi selkeitä kuvia asiasta, tulee olla yhteydessä kunkin alueen elinkeinotoimen viranomaisiin, jotta taustaselvitys saadaan tarkennettua.

Tutkimuksen **toisessa vaiheessa** paneudutaan maahanmuuttajien yrittäjyyteen syvällisemmin. Tässä yhteydessä maahanmuuttajia koskevan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää, **miten yritystoiminta on integroinut maahanmuuttajia suomalaiseen yhteiskuntaan Pohjanmaalla?**

Tätä tavoitetta tarkastellaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

Missä määrin yritystoiminnan aloittaminen on edistänyt maahanmuuttajien työllistymistä?

Miten yritystoiminta on onnistunut ja missä määrin se on tuonut maahanmuuttajille tavoitellun elintason?

Miten yritystoiminta on edistänyt verkostoitumista suomalaisessa yhteiskunnassa?

Tutkimus toteutetaan haastattelututkimuksena. Pohjanmaan alueella haastatellaan kolmeakymmentä eri toimialoilla toimivaa maahanmuuttajayrittäjää. Analyysimenetelmänä käytetään sisällön analyysiä.

Tutkimusraportista tehdään julkaisu, jota pyritään levittämään niille alueen toimijoille, jotka voivat hyödyntää tuloksia. Muut tutkijat voivat hyödyntää omissa tutkimuksissaan raportin ensimmäisessä vaiheessa syntynyttä kuvaa Pohjanmaan alueen maahanmuuttajayrittäjien toiminnan piirteistä.

2 AIKAISEMPI MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYDEN TUTKIMUS

2.1 MUUALLA MAAILMASSA TEHTYJÄ MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYDEN TUTKIMUKSIA

Yhdysvalloissa, Australiassa, Kanadassa, Ranskassa, Iso-Britanniassa, Irlannissa ja Hollannissa on tehty laajoja tutkimuksia maahanmuuttajien yrittäjyydestä (esim. Light & Gold 2000; Light & Barminder 1993; Waldinger, Aldrich & Ward 1990; Rath 2000 ja Cooney & Flynn 2008).

Vähemmistöjen yritystoiminnan tukeminen kirjattiin Yhdysvalloissa jo vuonna 1953 ns. Small Business Actiin. Jo 1970- ja 1980-luvuilla Yhdysvalloissa maahanmuuttajat ovat perustaneet yrityksiä suhteessa enemmän kuin kantaväestö, ja yrittäjyys on muodostunut monelle luontevaksi osaksi integroitumisprosessia (Waldinger, Aldrich & Ward 1990). Yhdysvaltojen menestyksekkäs maahanmuuttopolitiikka on sisältänyt merkittäviä etnisen yrittäjyyden edistämistoimia (Stevenson 2001). Yhdysvalloissa kehitettiin etnisille yrittäjille omia neuvontapalveluja ja heitä koskevaa tilastointia. Myös rahoitusta on suunnattu suhteellisen runsaasti maahanmuuttajayrittäjyyskeskuksille. Yhdysvalloissa nähdäänkin maahanmuuttajayrittäjillä olleen merkitystä talouden elpymisessä ja yrittäjien kansainväliset verkostot ovat tuoneet mukanaan talouskasvua. (KTM 2007)

Ruotsissa ekonomistit korostavat julkisessa keskustelussa maahanmuuton positiivisia vaikutuksia kansantaloudelle. Esimerkiksi Stefan Fölster Svenska Näringslivetistä katsoo maahanmuuton edistävän elinkeinoelämän kasvua, koska se takaa monien erityisalojen yrityksille työvoiman saannin ja koska maahanmuuttajat perustavat yrityksiä huomattavasti ruotsalaisia useammin. Ruotsalaisen konsulttiyritys Veritaksen toimitusjohtajan Bijan Fahimin mukaan elinkeinoelämä ei ole vielä täysin tiedostanut maahanmuuttajataustaisten henkilöiden muodostamien monikulttuuristen markkinoiden merkittävyyttä Ruotsissa. Noin 1,9 miljoonaa ruotsalaista on maahanmuuttajataustaisia ja heidän muodostamansa markkinan koko on arviolta 189 miljardia Ruotsin kruunua (Mikkola 2004).

Eräitä Euroopan maita koskeva keskinäinen vertailu osoittaa mielenkiintoisia eroja ja toisaalta yhtäläisyyksiä maiden välillä koskien maahanmuuttajayrittäjiä /siirtolaisyrittäjiä (Migration Entrepreneurs). (Baycan-Levent & Nijkamp 2005)

Taulukko 3. Maahanmuuttajayrittäjyyden tärkeimpiä tekijöitä eräissä maissa.

Maat	Maahanmuuttajayrittäjyyden tärkeimpiä tekijöitä eräissä maissa
Tanska	Länsimaiden ulkopuolisten maahanmuuttajien yliedustus havaittavissa itsensä työllistäneiden joukossa. Itsensä työllistäjillä on alhaisempi tulotaso kuin työntekijöinä toimivilla maahanmuuttajilla.
Saksa	Maahanmuuttajayrittäjiä on vähemmän kuin paikallisia yrittäjiä. Maahanmuuttajayrittäjistä enemmistö on EU-maahanmuuttajia
Kreikka	Epämuodollinen talous työntekijäintensiivisillä aloilla, pienyrityksissä ja kotitalouksissa.
Italia	Epämuodollinen talous, harmaa talous
Hollanti	Sekoittunut sosiaalinen verkosto
Portugali	Epämuodollinen talous, harmaa talous
Ruotsi	Länsimaiden ulkopuolisten maahanmuuttajien yliedustus havaittavissa itsensä työllistäneiden joukossa. Itsensä työllistäjillä on alhaisempi tulotaso kuin työntekijöinä toimivilla maahanmuuttajilla.
Yhdistynyt kansakunta	Korkeat työttömyysasteet, matalat osallistumisasteet ja alhaisen statuksen työllistyminen. Push- ja pull -tekijät eri etnisillä ryhmillä.

Suurimmat erot näyttävät olevan Pohjois- ja Etelä-Euroopan maiden välillä. Etelä-Euroopassa rakenteellisten ja tilannetekijöiden yhteisvaikutus on johtanut nopean maahanmuuton kehittymiseen 1980 luvulta alkaen. Myös maantieteellisellä asemalla ja riippuvuudella turismista on ollut vaikutusta maahanmuuton lisääntymiseen. Etelä-Euroopan maiden työmarkkinat ovat erilaiset kuin Pohjois-Euroopan maissa. Edellisiin liittyvät muun muassa korkeat itsensä työllistämisen asteet (yli 20 %). Niissä on lisäksi merkittävä epämuodollinen talous (Italiassa, Portugalissa ja Kreikassa). Se on mahdollistanut maahanmuuttajien itsensä työllistämisen, mikä ei ole ollut niin helppoa Pohjois-Euroopan maissa tiukemman institutionaalisen kontrollin ja kovemman kilpailun vuoksi. Silti alueiden väliltä löytyy yhtäläisyyksiäkin. (Baycan-Levent & Nijkamp 2005)

Yhtäläisyyksiä

Länsimaiden ulkopuolelta tulevien maahanmuuttajien on vaikeata löytää työtä Euroopan maista. Maahanmuuttajista tuleekin siten useammin itsensä työllistäjiä kuin paikallisista. Maahanmuuttajayrittäjät työskentelevät usein tietyillä toimialoilla kuten esimerkiksi vähittäiskaupassa sekä hotelli- ja ravintolatoiminnassa. Pohjois-Euroopan maissa maahanmuuttajayrittäjien tulotaso on usein alhaisempi kuin paikallisten yrittäjien tai palkansaajien. (Baycan-Levent & Nijkamp 2005)

Eroavaisuuksia

Tanskassa on enemmän maahanmuuttajayrittäjiä kuin Ruotsissa ja tanskalaiset myös ansaitsevat enemmän kuin ruotsalaiset yrittäjät. Silti tanskalaistenkin ansiot jäävät jälkeen Saksassa toimivista maahanmuuttajayrittäjistä, jotka ansaitsevat myös paljon enemmän kuin palkansaajana toimivat maahanmuuttajat. Saksassa toimivien maahanmuuttajayrittäjien väliltä löytyy paljon eroja iän, koulutuksen, sukupuolen ja muiden tekijöiden suhteen. Tanskassa toimivien välillä on eroja vain lähinnä sukupuolen osalta. (Baycan-Levent & Nijkamp 2005) Tämä voi tietenkin selittyä myös sillä, että Saksassa on maahanmuuttajayrittäjyyttä tutkittu enemmän ja sillä on pitemmät perinteet kuin Tanskassa. Kokonaisuutena Saksalla on kuitenkin erilainen profiili yrittäjyydessä kuin muilla pohjoisemman Euroopan mailla. Maasahan on vahva kotimainen yrittäjyysperinne. (Baycan-Levent & Nijkamp 2005)

Tanskassa, Ruotsissa ja Hollannissa Euroopan Unionin ulkopuolelta tulevien yrittäjien yrittäjyysaktiivisuuden määrät ovat korkeammat kuin paikallisten yrittäjien. Saksassa taas saksalaisia ja EU-taustaisia yrittäjiä on enemmän kuin ei-EU-taustaisia yrittäjiä.

Maahanmuuttajayrittäjyyden vertaileva arviointi Euroopan maissa osoittaa muun muassa seuraavaa:

Useiden rakenteellisten tekijöiden vaikutuksen yrittäjyyteen.

Näitä tekijöitä ovat:

- maan maahanmuuttopolitiikka,
- siirtolaisuuden syyt,
- etnisen yhteisön olemassaolo maassa ja sen taloudellinen kokonaisuus,
- sosiaalisten verkostojen toimivuus,
- mahdollisuus saada pääomaa yhteisöstä (Informal Resources),
- isäntäyhteisön markkinat ja
- maahanmuuttajien integroituminen isäntäyhteisön työmarkkinoihin.

Vastaanottavan maan erityisen kontekstin vaikutus.

Tekijöitä ovat:

- maahanmuuttohistoria ja
- lainsäädäntö sekä maahanmuuttajien hyväksyminen työmarkkinoilla.

Maahanmuuttajien yrittäjyys vaikuttaa monissa Euroopan maissa voimakkaasti liike-elämään ja erityisesti pk-sektorin toimintaan. Maahanmuuttajayrittäjyys tulee muuttumaan siten, että se hakeutuu pois normaaleilta talouselämän sektoreilta esim. ravintola-alalta ja vähittäiskaupasta. Se tulee erikoistumaan tarjotessaan tuotteitaan yhdelle valitulle segmentille (niche markkinointia esimerkiksi high-tech –alan palvelua). Tämä tulee muuttamaan Euroopan kaupunkien yrittäjyyden nä-

kyymiä merkittävästi kulttuurien moninaisuuden vuoksi. Maahanmuuttajien yrittäjyydestä tulee kilpailukykyinen ja kukoistava yrittäjyyden muoto tulevaisuudessa. (Baycan-Levent, Gülümser, Kundak, Nijkamp & Sahin 2005) Ulkomaisten tutkimusten ydinhavainto on jo nyt se, että maahanmuuton pitkän aikavälin makrotaloudelliset vaikutukset ovat lähes poikkeuksetta positiivisia.

2.2 SUOMESSA TEHTYJÄ MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJYYDEN TUTKIMUKSIA

Suomessa ensimmäiset maahanmuuttajien yrittäjyyttä koskevat haastattelututkimukset laadittiin 1990-luvulla (Hyrsky & Ali 1997) Maahanmuuttajien yrittäjyyttä on tutkittu myös koulutusprojektien yhteydessä (Ekholm 1999; Salmenkangas 1999; Lähdesmäki & Savela 2006). Lith on tuottanut tutkimusta ja tilastoeselvityksiä maahanmuuttajien yrittäjyydestä (Lith 2004; 2006a-d). Eräiden etnisten ryhmien yrittäjyyttä on myös tutkittu (muun muassa kiinalaiset: Kaitila 2005; turkkilaiset: Wahlbeck 2005 ja 2008; venäläiset: Sandelin 2010 ja Jumpponen, Ikävalko & Karandassov 2009).

Eniten maahanmuuttajayrittäjyyttä on tutkinut Joronen. Hänen tutkimuksensa liittyvät maahanmuuttajayritysten menestyksen taustaan (Joronen & Ali 2000; Joronen 2000 ja 2002), maahanmuuttajayrityksen merkitykseen (Joronen, Pajarinen & Ylä-Anttila 2000), yrittäjyyden laajuuteen ja -rakenteeseen (Joronen, Salmenkangas & Ali 2000), yrittäjyysaktiivisuuteen (Joronen 2003 ja 2005b), maahanmuuttajanaisten yritystoimintaan (2006) sekä maahanmuuttajien yritystoimintaan integraatiopolitiikan näkökulmasta (2007). Myös KTM ja TEM (2000 ja 2007) ovat tehneet selvityksiä maahanmuuttajien yritystoiminnasta.

Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteritietojen mukaan Suomessa oli vuonna 2009 noin 6960 kokonaan tai vähintään puoliksi ulkomaalaisten hallussa olevaa maahanmuuttajataustaista yritystä. Yritysten kokonaismäärä oli vuonna 2009 2,8 % koko maan yrityskannasta. Yritysten määrä oli kasvanut noin 900 yrityksellä vuodesta 2005. Arvio perustuu Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriosaston laatimiin tilastoihin. Ulkomaalaisuus on päätelty tilastoissa yrityksen vastuuhenkilöiden kansalaisuuden mukaan yritysmuoto huomioiden. Sen lisäksi vastuuhenkilöiltä on edellytetty pysyväisluonteista asumista maassa, jota kuvaa henkilön suomalainen henkilötunnus. (TEM 2011). Tyypillistä kaikille näille tilastoille on kuitenkin se, että kaikki esitetyt luvut poikkeavat toisistaan. Varsinaista maahanmuuttajayritysten tilastointiahan ei Suomessa missään tehdä.

Suomessa yli puolet maahanmuuttajien yrityksistä toimi vuonna 2010 Uudellamaalla, useimmiten pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Helsinkiä piti kotipaikanaan yli 4000 yrittäjää. Helsinki on pääkaupunkina sekä talouselämän ja ulko-

maankaupan keskuksena monien ulkomaalaisten mielestä vetovoimaisinta aluetta, ja siellä ulkomailta muuttaneita on ollut pitkään enemmän kuin muualla maassa. (Havula 2012)

Uudenmaan merkitys korostui edelleen, kun tarkasteltiin maahanmuuttajien yritysten työllistämistä (59 %) ja liikevaihtoa (87,8 %) vuonna 2005 suhteessa koko maan vastaaviin lukuihin. Uudellamaalla yritykset ovat suurempia kuin maakunnissa. Maahanmuuttajataustaisten yritysten liikevaihto-osuutta nostaa Uudellamaalla se, että pääkaupunkiseudulla toimii ulkomaankauppaa käyviä tukku- ja agentuurirytyksiä. (Härkin 2009)

Maahanmuuttajien yritykset työllistivät kaikkiaan 20 000 henkilöä vuoden 2008 tilastojen mukaan (Havula 2012). Niiden liikevaihto kohoaa noin kolmeen miljardiin euroon. Maahanmuuttajayritykset ovat varsin nuoria, sillä vajaat 60 prosenttia vuosina 2008–2009 toiminnassa olleista yrityksistä, on aloittanut toimintansa vuoden 2005 jälkeen. Maahanmuuttajayrityksistä vain 40 prosentilla on palkansaajia. (TEM 2011) Tosin maahanmuuttajayrityksistä näyttää olevan hyvin ristiriitaista tietoa erilaisissa tilastoaineistoissa ja jopa samoissakin aineistoissa on ristiriitaisuuksia.

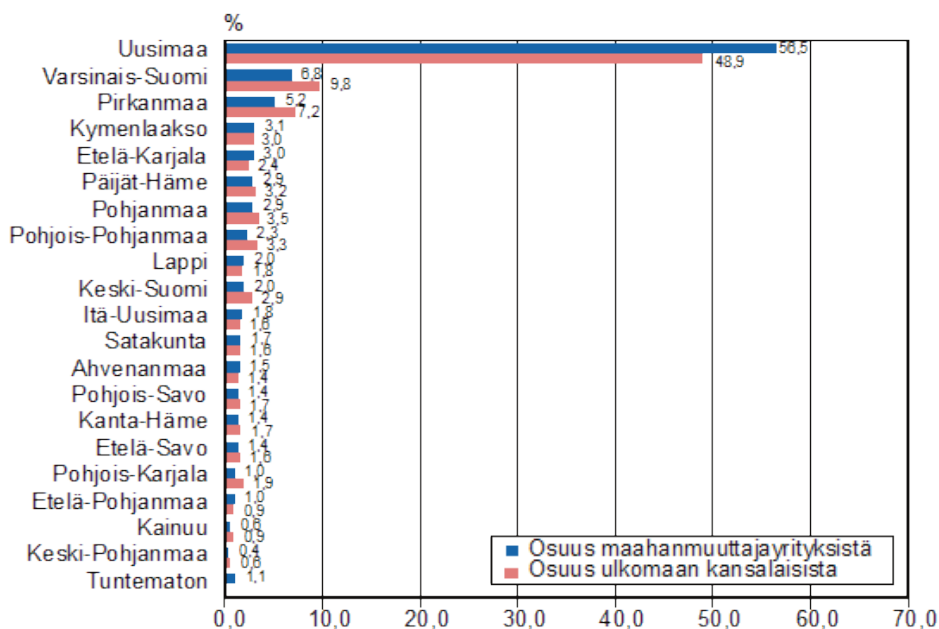
Pohjanmaa oli vuoden 2005 maakuntien välisessä vertailussa seitsemäntenä. Yrityksiä oli kaikkiaan 172 ja maahanmuuttajien osuus yrityksistä oli 2,9 %. Maahanmuuttajien yritysten työllistämisaikutus oli Pohjanmaalla 2,6 % ja osuus liikevaihdosta 0,7 %. (PRH:n Kaupparekisteritiedot) Maahanmuuttajataustaisten yritysten määrät ovat kuitenkin kasvaneet voimakkaasti vuoden 2005 jälkeen. Pohjanmaalla oli 2011 lopussa noin 6 % maahanmuuttajayrityksiä koko Suomen vastaavaan lukuun verrattuna.

Vastaa hyvin väestöä alueittain

Yritysten alueellinen jakauma seuraa melko hyvin ulkomaalaisväestön alueellista jakaumaa (kuvio 3). Maakunnittain tarkasteltuna maahanmuuttajataustaisten yritysten osuus yrityskannasta oli vuonna 2005 keskiarvoa (2,5 %) suurempi Ahvenanmaalla, Uudellamaalla, Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa.

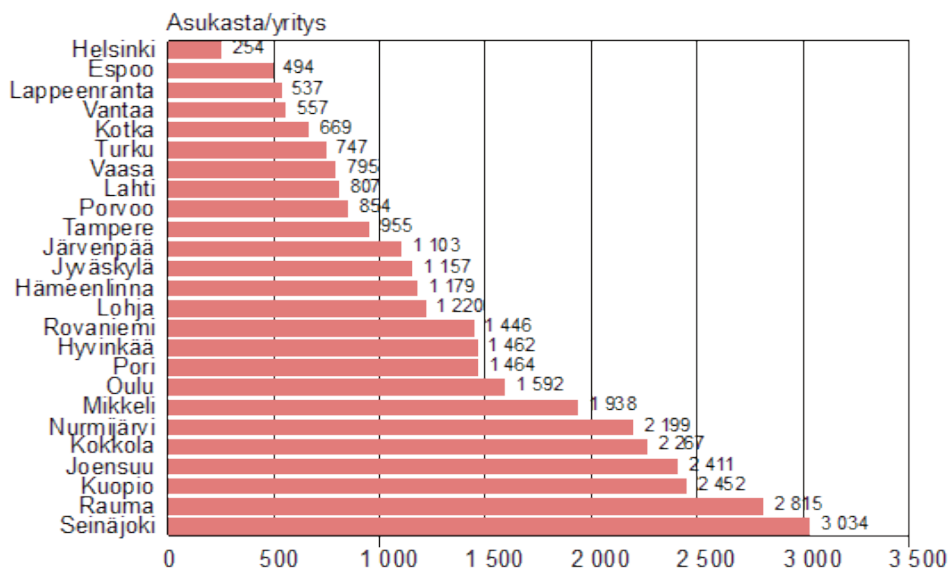
Muita maahanmuuttajayritysten keskittymiä oli vuonna 2006 Tampereen, Turun ja Kaakkois-Suomen alueilla. Pienin ulkomaalaisten yritysten osuus kaikista maakunnan yrityksistä oli Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa (Härkin 2009).

Kaakkois-Suomessa, kuten Kotkassa ja Lappeenrannassa maahanmuuttajayritysten määrää selittää Venäjän läheisyys. Muita ulkomaalaistaustaisten yritysten keskittymiä on Tampereen, Turun ja Vaasan seuduilla.

PRH:n kaupparekisteri ja Tilastokeskuksen väestötilasto

Kuvio 3. Maakuntien osuus maahanmuuttajien yrityksistä ja ulkomaan kansalaisista 2005.

Kauppa- ja teollisuusministeriön yrittäjyyskatsaus 2007

Kuvio 4. Maamuuttajien yritykset suhteutettuna asukasluukuun yli 35 000 asukaan kunnissa 2005.

Pienissä rannikkokunnissa voi olla suhteellisen paljon ulkomaalaisten yrityksiä. Pohjanmaan rannikolla yritysten määrään vaikuttavat pakolaisten vastaanotto-keskusten sijainti ja Ruotsin läheisyys. Pienin ulkomaalaisten yritysten osuus on Pohjanlahden suomenkielisissä maakunnissa (Pohjois-, Etelä- ja Keski- Pohjanmaa ja Satakunta) ja Itä-Suomen sisämaan harvaanasutuissa maakunnissa, kuten Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa. Tästä huolimatta ulkomaalaisten yrittäjyys on kuitenkin levinnyt kautta maan, sillä kohta melkein joka kunnassa on ainakin yksi maahanmuuttajien yritys

Maahanmuuttajien yrityksistä (6 960/2009) vain noin 40 %:lla oli palkansaajia. Osa palkansaajista työskenteli pienissä yhtiömuotoisissa yrityksissä, jotka maksoivat palkkoja itselleen. Vähintään kolme henkilöä työllistäviä yrityksistä oli vain 5 – 6 % (vuoden 2009 tietojen mukaan). Maahanmuuttajayrittäjät työllistävät mielellään maanmiehiään ja heitä värvätään jopa suoraan yrittäjän lähtömaasta. (TEM 2011; Lith 2006b; Härkin 2009) Maahanmuuttajien työsuhteissa on omat erityispiirteensä sen suhteen, ketkä ovat työsuhteessa ja ketkä antavat tilapäisapua sukulaisuuden tai tuttavuussuhteen perusteella. (TEM 2011)

Maahanmuuttajien yritykset keskittyvät palvelualoille. Tukku- ja vähittäiskaupan osuus yrityksistä on yli neljäsosa ja osa niistä harjoittaa ulkomaankauppaa. Maahanmuuttajien hallinnassa oli vuonna 2006 noin 300 vientitoimintaa harjoittavaa yritystä, joiden viennin arvo oli vähintään 10 000 euroa. Pääasiassa nämä yritykset toimivat kaupan alalla ja hoitivat tavaravälitystä. Yrityksiä toimii paljon myös kiinteistö- ja liike-elämän palveluissa sekä majoitus- ja ravitsemisalalla. Eri-laiset konsulttiyritykset sekä vienti- ja tuontiyritykset lisääntyvät, koska monet suomalaisyritykset ovat kotimarkkinoiden kapeuden takia pyrkineet valtaamaan jalansijaa kansainvälisiltä markkinoilta. Tietointensiiviset liike-elämän palvelut ovat yksi nouseva toimiala maahanmuuttajataustaisissa yrityksissä. (KTM 2007; Heinonen & Hytti 2010)

Toimialarakenne poikkeaa jossain määrin Uudellamaalla ja muualla maassa toimivien maahanmuuttajien yritysten välillä. Muualla maassa korostuu etenkin ravintolatoiminta, kun taas Uudellamaalla kauppa ja liike-elämän palvelut ovat tärkeimpiä toimialoja. (Lith 2006b)

Taulukko 4. Maahanmuuttajayritykset maakunnittain 2005.

	Yrityksiä	Osuus maahanmuuttajayrityksistä, %	Osuus maahanmuuttajayritysten henkilöstöstä, %	Osuus maahanmuuttajayritysten liikevaihdosta, %
Uusimaa	3 381	56,5	59,0	87,8
Varsinais-Suomi	403	6,8	7,4	2,5
Pirkanmaa	314	5,2	4,8	0,9
Kymenlaakso	189	3,1	3,2	1,7
Etelä-Karjala	181	3,0	2,5	0,9
Päijät-Häme	174	2,9	3,3	0,7
Pohjanmaa	172	2,9	2,6	0,7
Pohjois-Pohjanmaa	141	2,3	2,5	0,4
Keski-Suomi	123	2,0	2,1	0,7
Lappi	123	2,0	2,7	0,4
Itä-Uusimaa	107	1,8	1,4	0,7
Satakunta	105	1,7	1,5	0,3
Ahvenanmaa	88	1,5	1,1	1,1
Etelä-Savo	86	1,4	1,2	0,3
Kanta-Häme	85	1,4	1,0	0,1
Pohjois-Savo	85	1,4	1,1	0,3
Pohjois-Karjala	62	1,0	0,6	0,2
Etelä-Pohjanmaa	60	1,0	0,6	0,1
Kainuu	34	0,6	0,4	0,1
Keski-Pohjanmaa	23	0,4	0,4	0,1
Tuntematon	69	1,1	0,6	0,0
Yhteensä	6 005	100,0	100,0	100,0

PRH:n kaupparekisteri

Vanhoista EU-maista (15 maata) peräisin olevat yrittäjät omistavat kolmanneksen maahanmuuttajien yrityksistä. Heistä pääosa on ruotsalaisia, brittejä, saksalaisia ja tanskalaisia. Kuitenkin osalla ruotsalaisista lienee suomalaisen paluumuuttajan tausta.

Suomen lähialueelta Venäjältä ja Virosta sekä muulta Euroopasta tulleet yrittäjät omistavat noin 30 % yrityksistä. Muun Euroopan yrittäjät edustavat EU:n uusia jäsenmaita ja EU:n ulkopuolisia maita, tärkeimpiä kansalaisuusryhmiä norjalaiset ja entisen Jugoslavian kansalaiset. Aasialaisilla (muun muassa Turkki, Vietnam, Thaimaa, Kiina, Intia) on hallinnassaan vajaa neljännes yrityksistä.

Afrikkalaiset omistavat noin 3 % maahanmuuttajien yrityksistä samoin kuin amerikkalaiset (Pohjois-Amerikka ja Latinalainen Amerikka). Yrityksistä 5 % on sellaisia, joiden taustalla on useita eri kansallisuuksia edustavia vastuuhenkilöitä. Nämä tiimiyritykset ovat yleensä eurooppalaisten omistamia. Muiden kansallisuuksien kesken tiimiyrittäjyys on harvinaista.

Kansallisuudet näyttävät erikoistuvan eri aloille. Pohjoismaista, läntisen Euroopan EU-maista, Venäjältä ja Baltiasta tulleista yrittäjistä iso osa toimii kaupan piirissä ja liike-elämän palvelualoilla. Etenkin ulkomaankauppaa harjoittavissa yrityksissä on paljon venäläisiä vastuuhenkilöitä. Pohjois-Afrikasta, Turkista, Lähi-idästä ja muulta Aasiasta tulleet keskittyvät ravintolatoimintaan. Kuljetusyrityksistä monet ovat venäläisten omistamia. Rakennusalalla virolaiset ovat suuri yrittäjäryhmä ja afrikkalaisilla on yritystoimintaa kaupan alalla.

Afrikkalaisten, aasialaisten ja virolaisten yritystoiminta keskittyy pääkaupunkiseudulle. Sen sijaan venäläisillä ja vanhoista EU-maista tulleilla on paljon yritystoimintaa muuallakin maassa.

3 YRITYSTOIMINTA MAAHANMUUTTAJIEN INTEGROITUMISPROSESSISSA

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat mieltävät yrittäjyyden keskimääräistä useammin - liiketaloudellisten motiivien ohella - väylänä yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen ja arvostukseen. Osalle maahanmuuttajista yrittäjyys mahdollistaa paremmat tulot kuin palkkatyö, jolloin yrittäjyys on paras keino kunnollisen elannon hankkimiseksi uudessa kotimaassa ja vieraassa kulttuurissa. Samalla integroidutaan uuteen yhteiskuntaan tehokkaasti.

Vieraaseen maahan muuttaminen vaatii rohkeutta, ja tämä on ensimmäinen askel kohti uutta elämää uudessa kotimaassa. Tämän jälkeen tarvitaan vielä vähintään yhtä paljon rohkeutta ja sopeutumiskykyä maahan asettumisen yhteydessä sekä työpaikan hankkimisessa tai itsensä työllistämisessä. Kotouttamisohjelman avulla maahanmuuttaja voi saavuttaa kielitaidon, jolla hän selviää arjessa. Työpaikoissa vaaditaan usein syvällisen ammattisanaston hallintaa, minkä hankkiminen tuo lisää haasteita. Maahanmuuttajien työnsaantimahdollisuudet ovat olleet vielä 2000-luvullakin huomattavasti heikommät kuin saman koulutuksen saaneilla suomalaisilla. Työttömyyden vaihtoehtona yrittäjäksi ryhtyminen ei useinkaan tunnu enää kovin suurelta riskiltä. Muutamat maahanmuuttajat uskaltavat siten tarttua havaitsemiinsa mahdollisuuksiin, mikä kuitenkin edellyttää rohkeutta ja riskinottoa. (Merikallio 2007)

Suomeen tulleiden maahanmuuttajien keskuudessa on myös niin sanottuja pakkoyrittäjiä, jotka ovat päätyneet yrittäjän ammatturalle työttömyyden tai työttömyysuhan edessä. Pakkoyrittäjyys tulee ainoaksi vaihtoehdoksi silloin, jos lähtömaassa hankittua koulutusta ei tunnusteta tulomaassa tai jos puutteellinen kielitaito tai työnantajien ennakkoluulot ovat kunnollisen työpaikan saannin esteinä. Esimerkeiksi käyvät pitsakokkeina toimivat insinöörit. Uusimpien tutkimusten mukaan maahanmuuttajien pakkoyrittäjyys on Suomessa kuitenkin paljon harvinaisempaa kuin aiemmin luultiin (Härkin 2009). Vain pieni osa yrittäjän uralle päätyneistä maahanmuuttajista on ollut työttömänä. Lisäksi haastattelututkimuksissa monet maahanmuuttajayrittäjät ovat todenneet, että he ovat varsin tyytyväisiä tekemiinsä uravalintoihin, eivätkä enää edes haikaile palkkatyöhön. (Tilastokeskus 2007)

3.1 YRITTÄJYYSAKTIIVISUUS JA YRITYSTOIMINNAN ALOITTAMINEN

Maahanmuuttajien yrittäjäaktiivisuus on ollut 2000-luvulla Suomessa suurempi kuin kantaväestön. Maahanmuuttajien yrittäjyysaktiivisuus on Tilastokeskuk-

sen työvoimatutkimuksen aineistojen mukaan Suomessa noin 16 %, mikä ylittää merkittävästi suomalaisten 10 % tason. Tämä on mitattu suhteuttamalla työvoimatutkimuksen mukaiset yrittäjät kaikkiin työllisiin. Maahanmuuttajayrittäjien määrä on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2001, samalla kun valtaväestön joukossa yrittäjien määrä on pysynyt varsin vakaana. Yli puolet aktiivisesti toimivista maahanmuuttajayrityksestä on aloittanut toimintansa 2000-luvulla. Varsinkin naiset ovat aktivoituneet. Heidän osuutensa Suomessa on jo noin 29 % yrittäjistä. (KTM 2007)

Monissa Aasian ja Afrikan maissa itsensä työllistäminen on yleinen toimeentulovalitsoehto naisille. Siten myös maahanmuuttajiksi päätyvillä naisilla on omakohtaista tai lähipiirin kokemusta yrittäjyydestä. Ne naiset, jotka ovat tulleet Suomeen avioliiton kautta, toimivat muita useammin yrittäjinä. Tämä liittyy osittain yrittäjyyden työntötekijöihin (push-tekijät). Heillä ei ole muita itsenäisen toimeentulon hankintavaihtoehtoja, eli kysymys on pakkoyrittäjyydestä. Valtaväestöön kuuluvat uudet sukulaiset tukevat heidän yrittäjyyttään muun muassa välittämällä informaatiota ja neuvomalla (Joronen 2005).

Ulkomaalaisilla on ajateltu olevan keskimääräistä enemmän innovaatio- ja kasvupotentiaalia, joka on yritystoiminnassa tärkeää. Tätä selitetään usein siten, että maahanmuuttajia houkuttelee yrittäjiksi heidän suuri valmiutensa ottaa riskejä, mistä riskejä sisältävä maahanmuutto on jo sinänsä osoitus. Maahanmuuttajat elävät lisäksi eräänlaisessa välitulassa kahden tai useamman kulttuurin välimaastossa, minkä vuoksi heidän on mahdollista vertailla monipuolisesti ja virikkeellisesti toimintaa eri kulttuureissa. (KTM 2007; Tilastokeskus 2007)

Maahanmuuttajien yrittäjyys ei kuitenkaan aina toteudu ennustetusti tai aikaisempien tutkimusten mukaan. Entisen Neuvostoliiton alueelta 1990-luvun alussa sankoin joukoin Israeliin siirtyneiden juutalaistaustaisten maahanmuuttajien ryhtyminen yrittäjiksi on ollut melko vähäistä. Muuttaneista 32,4 % ilmoitti halukkuutensa yrittäjyyteen, mutta vain 6,9 % ryhtyi yrittäjiksi. Näin siitäkin huolimatta, että muuttajilla oli korkeahko koulutus, he kokivat syrjintää ja muutamilla oli aikaisempaa yrittäjyyskokemusta. (Lerner & Hendeles 1996)

Usein klassisissa teorioissa lähdetään siitä, että maahanmuuttajat aloittavat pienin resurssein ja pienimuotoisesti ja toiminta kehittyy asteittain, kun yrittäjät lisäävät sosiaalista hyväksytyksi tulemistaan. Uudempien teorioiden mukaan maahanmuuttajat liittoutuvat toissijaisilla työmarkkinoilla periferiassa toimivien yritysten kanssa. Kolmannen teorian mukaan maahanmuuttajayrittäjät yhdistyvät muiden maahanmuuttajayritysten kanssa ja toimivat suljetussa maahanmuuttajien yhteisössä. (Wilson & Portes 1980) Kloosterman et al. (1998) katsovat, että korkea työttömyys vaikuttaa maahanmuuttajien yrittäjyyteen. Heidän mukaansa maahanmuuttajien yrittäjyys keskittyy aloille, joissa epämuodollinen talous antaa yrityksille kilpailuetua vähäisen virallisen kontrollin kautta. Kysyntäpuolella ne erottuvat erityisesti palveluteollisuudessa ja etnisten tuotteiden osalta.

Maahanmuuttajien yrittäjyyspäätöksen mallintamisessa on puhuttu sisäsyntyisistä (*endogen*) ja ulkosyntyisistä (*exogen*) tekijöistä. Sisäsyntyisillä tekijöillä tarkoitetaan yksilöön liittyviä piirteitä, taustaa, kokemuksia ja maahanmuuton syytä, kun taas ulkosyntyisillä tekijöillä viitataan taloudellisiin ja historiallisiin tekijöihin yhteiskunnan rakenteissa. (Joronen ym. 2000)

Vesalainen ja Pihkala (1998) jakavat yrittäjyyspäätöksen taustalla vaikuttavat tekijät myönteisiin, yrittäjyyteen vetäviin (pull) seikkoihin, joita ei olisi ollut mahdollista saavuttaa ryhtymättä yrittäjäksi, ja kielteisiin, yrittäjyyteen työntäviin (push) tekijöihin, joiden välttämiseksi ja karttamiseksi yrittäjäksi ryhdytään.

Vetävien tekijöiden osalta maahanmuuttajien yrittäjyyspäätöksiä on myös tarkasteltu muuttajan kotimaan kulttuurin kautta. Sen sisältämät arvot ja uskomukset vaikuttavat sekä yrittäjään että näkyvät hänen perustamassaan yrityksessä (Johnson 2000). Siksi on tärkeää huomioida maahanmuuttajien kansalliset kulttuuriperimät yrityksen perustamisen, kehittämisen ja kasvun taustalla. Kulttuuriperimän ohella yrittäjyysaktiivisuuden tai yrittäjänä menestymisen eroja eri kansallisuusryhmien välillä on selitetty usein muuttoon liittyvillä tekijöillä. Selityksiä on haettu maahanmuuttajilla olleiden taitojen perusteella ja niiden sovellettavuudella uuden maan olosuhteisiin, mihin historialliseen kohtaan muutto ajoittuu ja kuinka suuri etninen ryhmä maassa asuu entuudestaan (Waldinger et al. 1990). Myös etnisten resurssien merkitystä yrittäjyyspäätöksen syntymisessä on joissakin tutkimuksissa pidetty merkittävänä vaikuttavana tekijänä maahanmuuttajan yrittäjyyspäätöksen synnyssä (Waldinger et al. 1990). Kulttuuriperimää ja etnisiä resursseja painottavien yrittäjyysmallien yhteydessä korostuu erityisesti se, ettei yrittäjäksi ryhtyvää maahanmuuttajaa voi pitää yksinomaan passiivisena objektina. Tärkeää onkin huomata, ettei yrittäjäksi ryhtymisen yleensä voida sanoa olevan seurausta mistään yksittäisestä seikasta, vaan erilaiset yrittäjän taustaan, tilanteeseen ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät seikat vaikuttavat monimutkaisena prosessina toisiinsa, kuten useissa yrittäjyysintentiomalleissa on osoitettu. (Huuskonen 1992; Melin 2001)

Maahanmuuttajien yrittäjäksi ryhtymiseen yhteydessä olevien tekijöiden joukossa ovat perinteisesti painottuneet myös yrittäjyyteen *työntävät tekijät*. Vaikeus työllistyä uudessa kotimaassa johtuu tarjolla olevien työpaikkojen vähäisestä määrästä, muista paikallisten työmarkkinoiden vaatimuksista tai maahanmuuttajien puutteellisesta kielitaidosta (Najib 1994; Lähdesmäki & Savela 2006). Työttömyys on ollut monessa maahanmuuttajia vastaanottaneessa maassa huomattavasti yleisempää maahanmuuttajien keskuudessa verrattuna valtaväestöön. Maahanmuuttajien yrittäjyyspäätöstä kuvaillessaan Waldinger et al. (1990) ovatkin käyttäneet käsitettä suljettu liikkuvuus (*blocked mobility*). Tällä he tarkoittavat sitä, että väylät avoimille työmarkkinoille ovat maahanmuuttajilta ja etnisiltä vähemmistöiltä suurelta osin suljetut. Siten yritystoiminnasta tulee usealle maahanmuuttajalle ainoa elannon hankkimiskeino.

Keskeinen yrittäjyyspäätöksen taustalla vaikuttava tekijä on myös se, millaiset mahdollisuudet yrittäjäksi ryhtymiselle maahanmuuttajan uusi kotimaa tarjoaa. Esimerkiksi Waldinger et al. (1990) korostavat vastaanottavan maan mahdollisuus-rakennetta (*opportunity structure*). Tällä he tarkoittavat markkinoiden kysyntätalannetta ja mahdollisuutta päästä yrityksen omistajaksi. Tällaisia ovat muun muassa myytävänä olevat liiketilat, kilpailu, valtion politiikka sekä etnisten ja ei-etnisten tuotteiden kysyntä. Rakenteellisia, yrittäjyyspäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös maassa olevien maahanmuuttajien lukumäärä sekä asiakaskunnan rakenne. (Najib 1994; Lähdesmäki & Savela 2006)

Maahanmuuttajien yritystoiminnan aloittamista Suomessa vaikeuttavat maahanmuuton lyhyt historia, pienet etniset markkinat, suomalaisten negatiiviset asenteet, maahanmuuttajien vähäiset tiedot suomalaisesta yritystoiminnasta ja pienet alkupääomat (Forsander & Ekholm 2001; Lähdesmäki & Savela 2006). Yrittäjät itse kokevat esimerkiksi suomalaisten lakien ja markkinoiden heikon tuntemuksen sekä puutteellisen kielitaidon keskeisinä yrittäjätöiminnan aloittamista ja yrittäjänä toimimista vaikeuttavina seikkoina (Hyrsky 1998; Joronen, Salmenkangas & Ali 2000; Lähdesmäki & Savela 2006).

Eroja aktiivisuudessa

Yrittäjyysaktiivisuus eroaa kansalaisuuksien välillä. Suomessa se on keskimääräistä suurempaa Venäjältä, Turkista ja Kaakkois-Aasiasta tulleilla ja afrikkalaisilla pienempää. Asiaa on selitetty kulttuurisilla tekijöillä. Joillakin kansallisuuksilla on vahvempi yrittäjyyden perinne lähtömaassa kuin toisilla, taikka heillä on vahvemmat yrittäjyyttä tukevat sosiaaliset verkostot, jotka ulottuvat aina lähtömaahan saakka. Yrittäjyysaktiivisuus vaihtelee myös alueittain. Pääkaupunkiseudulla yrittäjyysaktiivisuus on jokin verran pienempää kuin muualla Suomessa, koska mahdollisuudet päästä palkkatyöhön ovat paremmat. (Tilastokeskus 2007) Silti juuri Uudellamaalla maahanmuuttajien yrityksiä on Suomessa kaikkein eniten.

Useimmissa maahanmuuttajaryhmissä yrittäjyysaktiivisuus on Suomessa pidempään asuneilla suurempaa kuin vähän aikaa asuneilla. Sama ilmiö on todettu monissa muissakin maissa muun muassa Yhdysvalloissa. Uuteen yhteiskuntaan saavuttuaan maahanmuuttajat vähitellen keräävät yritystoimintaan tarvittavia rahoitustalansia, tiedollisia ja taidollisia resursseja, mikä vaatii aikaa. (Jumpponen et al. 2009). Yksinomaan pidempään asuneiden parempi kielen hallinta luo paremmat mahdollisuudet yrittäjyydelle, mutta toisaalta näillä henkilöillä on myös parhaat mahdollisuudet sijoittua palkkatyöhön.

3.2 MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJIEN TOIMINTATAVAT JA NEUVONTAPALVELUIDEN KÄYTTÖ

Yrittäjäksi ryhdytään usein elämän muutoksen yhteydessä. Elämän siirtymävaiheiden tutkiminen on tästä syystä hedelmällinen tapa tarkastella yrittäjyyttä. (Foss 2004) Yrittäjyys ja oman työn luominen on parempi vaihtoehto kuin työttömyys tai tavanomainen palkkatyö, jossa työskennellään työnantajan ehdoilla, joskus jopa oman arvomaailman vastaisesti. Maahanmuuttajayrittäjiltä vaaditaan rohkeutta muuttaa uuteen maahan ja periksi antamattomuutta yrityksen alkuvaiheessa. Itseluottamus, usko omiin kykyihin, omaan unelmaan ja tulevaisuuteen auttaa selviytymään yrityksen käynnistämiseen liittyvistä vaikeuksista. Lisäksi yrittäjillä oli kykyä havaita uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja rohkeutta toteuttaa niitä. (Merikallio 2007)

Myös tarvittavan alkupääoman hankkiminen hankaloittaa huomattavasti monen maahanmuuttajan yritystoiminnan aloittamista. Lisäksi maahanmuuttajayrittäjien kontaktit suomalaiseen väestöön saattavat olla hyvin vähäiset ja yritystoiminnassa tarvittavaa tietoa haetaan lähinnä omasta etnisestä yhteisöstä. Maahanmuuttajayrittäjät kaipaavatkin yleisesti ottaen enemmän tietoa yrityksen toimialasta yleensä ja myös suomalaisista asiakkaista, markkinoista sekä lainsäädöstä (Joronen 2002). Jorosen, Salmenkankaan ja Alin (2000) tekemä tutkimus maahanmuuttajayrittäjyydestä Helsingin seudulla osoittaa myös sen, että yrittäjät toivovat maahanmuuttajayrittäjyyden tukemiseen erikoistuneita palveluita ja tukimuotoja. Heidän näkemyksensä mukaan maahanmuuttajien yritystoimintaa voidaan tukea joko kehittämällä olemassa olevaa palvelujärjestelmää tai luomalla erityisiä maahanmuuttajayrittäjyyden tukemiseen erikoistuneita palveluita ja tukimuotoja. Maahanmuuttajayrittäjien yleisimmin kokemat ongelmat ovatkin pääasiassa sellaisia, joita yrityspalveluja kehittämällä voitaisiin helpottaa. Maahanmuuttajayrittäjyyttä Suomessa tarkasteleva tutkimus osoittaa siten, että myös maahanmuuttajayrittäjille suunnatulle koulutukselle on olemassa selkeä tarve. (Lähdesmäki & Savela 2006)

Maahanmuuttajayrittäjien kannalta on miltei välttämätöntä, että heillä on suomalainen yhtiökumppani, rahoittaja tai muu kontaktihenkilö, jonka avulla voidaan solmia ensimmäisiä liikesuhteita tai luoda oikeanlaisia verkostoja yrityksen perustamisvaiheessa. Maahanmuuttajien on vaikeata saada yritystä käynnistymään ilman suomalaisia käytäntöjä tuntevia tukihenkilöitä, jotka voivat auttaa muun muassa viranomaisten kanssa asioinnissa, yrityksen perustamiseen liittyvien ilmoitusten, hakemusten ja muiden asiakirjojen laatimisessa. Yritystoiminnan käynnistyttyä ja vakiinnuttua on usein luontevaa keskittyä toimimaan kulttuurisesti ja kielellisesti tutuimmassa etnisessä toimintaympäristössä.

Ulkomaalaisissa on runsaasti tulevaisuuden yrittäjyyspotentiaalia. He poikkeavat ikärakenteeltaan edukseen suomalaisväestöstä, sillä työikäisten osuus on suurem-

pi kuin kantaväestössä. Tosin vain puolet työikäisistä maahanmuuttajista kuuluu työlliseen työvoimaan, sillä heidän keskuudessaan on paljon työmarkkinoiden ulkopuolella olevia työikäisiä (opiskelijoita, omaa kotitaloutta hoitavia ja piilotyöllisiä).

Myönteisistä vaikutuksista huolimatta yrittäjyys ei ole välttämättä maahanmuuttajalle helppoa Suomessakaan. Etenkin vastamuuttaneelle kieli-, kulttuuri- ja talousongelmat sekä paikalliset oikeusmenettelyt voivat olla vaikeita asioita. Tarpeellisen rahoituksen järjestäminen voi nousta ongelmaksi. Suomessa rahoitus usein edellyttää pitkää ja luottamuksellista pankkisuhdetta.

Haastattelututkimusten mukaan myös suomalainen byrokratia koetaan kohtuuttomaksi samoin kuin Suomen korkea tuloverotus, koska maahanmuuttajien pienissä yrityksissä ei ole kyse suurista rahavirroista. Asenteet byrokratiaan voivat johtua kulttuurieroista, sillä monissa Länsi-Euroopan ulkopuolisissa maissa tarvitsee vain vähän rahaa tai suhteita aloittaakseen yritystoiminnan. (Tilastokeskus 2007)

Maahanmuuttajien yrittäjyyttä edistetään

Kauppa- ja teollisuusministeriö selvitti maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämistä vuonna 2006. Asiaa pohtinut työryhmä esitti loppuraportissaan 13 ehdotusta, joilla ulkomaalaistaustaisten maahanmuuttajien yrittäjyyden edellytyksiä voidaan Suomessa parantaa. Osa ehdotuksista oli toteutettavissa välittömästi, mutta osa vaati toteutuakseen lisäselvityksiä.

Keskeisenä asiana pidettiin pikemminkin nykyisen palvelujärjestelmän parantamista kuin vain maahanmuuttajille suunnattujen yrityspalvelujen luomista. Toisaalta kaikenlainen yleinen pienyrittäjyyden edistäminen hyödyttää samalla myös maahanmuuttajayrittäjiä, koska heidän yritystoimintansa on ensisijaisesti yksin- tai mikroyrittäjyyttä, kuten edellä on todettu. (Tilastokeskus 2007)

Ministeriön työryhmä esitti yleiseksi tavoitteeksi yrityspalvelujen mahdollisimman yksinkertaisen ja asiakaslähtöisen organisoinnin, jota voidaan kutsua yhden luukun -periaatteeksi. Taustalla on näkemys julkisen yrityspalvelujärjestelmän monimutkaisuudesta, minkä vuoksi palveluja ei osata käyttää tai niiden olemassaolosta ei olla edes tietoisia.

Käytännön ehdotuksiin kuuluivat ulkomaisten yrittäjien elinkeino- ja oleskelulupamenettelyjen yhtenäistäminen ja yksinkertaistaminen sekä pienyrittäjille tarkoitetun mikrolainan tarpeellisuuden selvittäminen. Viimeksi mainittu ehdotus liittyy siihen, että etenkin maahanmuuttajayrittäjillä on ilmennyt ongelmia yritystoiminnan alkurahoituksen saannissa. (Tilastokeskus 2007)

Kannustaminen yrittäjän uralle vaatii työryhmän ehdotusten mukaan tuekseen tiedotusta. Keinoja olisivat esimerkiksi vuoden maahanmuuttajayrittäjän valinta, mikä toisi esille menestyneitä yrittäjiä, jotka toimisivat roolimalleina muille maa-

hanmuuttajille. Myönteinen julkisuus nostaisi maahanmuuttajien arvostusta myös kantaväestön silmissä ja hälventäisi ennakkoluuloja. Tällaista kampanjointia on sovellettu Ruotsissa ja Yhdysvalloissa.

Ehdotuksiin kuului myös ulkomaisten yrittäjien (niin sanotut business immigrants) houkuttelemisen Suomeen. Maahan haluttiin investoijiksi ja työpaikkojen luojiksi sellaisia yrittäjiä, joilla on jo monipuolista kokemusta yrittäjyydestä ja johtamisesta sekä kansainvälisiä yhteyksiä.

Maahanmuuttajayrittäjien onnistumiseen vaikuttaa Greenin (1997) mukaan paljon sponsoreiden löytyminen. Sponsoreina voivat toimia yliopistot, valtio ja voittoon tavoittelemattomat yhteisöt. Tarjottuja palveluita voivat olla esimerkiksi toimitilat, huonekalut tai toimintaan liittyvät neuvot.

3.3 MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJIEN VERKOSTOITUMINEN

Maahanmuuttajayrittäjät kuuluvat kiinteästi sosiaalisiin verkostoihin perheen, sukulaisten, lähipiirin ja etnisten ryhmien kanssa. Toisaalta heille muodostuu yritystoiminnan kautta tärkeitä verkostoja tavarantoimittajiin, yhteistyökumppaneihin, asiakkaisiin ja muihin ryhmiin.

Verkostoja hyödynnetään yrittäjän alkupääoman saannissa ja alihankintaketjuissa. Omat sukulaiset ja samaan etniseen ryhmään kuuluvat tarjoavat myös halpaa ja luotettavaa työvoimaa. Varsin monipuolisia verkostoja hyödyntävät ne yrittäjät, jotka ovat naimisissa suomalaisten kanssa. He saavat helpommin tärkeää paikallista tietoa liiketoiminnan mahdollisuuksista sekä lainaa ja takauksia.

Yrityksen perustajat kaipaavat sosiaalisissa suhteissaan tukea niiltä, jotka tuottavat resursseja yritystoimintaa varten (Larson 1991). Muun muassa ideoiden testaaminen, rahoituksen ja materiaalien hankinta, teknologian testaaminen, valmentautuminen ja markkinoiden löytäminen vaativat sosiaalisten verkostojen hyödyntämistä. Sosiaaliset verkostot mahdollistavat sosiaalisen pääoman käytön yrityksen perustamisvaiheessa (Hanssen 1995). Sosiaalinen pääoma auttaa yrityksen perustajaa saavuttamaan tavoitteensa yrityksen perustamisvaiheessa. Verkostoihin kuuluvat yleensä maahanmuuttajan perhe, sukulaiset ja erilaiset muut yhteisöt, joiden kanssa ollaan tekemisissä. (Salaff et al. 2002)

Shanen (1996) mukaan eräs selvitys maahanmuuttajien ryhtymiseen yrittäjiksi valtaväestöä aktiivisemmin on immigraatiosta johtuva tietoisuus sosiaalisista suhteista. Maahanmuuttajien täytyy luoda menetettyjen sukulaisuussuhteiden tilalle korvaavia ihmissuhteita, minkä katsotaan rohkaisevan aktiiviseen verkostoitumiseen. Verkostot ovat erittäin tärkeitä yritystoiminnassa. (Shane 1996) Niiden merkitys korostuu vielä maahanmuuttajayrittäjän kohdalla.

Ramin (1994) mukaan sosiaaliset yhteisön ja perheen muodostamat verkostot näyttelevät tärkeitä osaa etnisessä yrittäjyydessä. Lisävaikuttimena yrittäjäksi

ryhtymiselle voi olla myös ympäristön rasismi. Perheellä on keskeinen merkitys maahanmuuttajien yrittäjyydelle. Ulkoisesti perhe voi tukea rasististen esteiden voittamisessa ja sisäisesti se muodostaa joustavan työvoiman lähteen.

Yhteyksiä muihin yrityksiin kutsutaan usein arvoketjuiksi (value chains) (Burt & Talmud 1993). Arvoketjuihin kuuluvat tavarantoimittajat, yhteistyökumppanit ja työvoiman hankintapaikat. Nämä ovat input-osia verkostoissa. Output-osia ovat asiakkaat sekä tuotteiden ja palvelusten markkinat. Monilla maahanmuuttajien yrityksillä on usein joko input- tai output -puolella erityisiä tiettyä alkuperää edustavia verkostojen osuuksia (niches). (Salaff et al. 2002) Maahanmuuttajayrittäjät löytävät usein liiketoimintamahdollisuuksia, joissa he voivat työskennellä omalta kulttuuri- ja kielialueeltaan Suomeen muuttaneiden parissa joko input- tai output -puolella verkostoissa. Tällöin puhutaan ns. niche markkinoinnista tai toiminnasta, millä tarkoitetaan markkinointia yhdelle valitulle segmentille tai toimimista muuten yhden arvoketjun osan kanssa. (Merikallio 2007; Salaff et al. 2002) Työelämäkynnyksiä selvittäneen työryhmän raportissa (Mannila, Forsander, Hummasti & Vehviläinen 2002) tulevat esille niin sanotut etniset taskut (ethnic niche), jotka keräävät puoleensa maahanmuuttajia lumipallomenetelmällä. Työryhmän käsityksen mukaan tällaisiksi ovat Suomessa muodostuneet ravintola- ja siivousalat. Vähitellen joistakin aloista alkaa kehittyä maahanmuuttajien aloja, jotka kiinnostavat valtaväestöä sitä vähemmän, mitä enemmän ne työllistävät maahanmuuttajia. (Merikallio 2007)

Maahanmuuttajien verkostot voivat olla rakentuneet siten, että niihin kuuluu vain samalta alueelta tulleita maahanmuuttajia (co-ethnic), toisia maahanmuuttajia (other ethnic) tai muista kuin maahanmuuttajista koostuvia yhteisöjä (non-immigrant). (Kouros, 2009) Samalta alueelta maahan muuttaneiden verkostojen on todettu tuovan tukea yrittäjille ongelmien kohdatessa ja lisäksi näistä on todettu olevan hyötyä roolimallien antajina koko yhteisölle. Ne toimivat myös yleensä joustavana työvoimareservinä maahanmuuttajien yrityksille. Yritykset myös tuottavat omille yhteisöilleen tuotteita ja palveluita, joilla on erityistä kysyntää näissä yhteisöissä ja joita ei välttämättä muuten saisi kovin helposti uudessa kotimaassa. Viimeksi mainittu pitää paikkansa myös yleensä maahanmuuttajien verkostojen suhteen (other ethnic). (Kouros 2009)

Muista kuin maahanmuuttajista koostuvat verkostot (non-immigrant) auttavat maahanmuuttajia liiketoimintasuunnitelmien tekemisessä, rahoituksessa, tavaroiden hankinnoissa, taloushallinnossa ja markkinoinnissa sekä yleensäkin liiketoiminnan pyörittämiseen liittyvissä asioissa. Erilaisten yritystoimintaa avustavien palvelupisteiden ja valtion organisaatioiden velvollisuudeksi on nähty tiedottaa ja avustaa maahanmuuttajayrittäjien yritystoimintaa nykyistä aktiivisemmin. Tästä on nähty olevan kaikille osapuolille suurta hyötyä. (Kouros 2009)

Etnisten resurssien merkityksen korostuminen maahanmuuttajayrittäjien liiketoiminnassa ja verkostoitumisessa on saanut osakseen myös kritiikkiä muutamissa tutkimuksissa. Silloin on kyseenalaistettu muun muassa etnisen taustan solidaari-

suutta ylläpitävä vaikutus eri sukupuolten tai eri yhteiskuntaluokista tulevien ihmisten välillä (ks. esim. Rath 2000). Etnisyyden korostaminen yrittäjyyden keskeisenä voimavarana saattaa siis jättää huomiotta sen seikan, että ryhmän jäsenillä voi olla muidenkin identiteettien tuottamia erilaisia ja keskenään ristiriitaisia intressejä (Ram et al. 2000).

Vaikka maahanmuuttajat muodostavat etniseen taustaan perustuvia ryhmiä, ei tämä automaattisesti tarkoita sitä, että näitä verkostoja hyödynnettäisiin myös liike-elämässä (Joronen 2002; Forsander 2002). Esimerkiksi Suomessa asuvilla somalialaisilla on kiinteitä etnisiä verkostoja, joita he hyödyntävät mobilisoidessaan resurssejaan kulttuuriseen ja poliittiseen toimintaan. Näitä verkostoja ei ole kuitenkaan hyödynnetty kovinkaan paljon yritystoiminnassa tarvittavien resurssien mobilisoinnissa, toisin kuin esimerkiksi aasialaisten maahanmuuttajien keskuudessa on tapahtunut (Forsander 2002; Alitolppa-Niitamo 1994).

Etnisten resurssien hyödyntäminen ja niiden merkitys liiketoiminnassa riippuu yrityksen toimintaympäristöstä, kilpailutilanteesta ja yrityksen koosta. Näiden resurssien hyödyntäminen on usein tavallisempaa esimerkiksi yritystoiminnan alkuvaiheessa, kun taas vakiintuneessa yritystoiminnassa erilaisten resurssien hankkiminen on helpompi ulottaa myös etnisen yhteisön ulkopuolelle. Samaa etnistä alkuperää olevien yrittäjien välinen voimakas kilpailutilanne niin ikään pakottaa yrittäjät laajentamaan yritystoiminnan resurssien hankinnan kannalta keskeistä sosiaalista verkostoa. (Lähdesmäki & Savela 2006)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 AINEISTON KERUU

4.1.1 TILASTOAINEISTON KERUU

Kaksivaiheisen tutkimuksen ensimmäisen osan tiedot on koottu lähinnä tilastoaineistojen perusteella. Pääasiassa on käytetty Patentti- ja rekisterihallituksen vuoden 2011 lopun tilastoaineistoja, josta on suoritettu niin sanottu kansallisuuspoiminta. Sen perusteella on saatu tilastoihin mukaan sellaiset Pohjanmaalla toimivat yritykset, joiden omistajan kansallisuus on merkitty joksikin muuksi kuin Suomen kansallisuudeksi. Näistä yrityksistä on vielä karsittu. Karsinta on kohdistunut kaikkiin asunto-osakeyhtiöihin sekä sellaisiin osakeyhtiöihin, joiden hallintoelimissä on ollut ulkomaalaisia hallituksen varajäseninä. Tietoja on vielä tarkennettu alueellisten kehitysyritysten kanssa. Vasekin, Concordian, Dynamon ja Kristiinankaupungin elinkeinotoimen kanssa on käyty tilastoaineistot läpi ja karsittu niistä sellaiset yritykset, jotka ovat jo lopettaneet toimintansa sekä todellisuudessa suomalaisten hallitsemat yritykset.

Tässä tutkimuksessa on lähdetty liikkeelle yritysten todellisesta toiminnasta eikä yritysten omistuspohjasta. Tavallisestihan ulkomaalaisyrityksiksi katsotaan sellaiset yritykset, joiden omistuspohja kokonaan tai siitä yli puolet on ulkomaalaisten hallussa. Yksityisten toiminimien kohdalla ei ole ongelmia määrittelyssä ja henkilöyhtiöissäkin tilanne on melko selkeä. Suurimmat ongelmat arvioinnissa tulevat yleensä osakeyhtiöissä, mutta monissa pienissä osakeyhtiöissä tilanne saadaan myös nopeasti selville. Suurissa osakeyhtiöissä omistus ja hallinta usein ovat laajalti ulkomaalaisten hallussa ja ne tuottavat siten arviointiongelmia. Silti perinteiset yhtiöt katsotaan suomalaisiksi. Koska tässä tutkimuksessa ei tarkastella omistukseen liittyviä seikkoja, on nähty hyväksi ottaa lähtökohdaksi tosiasiallinen yritystoiminnan harjoittaminen ja hallinta. Lisäksi joitakin täydentäviä tietoja on kerätty Internetistä Directan, Fonectan ja Yritystelen sivuilta sekä Voitto +-ohjelman kautta. Voitto+ -ohjelman tiedot ovat pääosin vuoden 2010 tietoja.

4.1.2 HAASTATTELUAINEISTON KERUU

Haastatteluaineiston perusjoukon on muodostanut käytössä ollut tilastoaineisto. Haastatteluaineisto on valittu kvalitatiivisen tutkimusperinteen tapaan harkinnanvaraisena otantana. Sen mukaisesti tutkimusta varten on haastateltu kolmeakymmentä kansallisuudeltaan ulkomaalaista yrittäjää Pohjanmaan maakunnan alueelta.

Haastattelut on suoritettu kevään 2012 aikana pääosin maaliskuu-toukokuussa. Periaatteena on ollut se, että tutkittava joukko kokoonpanonsa puolesta mahdollistaisi monipuolisen ymmärryksen saamisen tutkittavasta ilmiöstä.

Haastatteluihin on pyritty ottamaan mukaan paljon eri kansallisuuksia. Maahanmuuttajayrittäjiä kaikista Pohjoismaista on haastateltu ja ruotsalaisia on mukana kolme ja tanskalaisia kaksi. Pohjanmaalla on tilastoaineiston valossa runsaasti muista Pohjoismaista tulleita maahanmuuttajayrittäjiä, ja heitä koskevaa analysointia on siten pyritty tekemään aineiston pohjalta tarkemmin erikseen. Pohjanmaan alueella näyttää olevan runsaasti myös entisen Jugoslavian alueelta, Venäjältä ja Virossa muuttaneita maahanmuuttajayrittäjiä. Heitä on siten myös haastateltujen joukossa useampia.

Lisäksi mukaan on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan eri toimialoja edustavia maahanmuuttajayrittäjiä. Aineistossa korostuvat kuitenkin kaupan- ja ravintola- alat, jotka korostuvat myös tilastoaineistossa. Harkinnanvaraisen otannan on toivottu tuovan mukanaan sen, että eri maantieteellisiltä alueilta ja eri toimialoilta tulevien yrittäjien toiminnan mahdolliset erityispiirteet tulisivat tarkastelussa esille.

Haastattelut on suoritettu puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Teemahaastattelu antaa tutkijalle sopivasti liikkumatilaa aineiston keräämisessä ja mahdollistaa täydentävien kysymysten esittämisen haastattelutilanteessa. Haastattelut on tehty suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi aina haastateltavan toiveiden mukaan. Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu. Kaikki tulokset on esitetty kuitenkin suomeksi raportin selkeyden ja luettavuuden vuoksi.

4.2 KÄYTETYT MENETELMÄT

Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla aineistoja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin avulla voidaan järjestää, kuvailla ja kvantifioida tutkittavaa ilmiötä ja sen avulla pyritään rakentamaan malleja, jotka esittävät tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa. Menetelmän avulla ilmiö voidaan myös käsitteellistää. (Tuomi & Sarajärvi 2002)

Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa kvantitatiivisen tai kvalitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti. Tutkimusongelma ja teoreettinen viitekehys voivat muodostaa lähtökohdan sisältöluokkien valinnalle ja määrittelylle. Sisältöluokat voidaan rakentaa valinnalle ja määrittelylle. Sisältöluokat voidaan rakentaa myös tutkittavan aineiston pohjalta (Eskola & Suoranta 1998). Luokittelun toteuttaminen perustuu vertailuun. Vertailua ja vastakkainasettelua käytetään koko analyysin ajan aineistoa luokiteltaessa.

Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi

tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Tutkittavat tekstit voivat olla esimerkiksi haastatteluita. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002)

Sisällönanalyysin ohella puhutaan joskus myös sisällön erittelystä. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan sisällön erittelystä puhuttaessa tarkoitetaan kvantitatiivista dokumenttien analyysia, jossa kuvataan määrällisesti jotakin tekstin tai dokumentin sisältöä. Tutkimusongelmasta riippuen voidaan esimerkiksi laskea tiettyjen sanojen esiintymistiheyttä dokumenteissa. Sisällönanalyysista sen sijaan puhutaan, kun tarkoitetaan sanallista tekstin sisällön kuvailua.

Sisällönanalyysilla voidaan siis tarkoittaa niin laadullista sisällönanalyysia kuin sisällön määrällistä erittelyä ja näitä molempia voidaan hyödyntää samaa aineistoa analysoitaessa. Sisällönanalyysia voidaan jatkaa tuottamalla esimerkiksi sanallisesti kuvattua aineistosta määrällisiä tuloksia. Tutkimusaineiston laadullisessa sisällönanalyysissa aineisto ensin hajotetaan pieniin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleen uudelleen kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti, erona on analyysin ja luokittelun perustuminen joko aineistoon tai valmiiseen teoreettiseen viitekehukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002)

Aineiston analyysi vaatii tekstin lukemista ja hahmottamista. Aineiston luokittelulla pyritään löytämään olennaisimmat kohdat, joita lähdetään tulkitsemaan. (Koskinen et al. 2005). Aineiston luokittelussa lähdetään tutkimusongelman kannalta keskeisestä aineistosta.

Sisällönanalyysi etenee seuraavien vaiheiden mukaisesti:

1. Tutkijan perehtyminen perinpohjaisesti omaan aineistonsa sekä keskeisten käsitteiden haltuunotto.
2. Aineiston sisäistäminen ja teoretisointi.
3. Aineiston karkea luokittelu, keskeiset luokat / teemat.
4. Tutkimustehtävän ja käsitteiden täsmennys.
5. Ilmiöiden esiintymistiheyden toteaminen, poikkeusten toteaminen, uusi luokittelu.
6. Ristiinvalidoinnin suorittaminen. Saatujen luokkien puoltaminen ja horjuttaminen aineiston avulla.
7. Johtopäätösten teko ja tulkinta aineiston perusteella. Analyysin tulos siirretään laajempaan tarkastelukehikkoon.

(Syrjäläinen 1994).

Tavoitteena sisällönanalyysissä on saavuttaa systemaattinen ja kattava kuvaus aineistosta.

4.3 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen kannalta on tärkeää selvittää tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti. (Alasuutari 1994). *Reliabiliteetti* heijastaa sitä, kuinka hyvin tutkimus on uusittavissa, ja onko mahdollisia satunnaisvirheitä odotettavissa. Tutkimuksessa pyritään siihen, että mitattavat tekijät ovat vapaita virheistä ja tuottavat johdonmukaisia tuloksia. Mittaus on luotettava, jos sen voidaan katsoa tarjoavan yhdenmukaiset tulokset eri aikoina ja eri olosuhteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008) Tämän tutkimuksen reliabiliteetin voidaan katsoa olevan hyvä pysyvyyden, vastaavuuden ja sisäisen johdonmukaisuuden osalta, koska tulokset perustuvat olemassa olevaan tilastoaineistoon, jonka tuottamaa tilastotietoa on vielä tarkennettu kehitysyhtiöistä saadulla todellisella ajantasaisella tiedolla.

Tutkimuksen *validiteettia* selvittäessä tarkastellaan sitä, mittaako tutkimus sitä mitä sen pitäisi mitata. Voidaan tarkastella sisäistä ja ulkoista validiteettia sekä rakenteen validiteettia. Sisäinen validiteetti osoittaa, että koeasetelma toimii. Keinoina sisäisen validiteetin saavuttamiseksi ovat muun muassa variaabeleiden valinta aikaisempien tutkimustulosten mukaan, tarkka otsikon huomioiminen, huolellinen asteikon pisteytys ja lomakkeen ennakkotestaus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008) Näitä periaatteita on tässä tutkimuksessa noudatettu pääsääntöisesti. Käsite maahanmuuttajayrittäjyys on kuitenkin määritelty yrityksen tosiasiallisen hallinnan eikä omistusosuuden mukaan. Ulkoinen validiteetti osoittaa, että tulokset ovat yleis-kelpoisia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008). Tämäkin toteutuu tutkimuksessa.

Rakenteen validiteetissa tutkitaan, mikä suhde tietyllä mittarilla on muihin variaabeleihin. Tätä voidaan pyrkiä osoittamaan esimerkiksi keräämällä tietoa kahdella eri tavalla ja vertaamalla näitä keskenään. Tätä on osittain tehty tarkentamalla tilastoista saatavaa ainesta kehitysyhtiöiltä saatuihin tietoihin ja sekä tilastollisen että haastatteluaineiston käytöllä.

Tutkimushaastattelut

Teemahaastattelurunko testattiin ennen käyttöönottoa ja siihen tehtiin tarvittavat muutokset. Kysymyksiä ei tule kvalitatiivisessa tutkimuksessa rajata liikaa, jotta käsitysten monimuotoisuus pääsisi esille. Kysymyksiä tulee olla riittävästi, jotta haastattelun kulku sujuisi samantyyllisesti.

Haastatteluinformaatio voi vääristyä sekä tutkijasta että haastateltavasta johtuen muun muassa seuraavista syistä:

- Haastateltava antaa tietoisesti virheellisen kuvan todellisuudesta.
- Haastateltavan kyky käsitellä ja vastaanottaa informaatiota on rajallinen.
- Haastateltavalla ei ole riittävästi tietoa tutkimusaiheesta.
- Haastattelu on suoritettu käyttämällä vääriä lähtötietoja.
- Tutkija ja haastateltava eivät ymmärrä toisiaan.

(Scapens 1990).

Virheitä voidaan pyrkiä vähentämään informoimalla haastateltavaa ennen haastattelua ja korostamalla, että ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Tällöin haastateltavan ei tarvitse joutua noloon tilanteeseen. Tässä tutkimuksessa haastattelut ovat omassa asiassaan parhaita asiantuntijoita, joten suurta vaaraa tällaiseen ei ole. Vastauksiin voi vaikuttaa myös se, että haastateltavat eivät halua ilmaista todellista mielipidettään asiasta. Tästä syystä saatava palaute saattaa olla puutteellista. Tässä haastattelussa vain liikevaihtoa koskeva tieto voi olla sellainen, jota ei haluta ilmoittaa. Sen vuoksi liikevaihtoa koskeva tieto onkin kysytty kolmiportaisina kategorioina, ei tarkkana euromääräisenä summana.

Yksi validiteettiongelma liittyy siihen, ymmärtävätkö haastattelija ja haastateltava toisiaan. Tähän pyrittiin vaikuttamaan siten, että haastateltava sai valita itselleen parhaiten luontuvan kielen ja hänelle kerrottiin, että tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita hänen mielipiteistään. Pelkästään suomen kielen käyttö tuloksia raportoitaessa muodostaa myös yhden validiteettiongelman. Tärkeätä validiteetin osalta on myös se, että sama henkilö haastattelee ja tulkitsee vastaukset. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Nauhoittaminen mahdollisti myös sen, että nauhoja voitiin kuunnella useamman kerran oikeiden suomenkielisten ilmaisujen löytämiseksi.

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRISET TULOKSET

5.1 MAAHANMUUTTAJAYRITYSTEN JA -YRITTÄJIEN PROFIILI TILASTOJEN VALOSSA

5.1.1 MAAHANMUUTTAJAYRITYKSET

Pohjanmaan maakunnassa on Patentti- ja rekisterihallituksen tilastojen pohjalta tehdyn tarkastelun valossa kaikkiaan 418 maahanmuuttajataustaista yritystä. Pohjanmaan maakuntaan kuuluu tällä hetkellä yhteensä 16 kuntaa, jotka ovat Isokyrö, Kaskinen, Korsnäs, Kristiinankaupunki, Kruunupyö, Laihia, Luoto, Maalahti, Mustasaari, Närpiö, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vaasa, Vähäkyrö ja Vöyri. Kuntien koko luonnollisesti vaikuttaa eniten ulkomaalaistaustaisten yritysten määrään. Siten alueella on eniten maahanmuuttajataustaisia yrityksiä Vaasassa (145 kappaletta) ja Pietarsaareissa (61 kappaletta). Luonnollisesti näillä paikkakunnilla on myös eniten markkinointipotentiaalia mille hyvänsä yritykselle. Ulkomaalaisyritysten määrään vaikuttavat kuitenkin myös alueella sijaitsevat turvapaikanhakijoiden vastaanottopisteet ja sitä kautta kuntiin tulleet ulkomaalaistaustaiset ihmiset. Maahanmuuttajataustaisia yrityksiä on siten jossain määrin myös Närpiössä (40 kappaletta) ja Uudessakaarlepyyssä (29 kappaletta). Yksityiskohtaisempi kunta-kohtainen tilasto näkyy oheisesta taulukosta (taulukko 5).

Taulukko 5. Maahanmuuttajayritysten määrät sekä niiden suhde kaikkien yritysten määrään Pohjanmaalla.

Kunta	Kaikki yritykset alueella kpl	Maahanm.-yritysten määrät kpl	Maahanm.-yritysten osuus kaikista (%)
Isokyrö	563	7	1,2
Kaskinen	86	6	6,9
Korsnäs	309	12	3,9
Kristiinankaupunki	720	27	3,8
Kruunupyö	668	9	1,3
Laihia	590	9	1,5
Luoto	198	9	4,5
Maalahti	523	11	2,1
Mustasaari	1282	26	2,0
Närpiö	1353	40	3,0
Pedersöre	836	14	1,8
Pietarsaari	1076	61	5,7
Uusikaarlepyy	886	29	3,3
Vaasa	3136	145	4,6
Vähäkyrö	348	2	0,6
Vöyri	799	11	1,4
Yhteensä	13 373	418	3,0

Lisäksi selvitettiin kuinka paljon Pohjanmaan eri kunnissa on maahanmuuttajayrityksiä suhteessa kaikkiin yrityksiin. Kaikkien yritysten määrät ovat Tilastokeskuksen tilastoista vuodelta 2010. Yritysten määrät on lisäksi ilmoitettu toimipaikkojen määrinä. Maahanmuuttajayrityksiä koskevat Patentti- ja rekisterihallituksen tiedot ovat vuodelta 2011. Nämä voivat aiheuttaa hiukan epätarkkuutta esitettyihin tilastolukuihin. Kokonaisuutena tilastot ovat kuitenkin suuntaa antavia. Taulukossa 5 nämä luvut on esitetty kunnittain Pohjanmaan maakunnan alueelta.

Kokonaisuutena maahanmuuttajayrityksiä on noin 3 % kaikista Pohjanmaan yrityksistä. Tämä jää hiukan alle ulkomaalaisen väestön kokonaisuudesta Pohjanmaan maakunnassa vuoden 2011 lopussa. Näiden osuus oli 4,2 % koko väestön määrästä. Suhteellisesti eniten maahanmuuttajien yrityksiä on Kaskisissa 6,9 % (maahanmuuttajia 5,6 % koko väestöstä). Seuraavana tilastossa esiintyy Pietarsaari 5,7 % (4,9 % väestöstä). Sitten tulevat Vaasa 4,6 % (6 % väestöstä) ja Luoto 4,5 % (1,9 % väestöstä). Useimmissa näistä kunnista on myös melko paljon ulkomaalaisia asukkaita. Lisäksi ainakin Vaasassa ja Pietarsaareissa on todennäköistä tuotteiden kysyntää suhteellisen paljon, koska väestön kokonaismäärä on kaupungeissa suhteellisen suuri verrattuna moniin maaseutupitäjiin.

Suhteellisesti vähiten maahanmuuttajataustaisia yrityksiä on Vähässäkyrössä 0,6 % kaikkien yritysten määristä laskettuna (1,1 % väestöstä). Myös Isossakyrössä (1,2 %; 1 % väestöstä), Kruunupyssä (1,3 %; 1,8 % väestöstä) ja Vöyrillä (1,4 %; 5,1 % väestöstä) maahanmuuttajataustaisia yrityksiä on suhteellisen vähän. Useimmissa näistä myös maahanmuuttajaväestöä on vähän. Vöyri muodostaa tässä suhteessa selkeän poikkeuksen muihin edellä mainittuihin. Korsnäsissä (9,3 %) ja Närpiössä (8,1 %) on runsaasti maahanmuuttajaväestöä pakolaiskeskusten vuoksi, mutta yrittäjyyttä on vain keskimääräisesti. Näissä paikoissa maahanmuuttajat ovat työllistyneet melko hyvin työntekijöiksi muun muassa kasvihuoneyrityksiin.

Maahanmuuttajayritysten yritysmuodot vaihtelevat melko paljon, joskin yksityisiä toiminimiä on eniten (210 yritystä) ja myös osakeyhtiöiden määrä on melko suuri (146 yritystä). Avoimia yhtiöitä on 42, kommandiittiyhtiöitä 19 ja osuuskuntia yksi koko Pohjanmaan maakunnan alueella. Jakautuma vastaa melko pitkälle myös kaikkien yritysten yritysmuotokohtaista jakautumaa. Oheisesta taulukosta näkyvät yritysmuotokohtaiset vaihtelut kuntakohtaisesti:

Taulukko 6. Maahanmuuttajayritysten yritysmuodot Pohjanmaalla.

Kunta	Toiminimi	Avoin yht.	Ky	Oy	Ok
Isokyrö	3	1	1	2	
Kaskinen	2	-	-	4	
Korsnäs	6	-	-	6	
Kristiinankaupunki	11	3	1	11	1
Kruunupyy	5	2	-	2	
Laihia	5	-	1	3	
Luoto	6	-	1	2	
Maalahti	5	-	1	5	
Mustasaari	12	2	3	9	
Närpiö	20	4	-	16	
Pedersöre	5	1	2	6	
Pietarsaari	28	14	3	16	
Uusikaarlepyy	20	1	-	8	
Vaasa	78	13	6	48	
Vähäkyrö	1	-	-	1	
Vöyri	3	1	-	7	
Yhteensä 418	210	42	19	146	1

Pääosa maahanmuuttajataustaisista yrityksistä on erittäin pieniä. Toiminimet avoimet- ja kommandiittiyhtiöt ovat perinteisesti muutenkin pieniä ja vähäisellä omalla pääomalla toimivia. Osakeyhtiöiden osalta osakepääomien suuruudet näkyvät PRH:n rekisteristä. Sen vuoksi asiaa tutkittiin osakeyhtiöiden osalta tarkemmin.

Suurin osa Pohjanmaalla toimivista maahanmuuttajataustaisista osakeyhtiöistä oli kooltaan varsin pieniä. Pääosa osakeyhtiöistä, 78 yritystä, oli perustettu pienimmällä mahdollisella osakepääomalla. Seuraavaksi suurimman ryhmän muodosti kategoria 2 601-10 000 euron osakepääomaa edustavat yhtiöt. Näitä oli 45 kappaletta. Yli 10 000 mutta korkeintaan 100 000 euron osakepääomalla toimivat yritykset muodostivat seuraavan ryhmän, niitä oli joukossa 18. Yli 100 000 euron osakepääoman turvin toimivia osakeyhtiöitä oli vain viisi Pohjanmaan alueella. Liitteenä (Liite 1) olevassa taulukossa näkyvät kuntakohtaiset jakautumat luokiteltuina mainittuihin neljään ryhmään.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös Pohjanmaan alueen maahanmuuttajayrityksiä toimialoittain vuoden 2011 tilastotietojen mukaan. Tilastoinnissa käytettiin samaa toimialajakoa, jota Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteritiedoissa on perinteisesti käytetty.

Tutkittaessa Pohjanmaan maahanmuuttajayrityksiä toimialoittain huomataan samoja säännönmukaisuuksia kuin maassa yleensäkin. Myös Pohjanmaalla on kaupan alan (101 kappaletta) ja ravintola-alan (68 kappaletta) yrityksiä varsin paljon. Näyttäisi kuitenkin siltä, että kaupan alan yrityksiä on jonkin verran enemmän kuin monilla muilla alueilla Suomessa, missä maahanmuuttajien yrittäjyyttä on tutkittu. (Joronen & Ali 2000; Lith 2006) Vastaavasti ravintola-alan yrityksiä on jonkin verran vähemmän. Myös muiden alojen yrityksiä on paljon (59 kappaletta). Näiden kirjo on hyvin suuri: yritysten joukossa on muun muassa kasvihuone-, puutarha-, turkistarha- ja kalastusalan yrityksiä sekä sitten toisaalta keramiikan valmistajia, keilahalliyrittäjiä, taide- ja musiikkialan yrittäjiä sekä markkinointialan yrittäjiä. Lisäksi rakennusalan (49 yritystä), hyvinvointi- ja terveystalveta tarjoavia yrityksiä (42) sekä jossain määrin myös informaatio- ja viestintä-alan yrityksiä (26) on kohtuullinen määrä. Rahoitus- ja vakuutusalan yrityksiä on alueella vain muutamia (3), samoin kuljetus- ja varastointialan yrityksiä (3).

Eräs haastateltu maahanmuuttajayrittäjä kommentoi alan valintaa seuraavasti:

”Maahanmuuttajien on vaikeata perustaa sellaisille aloille yrityksiä, joilla investoinnit vaativat paljon rahaa, esim. metalli-alalla. Minäkin ensin mietin yrityksen perustamista metalli-alalle. Siellä 250.000 euron investointi on vähän. Ravintola-ala on helpompi, koska investoinnit eivät ole niin mittavia silloin. Lisäksi minulla oli kokemusta ravintola-alan yrittäjyydestä jo omassa maassani.”

Tarkemmat maahanmuuttajayritysten toimialajaot näkyvät kunnittain Pohjanmaan alueella seuraavasta taulukosta.

Taulukko 7. Maahanmuuttajayritysten toimialajako Pohjanmaalla.

Kunta	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Isokyrö	1	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaskinen	2	1	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-
Korsnäs		4	-	2	-	2	1	1	2			
Kristiinankaupunki	5	4	1	1	1	4	-	-	3	-	1	7
Kruunupyö	1	2	-	1	-	-	1	-	2	-	-	2
Laihia	2	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	4
Luoto	3	2	-	2	1	-	-	-	-	-	1	-
Maalahti	-	3	-	1	-	-	-	-	-	1	-	6
Mustasaari	2	12	3	-	-	1	1	2	3			2
Närpiö	3	11	-	7	4	2	-	1	5	-	-	7
Pedersöre	-	2	2	1	3	-	2	-	3	-	-	1
Pietarsaari	12	11	4	10	2	-	4	3	7	-	-	8
Uusikaarlepyy	4	3	-	6	1	5	-	-	2	-	-	8
Vaasa	30	37	1	15	7	5	3	19	14	-	1	13
Vähäkyrö	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vöyri	2	3	-	3	1	1	-	-	-	-	-	1
Yhteensä: 418	68	101	13	49	20	22	12	26	42	3	3	59

Toimialat:

1. Majoitus- ja ravitsemis-ala
2. Kaupan ala
3. Koulutus- ja henkilöstöpalvelut
4. Rakennusala
5. Ammatillinen ja tekninen toiminta
6. Kiinteistö-, hallinto- ja tukipalvelut
7. Teollisuus
8. Informaatio ja viestintä
9. Hyvinvointi- ja terveystalvelut
10. Kuljetus ja varastointi
11. Rahoitus ja vakuutus
12. Muut toimialat

Erittäin suuri osa maahanmuuttajien yrityksistä on perustettu vuoden 2000 jälkeen. Vain noin 19 % nykyisin toimivista maahanmuuttajien yrityksistä Pohjanmaalla on perustettu 1999 tai sitä ennen. Vielä 2000-luvun alussakin maahanmuuttajayritysten perustaminen oli suhteellisen vähäistä ainakin Pohjanmaalla.

Silloin rekisteröitiin noin 21 % nykyisin toimivista yrityksistä. Vasta vuoden 2006 alkupuolelta alkaen on perustettavien maahanmuuttajayritysten määrä kasvanut huomattavasti, ja nykyisistä rekisteröidyistä yrityksistä Pohjanmaalla noin 60 % on perustettu vuoden 2006 jälkeen. Tätä selittää ainakin osittain se, että maahanmuuttajien määrät ovat kasvaneet vastaavana aikana merkittävästi. Lisäksi monet maahanmuuttajat ovat tänä aikana oppineet kieltä siinä määrin, että he pystyvät harjoittamaan yritystoimintaa. Viime vuosina on myös järjestetty maahanmuuttajille koulutusta ja neuvontaa, mikä on myös vaikuttanut yritystoiminnan kasvuun suotuisasti.

Liitteenä olevasta taulukosta (liite 2) selviää kuntakohtaisesti maahanmuuttajayritysten kappalemääräiset perustamisajankohdat Pohjanmaalla.

Voitto+ -ohjelmasta kerättiin Patentti- ja rekisterihallituksen rekisteriin vertailun muutamia tietoja Pohjanmaalla toimivista maahanmuuttajataustaisista yrityksistä. Voitto+ -ohjelmasta saatiin yhteensä 191 Pohjanmaan maakunnassa sijaitsevan maahanmuuttajataustaisen yrityksen tietoja. Ohjelmasta ei löytynyt läheskään kaikkia Pohjanmaalla toimivia maahanmuuttajataustaisia yrityksiä. Sieltä löytyvät olivat lähinnä osakeyhtiöitä.

Mainittujen 191 yrityksen keskimääräiseksi liikevaihto-osuudeksi saatiin 877,43 € (tuhansina euroina). Yritysten työllistävä vaikutus oli keskimäärin kolme työntekijää yritystä kohti. Kuitenkin niin, että vain noin 34 %:lla maahanmuuttajayrityksistä on työntekijöitä ylipäänsä palveluksessaan.

5.1.2 MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJÄT

Maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä Pohjanmaan alueella oli vuoden 2011 lopussa yhteensä 520. Yrittäjiä on siis jonkin verran enemmän kuin yrityksiä. Henkilöyhtiöissä ja osakeyhtiöissä on usein useampia ulkomaalaisia yrittäjiä. Yrittäjien kokonaismäärästä miehiä oli yhteensä 410 ja naisia 110. Maahanmuuttajista miehet ovat aktiivisempia yritysten perustajia kuin naiset. Naisten osuus on Pohjanmaalla vain 26,8 % kaikkien yrittäjien määrästä. Joillakin alueilla Suomessa naisyrittäjiä on noin kolmasosa yrittäjistä, joten naisten osuus on Pohjanmaalla hieman keskimääräistä pienempi (Joronen 2005a; Lith 2006a).

Kunnittain naisten ja miesten osuudet näkyvät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 8. Yrittäjien määrät ja sukupuolten osuudet kunnittain Pohjanmaalla.

Kunta	Yrittäjien määrät kpl	Miesyrittäjiä kpl	Naisyrittäjiä kpl
Isokyrö	7	4	3
Kaskinen	7	7	-
Korsnäs	12	10	2
Kristiinankaupunki	35	28	7
Kruunupyö	9	5	4
Laihia	11	10	1
Luoto	11	8	3
Maalahti	12	9	3
Mustasaari	26	18	8
Närpiö	49	41	8
Pedersöre	17	10	7
Pietarsaari	81	62	19
Uusikaarlepyy	33	27	6
Vaasa	192	158	34
Vähäkyrö	3	2	1
Vöyri	15	11	4
Yhteensä	520	410	110

Maahanmuuttajataustaisissa yrityksissä on erittäin tavallista, että vaikka yritys on miehen nimissä tai mies toimii esimerkiksi osakeyhtiössä yhtiön hallituksessa vastuullisena jäsenenä, myös vaimo ja perhe ovat melko kiinteästi yrityksen toiminnassa mukana. Tämä ei useinkaan näy tilastoista eikä palkanmaksussa. Se tuli selvästi esille muun muassa suoritetuissa maahanmuuttajayrittäjien haastatteluissa.

”Kummankin yrittäjän vaimot auttavat tarpeen tullen ja muu perhe.”

Pohjanmaan alueella toimii yrittäjinä yhteensä 59 maasta tulleita ihmisiä. Näiden lisäksi tunnustamattoman maan kansalaisia oli muutama, ilman kansalaisuutta yksi yrittäjä ja muu -kategoriaan oli PRH:n tilastoissa kirjattu yksi henkilö.

Seuraavassa Patentti- ja rekisterihallituksen tilastoon perustuvassa taulukossa (taulukko 9) näkyy tarkemmin, mistä maista Pohjanmaalle maahanmuuttajayrittäjiksi tulleet henkilöt ovat kotoisin.

Taulukko 9. Maahanmuuttajayrittäjien kansallisuudet Pohjanmaalla.

Maa	Yrittäjien määrä kpl	Maa	Yrittäjien määrä kpl
Afganistan	1	Liettua	4
Alankomaat	9	Makedonia	2
Algeria	1	Moldova	1
Australia	4	Nepal	3
Bangladesh	1	Nigeria	4
Belgia	2	Norja	13
Bosnia-Hertzegovina	9	Pakistan	1
Brasilia	1	Portugali	2
Bulgaria	2	Kypros	2
Burma	1	Puola	2
Chile	1	Ranska	4
Ecuador	2	Romania	2
Espanja	4	Ruotsi	158
Etelä-Afrikka	1	Saksa	17
Etiopia	3	Serbia ja Montenegro	15
Filippiinit	1	Slovakia	1
Ghana	9	Slovenia	1
Intia	5	Sveitsi	5
Irak	3	Tanska	11
Iran	13	Thaimaa	15
Irlanti	2	Tsekki	1
Islanti	2	Turkki	18
Italia	7	Ukraina	6
Itävalta	3	Valko-Venäjä	1
Jugoslavia	2	Venäjä	18
Kanada	7	Vietnam	13
Kiina	20	Viro	49
Kolumbia	2	Yhdistynyt kuningaskunta	19
Korean tasavalta	1	Yhdysvallat	7
Kreikka	1		
Yhteensä			59 maata

Lisäksi tilastoissa oli: Tunnustamattoman maan kansalaisia 3, ilman kansalaisuutta 1, muun maan kansalaisia 1

Kokonaisuutena voidaan todeta, että melko monet kansallisuudet ja kaikki maanosat ovat edustettuina maahanmuuttajayrittäjien joukossa Pohjanmaalla.

Erityisesti on merkillepantavaa, että Afrikan maista tulevia yrittäjiä on suhteellisen vähän, mutta silti useat Afrikan maat ovat edustettuina näiden maahanmuuttajayrittäjien joukossa. Afrikkalaisia on yrittäjinä erityisesti Vaasassa. Vaasan ammattikorkeakoulun yhteydessä on toiminut muutamia vuosia opiskelijayrittäjien hautomo, johon on tullut runsaasti myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Nämä ovat usein aloittaneet hautomotoiminnan vauhdittamana myös yritystoimintaa. Heidän joukossaan on erityisesti afrikkalaisia yrittäjiä, mutta silti somalialaisten perustamia yrityksiä ei ole tilastojen mukaan vuoden 2011 lopussa Pohjanmaalla lainkaan. Tämä on huomionarvoista, koska Pohjanmaalla on melko suuri somaliyhteisö.

Merkittävää on erityisesti se, että ruotsalaisia yrittäjiä on erittäin runsaasti eli: 158. Heitä on kaikissa ruotsinkielisissä ja kaksikielisissä kunnissa. Myös norjalaisia, tanskalaisia ja islantilaisia yrittäjiä on jonkin verran mainituissa kunnissa. Usein pohjoismaalaiset ovat löytäneet puolisonsa toisesta Pohjoismaasta, tässä tapauksessa Suomesta ja tämä on vaikuttanut siihen, että on hakeuduttu tänne töihin tai perustettu tänne yritys. Toki joukossa on muitakin Ruotsista ja muista Pohjoismaista muuttaneita. Erityisesti ruotsinkielisissä kunnissa kynnys yritystoiminnan aloittamiseen on ollut matala, koska omalla kielellä on ollut mahdollisuus pärjätä yritystoiminnassa hyvin. Muutenhan kielimuuri usein estää yritystoiminnan aloittamisen siinä maassa, johon muutetaan. Joillakin Ruotsin kansalaisista voi myös olla paluumuuttajan tausta, mutta nämä kuitenkin esiintyvät tilastoissa Ruotsin kansalaisina. Nämä pohjoismaalaisten yritykset edustavat hyvin monipuolisesti kaikkia mahdollisia toimialoja. Tämä on Pohjanmaalla toimivien maahanmuuttajayrittäjien erityispiirre, jota tuskin näin vahvana löytyy muualta Suomesta.

Yksi maahanmuuttajayrittäjyyden erityispiirre Pohjanmaalla on se, että yrittäjiä on lähes kaikista niistä maista, joista pakolaisia ja turvapaikanhakijoita on Suomeen tullut. Pohjanmaalla on ollut muun muassa turvapaikanhakijoiden vastaanottopisteitä pitkään ja tämä on näkynyt myös yritystoiminnan aktivoitumisena näiden kansallisuuksien joukossa. Tähän ryhmään kuuluvat Iran, Irak, Chile, Bangladesh, Vietnam, Burma, Jugoslavia, Kosovo, Serbia ja Montenegro. Myös Iso-Britanniasta, Turkista ja Saksasta on tullut runsaasti maahanmuuttajayrittäjiä Pohjanmaalle. Erityisesti Iranista ja Turkista tulleet ovat usein aloittaneet yritystoiminnan ravintola-alalla. Avioliittojen kautta Suomeen on usein tultu myös Saksasta, Iso-Britanniasta ja muistakin Euroopan maista sekä Yhdysvalloista ja Kanadasta. Näiden yrittäjien yritystoiminta on luonteeltaan hyvin monimuotoista ja edustaa laajasti eri toimialoja.

Lähimaista on myös tullut paljon maahanmuuttajayrittäjiä Pohjanmaalle. Tällaisia maita ovat Viro, Venäjä, Valko-Venäjä ja Ukraina. Nämä yrittäjät ovat ilmei-

sesti levittäytyneet koko Suomen alueelle melko laajasti. Erityisesti venäläisiä on tullut myös avioliittojen kautta ja osittain myös virolaisia, ja tämä näkyy ilmeisesti jossain määrin myös harjoitettavien yritysten toimialoissa. Maahanmuuttajanaiset usein päätyvät palvelualojen tai vähittäiskauppa-alan yrittäjiksi. Muuten näiden lähimaiden maahanmuuttajat harjoittavat Suomessa usein rakennustoimintaa. Lisäksi näistä maista on tullut joukko lääkäreitä, jotka pitävät yksityispraktiikkaansa Suomessa.

Myös Thaimaasta ja Kiinasta on tullut maahanmuuttajayrittäjiä Suomeen. Kiinalaiset ovat usein ravintola-alan yrittäjiä, ja näitä on thaimaalaistenkin joukossa. Thaimaalaiset toimivat myös thai-hierontapaikoissa. Monet maahanmuuttajista tuottavat myös erilaisia informaatioteknologiaan liittyviä palveluita. Useimmat näistä yrittäjistä ovat jonkin Euroopan maan kansalaisia.

Merkittävää on ollut myös se, että Suomeen päätyneet maahanmuuttajat ovat omaksuneet alueen vahvoja elinkeinoaloja oman yritystoimintansa aloiksi. Tällaisia ovat olleet Pohjanmaalla erityisesti kasvihuone- ja taimituotantoyrittäjät sekä turkistarhausta harjoittavat yrittäjät. Usein näille maahanmuuttajille on syntynyt Suomessa olon aikana kokemusta toimimisesta näiden alojen työntekijänä ennen oman yritystoiminnan aikaansaamista. Näillä aloilla yrittäjinä toimii muun muassa Puolasta, Virosta, Romaniasta ja Thaimaasta tulleita maahanmuuttajia.

Liitteenä (Liite 3) on taulukko, jossa on esitetty kuinka paljon mistäkin maasta on Pohjanmaalle tullut kaikkiaan maahanmuuttajia. Siinä näkyvät prosentteina yrittäjien osuudet Pohjanmaalle kaikkiaan tulleiden maahanmuuttajien joukosta. Prosentuaalisesti eniten yrittäjiä on tullut kaikkien maahanmuuttajien määrään suhteutettuna Sveitsistä (41,7 %), Kanadasta (33,3 %) ja Itävallasta (27,3 %). Ulkomaan kansalaisia oli Pohjanmaalla 2010 lopussa 7867 henkilöä ja he tulivat 124 maasta. Kun samalla yrittäjiä oli ainoastaan noin 60 maasta, jää yli 60 maata, joista yrittäjiä ei tullut lainkaan. Mukana on toki maita, joista Suomeen on tullut vain yksi tai muutama maahanmuuttaja.

5.2 HAASTATTELUAINEISTON ANALYSOINTI

5.2.1 HAASTATTELUAINEISTON KUVAUS

Maahanmuuttajayrittäjien haastatteluja suoritettiin keväällä pääosin maaliskuu-huhtikuussa 2012 kaikkiaan kolmekymmentä kappaletta Pohjanmaan alueella. Eniten haastatteluja tehtiin Vaasan alueella, missä myös oli eniten maahanmuuttajayrittäjiä. Kukin haastattelu kesti puolesta tunnista tuntiin riippuen haastateltavan kerron-

nasta. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastatteluaineistosta kertyi tekstiä yhteensä noin 90 sivua.

Vain poikkeustapauksissa yrittäjä kieltäytyi haastattelusta. Tällaisia yhteydenottoja oli aineistossa (viisi kappaletta). Joissakin tapauksissa haastattelu estyi muista syistä, näitä tapauksia oli aineistossa viisi kappaletta. Syynä oli esimerkiksi se, että ei löytynyt yhteistä aikaa, jolloin haastattelu olisi voitu tehdä. Muutamissa tapauksissa todettiin, että henkilö ei tosiasiaa kuulunut maahanmuuttajayrittäjien joukkoon.

Haastatteluja tehtiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi riippuen haastateltavan kielitaidosta ja mieltymyksistä. Raportissa on kuitenkin käytetty vain suomen kieltä. Myös ruotsin- ja englanninkieliset haastatteluosuudet on käännetty suomeksi raportin luettavuuden lisäämiseksi. Lisäksi on haluttu huomioida laajahkon lukijakohderyhmän tarpeet.

Haastatteluaineistoon, joka perustui harkinnanvaraiseen otantaan, pyrittiin otamaan yrittäjiä melko paljon eri kansallisuuksien sekä eri ammattialojen edustajien joukosta. Ruotsalaisia, virolaisia ja Balkanin alueelta tulleita on kuitenkin joukossa melko paljon. Näiden määrä on myös maahanmuuttajayrittäjien tilastoaineistossa melko suuri. Haastateltujen joukossa on useita ravintola- ja kaupan alan yrittäjiä. Myös näitä ammattialoja on maahanmuuttajayrittäjien tilastoaineistossa Pohjanmaalla runsaasti.

Seuraavassa selvitetään haastatteluihin liittyviä taustatekijöitä sekä yrittäjään että yritykseen liittyvien taustatekijöiden osalta.

Yrittäjään liittyvät taustatiedot

Sukupuolijakautuma

Haastateltavista noin 2/3 oli miehiä ja noin 1/3 naisia. Tämä vastaa suurin piirtein maahanmuuttajayrittäjien jakautumaa tilastoaineistossa Pohjanmaalla. Yrittäjien joukko on melko miesvaltainen. Naisia on vielä vähemmän maahanmuuttajayrittäjien joukossa.

Taulukko 10. Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien sukupuolijakautuma.

Sukupuoli	Haastateltuja kpl
Miehet	23
Naiset	7
Yhteensä	30

Monissa tapauksissa yritys on miehen nimissä, mutta esimerkiksi toiminimien kohdalla puoliset usein auttavat yrittäjäpuolisoa ja ovat siten käytännössä mukana yritystoiminnassa.

Ikäjakautuma

Haastateltujen ikäjakautumaa kuvaavasta taulukosta havaitaan, että haastatellut maahanmuuttajayrittäjät ovat pääosin nuoria aikuisia tai keski-ikäisiä. Yli 50 -vuotiaita yrittäjiä on joukossa melko vähän. Seuraavasta taulukosta selviää tarkemmin haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien ikäjakautumat:

Taulukko 11 Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien ikäjakautuma.

Ikäryhmät	Haastateltuja kpl
Alle 30 vuotta	7 kpl
30–40 vuotta	7 kpl
Yli 40–50 vuotta	12 kpl
Yli 50 vuotta	4 kpl
Yhteensä	30 kpl

Maahanmuuttajia on Suomeen tullut erityisesti 1900-luvun lopussa ja 2000-luvulla. Myös maahanmuuttajien joukossa nuoret perustavat yrityksiä yleisemmin. Varttuneen iän saavuttanut maahanmuuttaja ei ole ollut kovin todennäköinen yrityksen perustaja. Haastateltavia valittaessa vanhemmat ikäpolvet eivät ole kieltäytyneet haastatteluista. Joissakin tapauksissa on mahdollista, että maahanmuuttajat ovat pitkään Suomessa oleskeltuaan hankkineet suomen kansalaisuuden. Silloin he eivät ole enää mukana ulkomaan kansalaisten ryhmässä. On myös mahdollista, että pitkään Suomessa oleskelleet ja hyvin kieltä osaavat maahanmuuttajat ovat hakeutuneet myöhemmin palkkatyöhön täällä.

Siviilisäätty

Suurin osa haastatelluista on naimisissa olevia yrittäjiä. Pääsääntöisesti myös heidän perheensä asuu Suomessa. Osalla on suomalainen puoliso ja osalla omasta maasta tullut puoliso. Avoliitossa olevia oli vain yksi. Eronneita oli joukossa muu-

tamia - nämä eivät olleet kuitenkaan lähteneet Suomesta, vaikka olisi tullut ero suomalaisestakin puolisosista. Heitä pitivät Suomessa edelleen useimmiten täällä olevat lapset. On myös sopeuduttu siinä määrin Suomen olosuhteisiin, että lähtö takaisin omaan kotimaahan ei ole tuntunut enää kovin mielekkäältä. Monet ovat myös alkaneet viihtyä Suomessa hyvin. Kotimaahan paluu olisi ollut muutamille tässä vaiheessa uusi kulttuurishokki. Muutamat myös katsovat, että yrittäminen olisi esimerkiksi byrokratian vuoksi vieläkin hankalampaa entisessä kotimaassa Suomeen verrattuna.

Tarkempi siviilisäädyn mukainen haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien profiili näkyy seuraavasta taulukosta.

Taulukko 12. Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien siviilisäätö.

Siviilisäätö	Haastateltuja kpl
Naimisissa	23
Avoliitossa	1
Leski	1
Ei naimisissa oleva tai eronnut	5
Yhteensä	30

Yrittäjien koulutustausta

Melko monella maahanmuuttajayrittäjällä on omassa maassaan yliopistossa tai korkeakoulussa hankittu koulutus. Useat ovat nyt kuitenkin eri alalla kuin mihin koulutus on antanut valmiudet. Melko paljon on yrittäjiä, jotka ovat Suomessa opiskelleet esimerkiksi ammattikouluissa, opistoissa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. Näidenkin joukossa on monia, jotka toimivat nyt yrittäjinä täysin toisella alalla kuin mihin koulutus on antanut ammattitaidon.

Yrittäjän sopeutumista ja menestymistä on lisännyt täällä Suomessa suoritettujen tutkinnot (muun muassa ammattikorkeakoulut ja yliopistot). Samalla on opittu lisää kieltä, saatu suomalaisia ystäviä ja verkostoiduttu suomalaisten kanssa.

Taulukko 13 Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien koulutustausta.

Koulutustausta	Haastateltuja kpl	Suomessa	Entisessä kotimaassa
Peruskoulu tai vastaava	4	-	4
Ammatillinen koulutus	8	4	4
Opistotason ammatillinen koulutus	6	3	3
Korkeakoulu tai yliopisto	12	6	6
Yhteensä	30	13	17

Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien koulutustausta painottuu hyvin paljon korkeakoulututkintoihin. Myös ammatillista osaamista on hankittu sekä koulu- että opistotasoilta. Vain muutaman koulutustausta jää pelkän peruskoulun varaan. Merkittävää on se, että kaikesta koulutuksesta lähes puolet on hankittu Suomessa. Suomessa hankittu koulutus on samalla lisännyt usein opiskelijoiden suomenkielen taitoa ja integroinut heitä muutenkin suomalaiseen yhteiskuntaan. Tosin korkeakoulutuksen saaneista muutama on suorittanut koulutuksensa englanninkielisissä koulutusohjelmissä. Suomalaisia ystäviä ja muuta suomalaista verkostoa on kuitenkin useille haastateltaville tältä ajalta syntynyt.

Kun suomalaisten yrittäjien koulutustaso jää yleensä vieläkin melko alhaiseksi, on selvästi havaittavissa maahanmuuttajayrittäjien korkea koulutustaso. Se erottaa maahanmuuttajayrittäjät paikallisista yrittäjistä. (Suomalaisten yrittäjien koulutustausta painottuu pääosin ammattikoulutusoiseen koulutukseen: Opetushallitus ja Suomen yrittäjät 2005)

Haastateltujen kotimaat

Haastateltujen kotimaataustat näkyvät seuraavasta taulukosta tarkemmin. Haastatteluihin on pyrittykin ottamaan eri maista tulleita yrittäjiä. Muutamista maista on mukana kuitenkin kaksi tai kolme haastateltavaa. Tämä johtuu siitä, että Pohjanmaalla on näistä maista tulleita maahanmuuttajia runsaasti (esimerkiksi Ruotsista tulleita). Osittain tämä johtuu siitä, että mukaan on haluttu eri ammattialojen edustajia. Tällöin ei aina ole haluttu karsia yrittäjää pois haastateltujen joukosta sen vuoksi, että kyseisestä maasta on jo aikaisemmin haastateltu jotakin maahanmuuttajayrittäjää.

Seuraavasta taulukosta näkyy tarkemmin maahanmuuttajayrittäjien aikaisemmat kotimaat.

Taulukko 14. Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien aikaisemmat kotimaat.

Aikaisempi kotimaa	Haastateltuja kpl
Australia	1
Bosnia-Hertzegovina	2
Burma	1
Espanja	1
Intia	1
Iran	2
Islanti	1
Italia	1
Kiina	1
Kosovo	3
Neuvostoliitto (Turkmenistan)	1
Norja	1
Ruotsi	3
Sveitsi	1
Tanska	2
Thaimaa	1
Turkki	2
Venäjä	1
Vietnam	1
Viro	3
Yhteensä	30

Kaikista Pohjoismaista on haastateltujen joukossa ainakin yksi maahanmuuttajayrittäjä, heidän osuutensa Pohjanmaalla toimivien maahanmuuttajayrittäjien joukossa on kokonaisuutena myös tilastoaineiston mukaan melko korkea.

Maahanmuuttajayrittäjien maassaoloaika

Maahanmuuttajayrittäjät ovat asuneet Suomessa vaihtelevia aikoja. Jakautuma on oikeastaan yllättävänkin tasainen. Eniten yrityksiä ovat kuitenkin perustaneet yli

viisi vuotta Suomessa oleskelleet. Tyypillistä on se, että silloin on jo sopeuduttu melko hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan. Usein on myös opittu suomen kieltä tarpeeksi, jotta yrittäminen on käynyt mahdolliseksi. Pitkään maassa olleet taas ovat usein oppineet kielen erittäin hyvin ja sopeutuneet Suomessa asumiseen, joten sijoittuminen palkansaajaksi työmarkkinoille on entistä helpompaa.

Tarkempi maahanmuuttajayrittäjien maassaoloaikojen jakautuma näkyy seuraavasta taulukosta.

Taulukko 15. Maahanmuuttajayrittäjän maassaoloaika.

Maassaoloaika vuosina	Haastateltuja kpl
Alle 5 vuotta	4
5 vuotta – 10 vuotta	11
Yli 10 vuotta – 20 vuotta	7
Yli 20 vuotta	8
Yhteensä	30

Yli 20 vuotta Suomessa oleskelleiden joukossa on ainakin yksi vasta eläkeiässä yrittäjäksi ryhtynyt maahanmuuttaja.

Ammatit, joissa on työskennelty ennen Suomeen tuloa

Monet haastatelluista maahanmuuttajista (10 yrittäjää) ovat olleet opiskelijoita ennen tänne muuttoa ja osa on jatkanut opiskeluaan vielä Suomessa. Monet Suomeen opiskelemaan tulevista ovat tulevaisuudessa potentiaalisia yrittäjiä. Ulkomaalaisten innostaminen yrittäjäksi jo opiskelujen aikana olisi siten koulutusta antavien instanssien tärkeä tehtävä.

Erilaisissa myyntitehtävissä työskennelleitä on joukossa melko paljon (7). Seuraavana on turismi ja ravintola-ala (6). Seuraavaksi tulevat rakennusala (4), erilaiseen hyvinvointiin liittyvät alat (3), teollisuus (2), yritysten hallinnolliset tehtävät (1), suunnittelu (1), puutarha-ala (1), turkistarhaus (1) ja kuljetusala (1), erilainen palvelutoiminta (1) ja muut sekalaiset alat (2).

Monet edellä mainituista aloista korostuvat myös silloin, kun maahanmuuttajat perustavat Suomeen omia yrityksiään. Siten ei välttämättä ole niin, että korkeakoulutetut maahanmuuttajat perustaisivat tänne ravintola-alan yrityksiä ilman minikäänlaista kyseisen alan kokemusta tai ammattitaitoa. Usein ravintola-alan yrittäjät ovat toimineet sillä alalla jo omassa maassaan. Sama pätee erilaisiin myynti-, vienti-, tuonti- ja kaupan alan töihin nähden.

Maahanmuuttajayrittäjillä on usein paitsi korkeahko koulutus myös kokemusta ammattialastaan ja siten heillä on monesti hyvä ammattitaito.

Maahanmuuttajien status Suomeen tultaessa

Suurin osa Pohjanmaalla toimivista haastatelluista maahanmuuttajista on tullut tänne avioliiton tai aviopuolison vuoksi. Näiden joukossa on sekä suomalaisia puolisoita että myös ulkomaalaisia puolisoita. Ulkomaalainen puoliso tai tyttö-/poikaystävä on myös saattanut tulla Suomeen turvapaikanhakijana. Sen jälkeen ulkomaalainen kumppani on tullut perässä myöhemmin. Niistä maahanmuuttajista, joiden kumppani oli suomalainen, osa on asunut ulkomailla kumppaninsa kanssa. Myöhemmin on muutettu yhdessä Suomeen. Osa ei ole vielä ollut naimisissa tänne muuttaessaan mutta avioliitto on solmittu myöhemmin.

Avioliiton vuoksi on tultu Suomeen erityisesti muista Pohjoismaista, mutta usein myös Länsi- ja Etelä-Euroopan maista. Pohjoismaista tulleiden kumppaneiden on ollut erittäin helppo sopeutua erityisesti ruotsinkielisiin ja kaksikielisiin Pohjanmaan kuntiin sillä he ovat voineet puhua joko samaa tai sukulaiskieltä, mitä he ovat puhuneet jo omassa maassaan. Lisäksi kulttuurit ovat olleet lähellä toisiaan, joten suuria sopeutumisongelmia ei ole aiheutunut näille muuttajille.

Työperäinen muutto on myös ollut melko tavallista. Erityisesti työperäistä muuttoa Suomeen on tapahtunut entisen itäblokin maista sekä Turkista. Opiskelijan statuksella on Pohjanmaalle tullut myös monta haastateltua. Yritysmuuttoa ei Pohjanmaalle muuttaneiden haastateltujen joukossa ole ollut lainkaan, eivätkä haastatellut ilmoittaneet myöskään muita syitä tänne muuttoon.

Seuraavasta taulukosta haastateltujen maahanmuuttajien status näkyy tarkemmin.

Taulukko 16 Haastateltujen maahanmuuttajien status.

Status	Haastateltuja kpl
Muutto avioliiton tai aviopuolison vuoksi	12
Työperäinen muutto	6
Opiskelija	6
Turvapaikanhakija	3
Pakolainen	3
Yritysmuutto	-
Muu syy muuttoon	-
Yhteensä	30

Turvapaikanhakijoita ja pakolaisia on haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien joukossa muutamia. Heiltä yrityksen perustaminen on vaatinut ponnisteluja kaikkein eniten sekä taloudellisessa mielessä että muutenkin. Usein on tultu sellaisista maista, joiden kieli ja kulttuuri ovat poikenneet paljon suomalaisesta.

Yrittäjien suomen tai ruotsin -kielten käyttöaika

Monet maahanmuuttajayrittäjistä ovat oppineet nopeasti maan kieliä. Pohjanmaan ruotsinkielisissä kunnissa maahanmuuttajat ovat luonnollisesti oppineet ensimmäisenä kielenään ruotsia. Joukossa on sellaisiakin, jotka puhuvat melko hyvin sekä suomea että ruotsia. Toisaalta on muutamia, jotka osaavat kieltä vain muutamia sanoja. Nämä henkilöt eivät juuri yritystoiminnassaan käytä maan kieliä vaan he puhuvat englantia. Heidän kommenttinsa oli, että suomalaiset osaavat niin hyvin englantia, että he ovat pärjänneet yritystoiminnassaan englannin kielellä. Heistä kaksi on tosin opiskellut ammattikorkeakoulussa suomen kieltä, mutta taito ei ole vielä niin vahva, että he olisivat uskaltaneet käyttämään kieltä omassa puheessaan asiakkaidensa kanssa.

Taulukko 17 Yrittäjän suomen tai ruotsin kielen käyttö.

Kielen käyttö vuosina	Suomen kieli	Ruotsin kieli
En juuri puhu kieltä	3	-
Puhunut kieltä alle 5 vuotta	6	1
Puhunut kieltä 5–10 vuotta	3	4
Puhunut kieltä yli 10–20 vuotta	4	2
Puhunut kieltä yli 20 vuotta	1	6
Yhteensä	17	13

Luonnollisesti oleskeluaika Suomessa on vaikuttanut ratkaisevasti siihen, kuinka monta vuotta on käytetty maan kieltä. Mukana on sellaisia, jotka ovat ryhtyneet heti opettelemaan kieltä ja toisaalta sellaisia, jotka ovat olleet Suomessa esimerkiksi viisi vuotta ennen kuin ovat aloittaneet kielen puhumisen. Kielen oppiminen vaikuttaa olevan hyvin yksilöllistä ja paljon omasta aktiivisuudesta kiinni. Kielen teoreettinen opiskelu on saattanut auttaa alkuun, mutta jos kieltä ei ole alettu käyttää normaaleissa yritystoiminnan tilanteissa, ei opinnoista ole välttämättä ollut ratkaisevaa hyötyä. Haastatelluista kuusi kertoi opiskelleensa maan kieltä (suomea tai ruotsia) ammattikorkeakoulussa, aikuiskoulutuskeskuksessa, kansanopistossa, maahanmuuttajakoulutuksessa tai maahanmuuttajaluokalla koulussa.

Näyttäisi siltä, että ruotsia puhuneet olisivat käyttäneet kieltä pitempään kuin suomea puhuneet. Ruotsia puhuvien joukossa on muutamia, jotka ovat oleskelleet melko pitkään Suomessa. Osa näistä on muista Pohjoismaista tulleita ja osa muualta tulleita.

Yritykseen liittyvät taustatekijät

Yritysten sijaintikunta

Haastateltujen maahanmuuttajien yritysten sijaintikunnat näkyvät seuraavasta taulukosta:

Taulukko 18. Haastateltujen yrittäjien yritysten sijaintikunnat.

Kunta	Haastateltuja kpl
Kaskinen	1
Korsnäs	2
Laihia	2
Mustasaari	2
Närpiö	2
Oravainen	1
Pedersöre	1
Pietarsaari	4
Uusikaarlepyy	1
Vaasa	13
Vöyri	1
Yhteensä	30

Vaasassa ja Pietarsaareissa on eniten maahanmuuttajia ja myös maahanmuuttajayrittäjiä tilastoaineiston mukaan. Myös haastateltavien valinnassa nämä paikkakunnat painottuivat. Haastatteluissa pyrittiin kuitenkin siihen, että haastateltavia oli eri puolelta aluetta. Kaikissa tapauksissa kuntarajat eivät kuitenkaan osoita koko totuutta. Yrittäjä saattaa asua esimerkiksi Vaasassa, mutta yritys sijaitsee Mustasaaressa. Jos edellä mainittu yrittäjä on ilmoittanut rekisteriin kotiosoitteensa, yritys on rekisteröity vaasalaiseksi yritykseksi.

Yritysten toimialat

Haastateltujen maahanmuuttajien yritysten toimialat muistuttavat vastaavia tilastoaineistossa olevia. Niiden joukossa painottuvat majoitus- ja ravitsemisala sekä kaupan ala. Näyttää siltä, että pääosa ravintolaelinkeinosta on pienehköissä kaupungeissa ja jopa maaseudulla siirtynyt maahanmuuttajayrittäjien haltuun. Myös esimerkiksi Kotipizza-ketjussa on useita maahanmuuttajayrittäjiä. Lisäksi rakennustoiminta ja erilaiset hyvinvointipalveluiden osuudet ovat kattavasti toimialajakautumassa mukana.

Seuraavasta taulukosta haastateltujen edustamat toimialat näkyvät tarkemmin. Toimialat on ryhmitelty saman toimialaryhmittelyn mukaan, jota tutkimuksessa on muutenkin käytetty.

Taulukko 19. Haastateltujen maahanmuuttajien yritysten toimialat.

Toimiala	Yrityksiä kpl
Kauppa	8
Majoitus- ja ravitsemisala	7
Rakentaminen	4
Hyvinvointi- ja terveyspalvelut	3
Ammatillinen ja tekninen toiminta	2
Muu toiminta	2
Teollisuus	1
Kiinteistö-, hallinto- ja tukipalvelut	1
Informaatio ja viestintä	1
Kuljetus ja varastointi	1
Koulutus- ja henkilöstöpalvelut	-
Rahoitus- ja vakuutus	-
Yhteensä	30

Haastateltujen maahanmuuttajayrittäjien yritystoiminnan painopistealat ovat samoja kuin Pohjanmaan tilastoaineistossa ja yleensäkin Suomessa maahanmuuttajien keskuudessa. Tällä hetkellä majoitus- ja ravitsemusala sekä kaupan ala ovat tavallisimpia toimialoja, joilla maahanmuuttajayrittäjät toimivat. Muista Pohjoismaista Pohjanmaalle tulleet yrittäjät tuovat kuitenkin tälle alueelle oman leimansa monipuolistamalla toimialoja. Erilaiset palvelut korostuvat tästä syystä johtuen Pohjanmaalla enemmän.

Moni maahanmuuttaja on ohjattu viranomaisten toimesta hitsaajaksi tai metallialalle, vaikka ihmisellä on ollut omassa maassakin aivan toisenlainen ammatti, yliopistokoulutus tai yrittäjäkokemusta. Usein tämä on sitten johtanut siihen, että metallialasta ei ole kuitenkaan tullut maahanmuuttajan ammattia Suomessa. Herääkin kysymys, onko hitsaajakurssille tarvittu lisää osallistujia, jotta sellainen olisi saatu käynnistettyä. Muuten tällainen työvoimaviranomaisten toiminta vaikuttaa kaikkien osapuolten resurssien tuhlaukselta.

Yritysten työntekijämäärät

Maahanmuuttajien yritykset ovat tutkimusten mukaan yleensä pieniä. Ne työllistävät vain harvoja työntekijöitä. Yritykset perustetaan usein juuri siksi, että saataisiin itselle ja mahdollisesti puolisolle työpaikka. Sama piirre näkyi haastateltujen maahanmuuttajien yrityksissä Pohjanmaalla. Vain omistaja tai omistajat työskentelivät valtaosassa yrityksissä. Yli kymmenen työntekijää oli vain kahdessa yrityksessä.

Seuraavassa taulukossa asia on esitetty tarkemmin.

Taulukko 20. Haastateltujen maahanmuuttajayritysten työntekijöiden määrät.

Työntekijämäärä	Yrityksiä kpl
Vain omistaja/t työskentelevät yrityksessä	21
Työntekijöitä 1–4 kpl	5
Työntekijöitä 5–10 kpl	2
Työntekijöitä yli 10 kpl	2
Yhteensä	30

Jos työvoiman tarve on tilapäisesti suurempi, on maahanmuuttajayrityksissä tyypillistä se, että perheenjäsenet ja ystävät tulevat auttamaan yrittäjiä. Yritykset ovat siten joustavia työvoiman käytön suhteen.

Yritysten liikevaihto

Yleensä maahanmuuttajayritysten liikevaihto jää pieneksi jo senkin vuoksi, että yritykset ovat pääosin muutenkin pieniä. Tämä pitää paikkansa myös Pohjanmaalla haastateltujen maahanmuuttajayritysten osalta. Valtaosa yritysten liikevaihdoista jää alle 100 000 euron.

Asia näkyy tarkemmin seuraavasta taulukosta.

Taulukko 21. Haastateltujen maahanmuuttajayritysten liikevaihto.

Yrityksen liikevaihto	Yrityksiä kpl
Alle 100 000 €	18
100 001 – 200 000 €	6
Yli 200 000 €.	5
Ei osaa/halua sanoa	1
Yhteensä	30

Maahanmuuttajat eivät useinkaan halua kasvattaa yritystään. Jos yritystä kasvatettaisiin, olisi palkattava työntekijöitä. Tämän monet maahanmuuttajayrittäjät kokevat riskitekijänä, joten siihen ei sen vuoksi haluta välttämättä ryhtyä.

Yritysten perustamisvuosi

Pääosa maahanmuuttajien yrityksistä on varsin nuoria. Suuri osa tällaisista Suomessa toimivista yrityksistä on tilastojen mukaan perustettu 2000-luvulla ja sama piirre tulee esiin myös Pohjanmaalla haastatelluissa yrityksissä. Näistä valtaosa on perustettu vuosina 2006 – 2011.

Tarkemmin tiedot näkyvät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 22. Haastateltujen maahanmuuttajayritysten perustamisvuodet.

Yrityksen perustamisvuosi	Yrityksiä kpl
Perustettu ennen vuotta 1990	1
Perustettu vuosina 1990 – 2000	4
Perustettu vuosina 2001 – 2005	3
Perustettu vuosina 2006 – 2011	22
Yhteensä	30

Osa aikaisemmin perustetuista yrityksistä on ehtinyt jo lopettaa toimintansa. Syynä lopettamiseen on usein se, että maahanmuuttaja on oppinut enemmän maan kieltä ja on samalla integroitunut muutenkin paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Silloin on helpompi hakeutua palkkatyöhön ja lopettaa yritystoiminta.

Yhtenä syynä nuorempien yritysten melko suureen määrään on se, että 2000-luvulla maahanmuuttajien määrät ovat voimakkaasti kasvaneet, jolloin myös perustettujen yritysten määrät ovat nousseet.

5.2.2 MAAHANMUUTTAJAYRITTÄJIEN YRITTÄJYYSAKTIIVISUUS

Syy yrityksen perustamiseen

Monet maahanmuuttajat maahanmuuton syystä riippumatta ovat usein jo kotimaassaan miettineet miten Suomessa voi elantonsa hankkia. Usein on silloin todettu, että realistinen tapa on perustaa oma yritys. Kun yrityksen toimiala ja toimintatapa on tarkoituksenmukaisesti valittu, ei ole aluksi aina tarvittu kovin hyvää kielitaitoaakaan, jotta yritystoiminta on voinut onnistuneesti alkaa.

Suomalaisiin korkeakouluihin tulevat opiskelijat ovat melko innokkaita perustamaan maahan yrityksiä ainakin, jos heillä on sopiva koulutus taustalla. Tämä tulisi tietyissä suomalaisissa koulutusohjelmissa huomioida entistä paremmin.

Haastattelujen perusteella voidaan yrityksen perustamiseen johtaneet tekijät tiivistää seuraavasti:

Taulukko 23. Yritysten perustamissytyt.

Perustamissy	Haastateltuja kpl
Tämä työ kiinnostaa	7
En saanut muuta työtä	4
En saanut oman alan työtä	4
Oli kokemusta yrittäjyydestä	3
Oma ammattitaito	3
Epävarma työsuhte tai vaikeus saada palkkoja	2
Halu olla oma herransa ja päättää asioista	2
Aloite tuli asiakkailta työsuhteen aikana	2
Tein opiskelun yhteydessä liiketoimintasuunnitelman ja lähdin sitä toteuttamaan	1
Yrittäjäksi ryhtyminen oli jo muutettaessa mielessä	1
Lomautus palkkatyöstä	1
Yhteensä	30

Kokonaisuutena voidaan yrittäjyyteen yhteydessä olevat tekijät tiivistää edelleen yrittäjyyteen työntäviin (push) ja vetäviin (pull) tekijöihin. Työntäviä tekijöitä edellisessä ovat:

- En saanut muuta työtä
- En saanut oman alan työtä
- Lomautus palkkatyöstä
- Epävarma työsuhte tai vaikeus saada palkkoja

Vetäviä tekijöitä ovat loput edellä mainituista eli:

- Tämä työ kiinnostaa
- Oli kokemusta yrittäjyydestä
- Mahdollisuus hyödyntää omaa ammattitaitoa
- Halu päättää asioista itse ja olla oma herransa
- Tein opiskelun yhteydessä liiketoimintasuunnitelman ja lähdin sitä toteuttamaan
- Yrittäjäksi ryhtyminen oli jo muutettaessa mielessä
- Aloite tuli asiakkailta työsuhteen aikana

Työntäviä tekijöitä näyttäisi sen mukaan edellisessä olevan noin kolmasosa kaikista yrittäjyyteen yhteydessä olevista tekijöistä ja vetäviä loput kaksi kolmasosaa tekijöistä. Työntävät tekijät ovat monesti yhteydessä pakkoyrittäjyyteen. Tässäkin tutkimuksessa voidaan siten havaita, että pakkoyrittäjyys ei selitä maahanmuuttajayrittäjyydestä kuin korkeintaan noin kolmasosan.

Monet maahanmuuttajayrittäjien kertomista perustamissyistä ovat samantapaisia kuin yleensäkin yrittäjillä.

”Halua olla oma herransa ja toteuttaa omia ideoitansa ja mahdollisuus itse päättää asioistaan.”

”Päätettiin perustaa tämä paikka, kun tämä työ kiinnostaa ja saa itsenäisesti tehdä töitä.”

”Saadakseni tehdä niitä töitä, mihin minut on koulutettu.”

”Oli kokemusta yrittäjyydestä; oma idea oli perustaa yritys.”

”Perheellä oli yrityksiä omassa maassa; niitä myös kasvatettiin”

”Aloite tuli asiakkailta ja olin ollut jo alalla Suomessakin ja minulla oli tuon alan koulutus. Täällä oli vain ravintola ja ihmiset halusivat tänne myös pubin.”

”Kun työsuhteeni olivat epävarmoja jatkuvuuden kannalta, halusin perustaa yrityksen. Silloin ainakin itse tiedän, kuinka kauan työni jatkuu. Ei ole niin epävarmaa. Eikä ole pauseja ennen kuin työni taas jatkuu.”

”Tulin Suomeen työntekijäksi vuokrafirmaan. Sieltä oli vaikea saada palkkoja ulos; Ajattelin, että voisin perustaa oman yrityksen ja että se olisi parempi vaihtoehto.”

”Ensin olin työntekijänä metallialan yrityksessä. Tein hitsaustöitä. Yritys lomautti työntekijänsä. Silloin ajattelin, että on parempi, että on oma yritys, jonka puitteissa voi tehdä kaikenlaisia töitä. Lisäksi en tiennyt, mitä tehdä vapaa-aikana.”

Useimpien yrittäjien yritysideoita olivat heidän itsensä kehittämisiä. Haastateltujen joukossa on kuitenkin muutamia, joiden ideat ovat tulleet muualta. Pari haastateltavaa on kertonut, että yritysidea tuli asiakkailta palkkatyön kautta: Heidän toivottiin perustavan tietyn tyyppisen yrityksen paikkakunnalle. Yksi haastateltava mainitsee idean tulleen ystävältään ja toisen mukaan he yhdessä veljensä kanssa kehittivät idean, jossa molemmilla oli asiantuntijana vahvuusalueensa mukaista tekemistä.

”Opiskellessa minulla oli vaimoni kautta hyvä ystävä ja nykyinen kollega, jonka kanssa puhuttiin ensin politiikkaa ja sitten yrittäjyydestä. Hän alkoi sanoa, että ostetaan yritys, niin sinäkin saat siinä työtä. Vaimo ei nimittäin halunnut muuttaa Suomesta. Kun yritys ostettiin, sain siitä työtä myös itselleni.”

Muutama Suomessa opiskelleista mainitsee ideansa syntyneen siten, että opiskelujen yhteydessä kehitettiin liiketoimintasuunnitelma itse kehitetyn idean perusteella. Sitä vielä hiottiin koulutuksessa. He kertovat lähteneensä totuttamaan näin alkunsa saanutta liikeidea ja perustaneensa siinä yhteydessä yrityksensä.

”Olin Vaasan yliopiston järjestämässä EU-koulutuksessa. Siellä kehitettiin liike-ideasta sellainen, että sen varaan voisi perustaa yrityksen, selvitettiin kontakteja ym. Koulutus kesti vuoden, oli englannin kielistä pääosin ja antoi hyvät valmiudet yrityksen perustamiseen. Sen tuloksena syntyi ensimmäinen yritykseni. Sain hyvät valmiudet yritystoimintaan.”

”Ensin olin Silveriassa ja opiskelin kokiksi. Sen jälkeen menin ammattikorkeakouluun. Opiskelujen yhteydessä tein liiketoimintasuunnitelman yrityksen perustamisesta. Nyt toteutan sitä suunnitelmaa. Olen ensin perustanut kaupan alan yrityksen. Sen voi perustaa, vaikka ei ole paljoa rahaa.”

Mukana oli myös sellaisia, joilla oli epävakaat työsuhde. Oli lomautuksia, lomautusuhkaa tai vaikeus saada palkkoja työnantajalta. Ei ollut myöskään varmuutta työsuhteen jatkumisesta. Yksi haastatelluista tuli sellaisesta maasta, jossa työajat olivat olleet huomattavasti pidempiä kuin Suomessa. Täällä ei vielä ollut paljoa sukulaisia, tuttavuuksia tai ystäviä, ja hänellä oli vaikeuksia tietää, miten käyttää vapaa-aikansa. Oma yritys toi siihenkin ongelmaan ratkaisun.

Maahanmuuttajien yrittäjyys ennen Suomeen tuloa

Monet haastatelluista ovat olleet yrittäjinä jo omassa maassaan ennen Suomeen tuloa. Lisäksi osa on auttanut vanhempiaan perheyrittäyksessä. Osa on niin nuoria, että he ovat opiskelleet tai olleet vasta koululaisia entisessä kotimaassaan. On myös muita henkilöitä, jotka eivät ole toimineet yrittäjinä vielä omassa maassaan.

Seuraavasta tilanne näkyy tiivistetysti tarkemmin:

Taulukko 24. Maahanmuuttajien yrittäjyys ennen Suomeen tuloa.

Yrittäjyys ennen Suomeen tuloa	Haastateltuja kpl
Olin yrittäjänä jo kotimaassa	12
En ollut yrittäjänä vielä omassa maassani	11
Autoin vanhempiani perheyrittäyksessä	4
Opiskelin tai olin koululainen	3
Yhteensä	30

Monet haastatelluista ovat olleet yrittäjinä täysin toisella alalla kuin nyt Suomessa. Luonnollisesti myös saman alan yrittäjiä oli, ja erityisesti heitä toimi ravintola-alalla. Joukossa on myös sellaisia yrittäjiä, jotka ovat omistaneet useita yrityksiä.

Yrittäjän aikaisemmat business-taidot

Monella haastatelluista yrittäjistä oli business-taitoja jo kun hän ryhtyi yrittäjäksi Suomessa. Monet ovat hankkineet näitä taitoja aikaisemman yritystoiminnan kautta omassa maassaan tai auttamalla vanhempiaan perheyrittäyksessä aikaisemmassa kotimaassaan. Monet kokevat myös, että koulutus ammattiin joko entisessä kotimaassa tai Suomessa erilaisissa koulutuslaitoksissa on antanut valmiuksia liiketoiminnan pyörittämiseen. Lisäksi monen mielestä harjoittelu tai työkokemus omalla alalla on lisännyt ammattitaitoa ja valmiuksia yrityksen perustamiseen.

Kaikkiaan 20 haastateltua vastasi, että heillä oli business-taitoja ennen yrityksen perustamista. Pienempi osa eli yhdeksän vastaajaa oli sitä mieltä, että heillä ei ollut business-taitoja yritystä Suomeen perustettaessa.

Seuraavassa on muutamia haastateltujen kommentteja tästä asiasta:

”Oli business-taitoja, koska olin ollut jo omassa maassani erilaisten yritysten omistaja. Lisäksi toimin edustajana Iranissa. Silloin ajoin tuotteita eri kaupunkeihin ja esittelin tuotteita niissä. Pakkasimme lisäksi tuotteita ja lähetimme niitä postitse eri paikkoihin. Lisäksi esittelin ja myin tuotteita markkinoilla.”

”Business-taitoja minulla on ollut aina. Aina olen myynyt kaikenlaista. Olen myynyt munia ja kaloja, joita olen kalastanut itse. Olen harjoittanut pienimuotoista osakekauppaa, myynyt datapelejä ja autopuhelimia. Olen aina ostanut halvalla ja myynyt kalliilla. Businesskyvyt ovat siten kehittyneet käytännön kautta.”

”Ei ollut business-taitoja yritystä perustettaessa. Eikä ole oikein vieläkään. Jos minulla olisi taitoja, mulla olisi valkoinen hieno limusiini tuolla ulkona. Minulla on vain ollut osaavat kädet, joita olen hyödyntänyt yritystoiminnassa.”

Monet maahanmuuttajat ovat tulleet Suomeen sellaisista maista, joissa yritys-toimintaa ja yritysaktiivisuutta on huomattavasti enemmän kuin Suomessa. Joissakin maissa lähes joka perheellä on jonkinlaista pientä yritystoimintaa. Monet ovat olleet jo lapsesta saakka näissä yrityksissä mukana auttamassa ja business-taidot ovat alkaneet kehittyä jo varhain. Yrityksen perustamiseen ei siten ole kovin suurta kynnystä vieraassakaan kulttuurissa toimittaessa. Business-taidot ovat monesti myös pitkälti samanlaisia ympäristöstä riippumatta ja auttavat siten selviytymään uudessa kotimaassa.

Alan valinta

Alan valintaan näyttää monen kohdalla vaikuttaneet useat eri syyt. Tärkeimpinä syinä on haastatteluissa mainittu ammattitaito. Monet mainitsevat erikseenkin vielä koulutuksen ja kokemuksen. Usein on lisäksi samalla mainittu kiinnostus alaa kohtaan. Markkinat ja asiakkaat on nähty myös tärkeinä tekijöinä alaa valittaessa. Muutamat olivat nähneet tiettyjen alojen olevan maahanmuuttajan kannalta ainoita mahdollisia toimialoja, joilla voidaan pärjätä. Tällaisina korostuvat nimenomaan ravintola- ja kaupan alat. Erään kohdalla sukulaisen esimerkki vaikutti alan valintaan ja myös yritystoiminnan aloittamiseen. Yhden kohdalla sattuma on vaikuttanut alan valintaan, koska parhaillaan oli myynnissä yritys, joka voitiin ostaa.

Taulukko 25 Alan valintaan vaikuttaneet tekijät.

Alan valintaan vaikuttaneet tekijät	Haastateltuja kpl
Ammattitaito (koulutus ja kokemus)	12
Markkinat ja asiakkaat	8
Kiinnostus alaan	5
Maahanmuuttajan ainut mahdollisuus	3
Muu syy (toisten esimerkki, sattuma)	2
Yhteensä	30

Seuraavassa on muutamia haastateltujen kommentteja tästä asiasta:

”Oma harrastus ja kiinnostus ja siihen kehittynyt taito.”

”Olen käynyt VAMK:ssa ravintola-alan johtamiskoulutuksen. Lisäksi olen kokki ja olen toiminut ison yrityksen ruokalassa työntekijänä ja esimiesasemassa (7 kk).”

”Jo omassa maassa työskentelin kukkien parissa; täällä halusin tehdä tämän alan töitä ja menin sen vuoksi harjoittelemaan tälle alalle. Haluan tehdä tämän alan töitä.”

”Se oli sattumaa. Se, että yritys oli myynnissä; IT-kupla oli juuri puhjennut; mitään ei tiedetty alasta alkuun. Saimme yrityksen velkaa kaupassa 60.000 markkaa. Olimme täydellisen vihreitä aloittajia. Se ei ollut mikään tietoinen valinta.”

Alan valinta näyttäisi painottuvan sellaisille aloille, joissa ei tarvita kovin suuria investointeja. Lisäksi omalla ammattitaidolla on melko paljon merkitystä, ja monet muutkin syyt näyttäisivät vaikuttavan alan valintaan. Lisäksi vaikuttaa siltä, että maahanmuuttajayrittäjät valtaavat myös yhä uusia aloja, joille yrityksensä perustavat.

Osallistuminen yrittäjäyyskoulutukseen Suomessa

Suurin osa (18) haastatelluista kertoo osallistuneensa jonkinlaiseen yrittäjäyyskoulutukseen Suomessa. Monet ovat osallistuneet useampaan erilaiseen koulutukseen. Useat ovat osallistuneet ammattikorkeakoulun ohjelmiin, joissa on ollut useita yrittäjäyteen ja liiketoimintaosaamiseen liittyviä opintojaksoja. Osa oli saanut yliopistojen maisteriohjelmien yhteydessä tarpeellista taloudellista koulutusta. Lisäksi oli suoritettu opisto- ja koulutason opintoja muun muassa merkonomi- ja merkanttikoulutuksia. Ammattikoulutusten yhteydessä oli ollut opintoja myös yrittäjän toimintaan liittyen (muun muassa hierojayrittäjän koulutuksessa). Näiden lisäksi oli käyty runsaasti yrityksen perustamiseen liittyviä viranomaisten järjestämiä kursseja muun muassa Starta Eget -koulutusta. Moni on käynyt näitä useamman kerran. Kansanopistot olivat järjestäneet joitakin opintoja, joihin muutamat olivat osallistuneet. Moni mainitsi tässä yhteydessä myös käyneensä kielikoulutuksessa. Sekin on lisännyt yrittäjän sopeutumista yhteiskuntaan, auttanut parempaan asiakaspalveluun ja siten lisännyt yrittäjän valmiuksia yritystoimintaan.

Osa maahanmuuttajayrittäjistä ei ole osallistunut Suomessa yrittäjyyskoulutukseen. Näitä yrittäjiä oli joukossa runsas kolmannes eli 11 kappaletta. Usein heidän taustallaan kuitenkin on aikaisempaa yrittäjyyskokemusta omassa maassa. Suomessa koulutusten järjestäjien kannattaisi huomioida maahanmuuttajat kohderyhmänä koulutuksista tiedotettaessa ja niitä järjestettäessä. Hyviä esimerkkejä kouluttajista Pohjanmaan alueella jo löytyykin. Muun muassa Vaasan ammattiopisto on järjestänyt keväällä 2012 maahanmuuttajille yrittäjyyskoulutusta. Koulutus on järjestetty suomeksi, mikä on erittäin hyvä vaihtoehto myös kielitaidon kohentamiseen samalla kertaa.

Toiminta Suomessa ennen yrittäjyyttä

Haastatellut Suomeen muuttaneet yrittäjät ovat ennen yrityksen perustamista opiskelleet, työskennelleet toisen palveluksessa tai tehneet molempia näitä samanlaisesti. Seuraavasta tilanne näkyy tarkemmin:

Taulukko 26. Toiminta Suomessa ennen yritystoimintaa.

Toiminta ennen yrityksen perustamista	Haastateltuja kpl
Työnteko toisen palveluksessa	16
Opiskelu ja työnteko toisen palveluksessa	9
Opiskelu	5
Yhteensä	30

Opiskelu on ollut usein ammatillisen pätevyyden hankkimista Suomessa jollakin alalle. Monet ovat opiskelleet ammattikorkeakoulussa, yliopistoissa, opistotai koulutasolla. Lisäksi useat ovat kartuttaneet kielitaitoaan opiskelemalla joko suomea tai ruotsia.

Työnteko työntekijän asemassa toisen palveluksessa on ollut joko oman alan tai jonkin aivan muun alan töiden tekemistä. Hämmästyttäviä herättääkin se, että monet maahanmuuttajista, jotka ovat jo omassa maassaan toimineet ravintola-alalla tai turismin palveluksessa, on Suomessa viranomaisten toimesta ohjattu töihin metallialalle. Lienee ollut niin, että metallialalla on tarvittu hitsaajia ja muita ammattilaisia ja heistä on ollut pulaa jossain vaiheessa. Muutamia haastatelluista on ohjattu aluksi myös metallialan koulutukseen. Monesti tämä on ollut selvää resurssien tuhlausta ja aiheuttanut turhautumista. Nämä henkilöt ovat usein myöhemmin hakeutuneet takaisin ravintola-alalle ja perustaneet oman yrityksen. Osa heistä on myös hakeutunut Suomessa tämän alan koulutukseen myöhemmin.

Noin kolmasosa haastatelluista on opiskellut työnteon ohella. Osa tästä koulutuksesta on ollut kielikoulutusta, mutta myös ammattitutkintoja eri koulutustasoilla on hankittu työn ohella opiskeltaessa.

Seuraavassa joitakin maahanmuuttajayrittäjien kommentteja:

”Opiskelin, olin työntekijänä ja esimiehenä. Toimin myös vanhan Vaasan läänin alueella tulkkina entisestä kotimaastani tulleille maahanmuuttajille. Sekin työ jatkuu edelleen.”

”Opiskelin ja olin työntekijänä ABB:ssä ja Nokialla.”

”Opiskelin kotimaassani yliopistossa ja sitten Turussa. Sitten muutimme tänne ja seuraavana päivänä ostimme yrityksen.”

Merkillepantavaa on se, että kukaan haastatelluista ei mainitse olleensa työttömänä ennen yritystoiminnan aloittamista. Käsitys siitä, että yrittäjyys olisi pakko-yrittäjyyttä vain harvan kohdalla, vahvistuu edelleen.

Suomen/ruotsin kielen osaaminen ennen yrittäjäksi ryhtymistä

Pohjanmaa on sikäli haasteellinen alue, että monilla paikkakunnilla yrittäjän on hyvä osata molempia maan kieliä. Varsinkin ne maahanmuuttajat, jotka tulevat ruotsinkielisille paikkakunnille, ovat suuren haasteen edessä. He oppivat yleensä ruotsia ensimmäisenä kielenään. Jotta he selviäisivät kaikkien asiakkaiden ja viranomaisten kanssa, heidän tulisi myös osata suomen kieltä. Jos he eivät osaa suomea lainkaan, heillä on lainsäädännön ja erilaisten normien opiskelun takia paljon haasteita. Heidän on vaikeata saada selvää erilaisista velvoittavista normeista. Se vaikeuttaa sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Seuraavasta näkyy haastateltujen vastaukset ja arviot heidän omasta kielitaidostaan:

Taulukko 27 Haastateltujen arviot omasta kielitaidostaan.

Kielten osaaminen	Haastateltuja kpl
Osasin hyvin molemmat maan viralliset kielet	1
Osasin hyvin toista kotimaista kieltä	11
Osasin hyvin toista kotimaista kieltä ja toista vähän	4
Osasin vähän toista kotimaista kieltä	11
En osannut kumpaakaan maan kieltä	3
Yhteensä	30

Seuraavassa on muutama haastateltujen kommentti asiasta:

”Ymmärsin suomea ja osasin jonkin verran business -kieltä. Monet suomalaiset osaavat hyvin englantia, joten täällä pärjää kyllä.”

”En osannut oikeastaan yhtään. Asiakasyrityksissä osattiin onneksi englantia, kun he pyrkivät vientimarkkinoille.”

Suomalaisissa yrityksissä pärjää nykyään melko hyvin myös englannin kielellä, kuten kommentit osoittavat. Luonnollisesti asia riippuu melko paljon siitä, minkälainen yritys on ja minkälaisia ovat asiakkaat.

”Osasin ruotsin kieltä. Suomea en niin paljon tarvitsekaan, koska suurin osa ihmisistä puhuu ruotsia tällä paikkakunnalla.”

”Kyllä osasin ruotsia jonkin verran. Lisäksi kirjanpitäjäni on auttanut monissa vaikeissa asioissa ja lisäksi muut ihmiset ovat auttaneet. Täällä on hienoa väkeä, jotka ovat avuliaita.”

Ruotsista ja muualta Pohjoismaista tulleet maahanmuuttajat sopeutuvat helposti Suomeen. Heille kielikysymys ei ainakaan alkuun tuota mitään ongelmia. Näiden maahanmuuttajien on ollut helppo tulla Suomeen ja perustaa yritys tänne. Heidän oleskelunsa ruotsinkielisillä paikkakunnilla on helppoa, mutta muutto suomenkielisille paikkakunnille ei ole ollut yhtä helppoa. Suomenkielisistä viranomaismääräyksistä heidänkin on tietysti vaikea saada selvää.

Yksi vai useampi yritys?

Suurimmalle osalle haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä nykyinen yritys on ainut Suomessa toimiva heidän hallitsemansa yritys. Yhden yrityksen omistajia on joukossa noin kaksi kolmasosaa eli 19 haastatelluista. Osa maahanmuuttajayrittäjistä on kuitenkin ehtinyt jo perustaa Suomeen useamman yrityksen. Haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä yhdeksän vastasi, että heillä on tai on ollut jo toinenkin yritys Suomessa. Kahdella haastatelluista on ollut tai on Suomessa useampi kuin kaksi yritystä.

Jossain määrin perustettujen yritysten määrä on riippuvainen siitä, miten pitkään maahanmuuttaja on ollut Suomessa. Kaikkia tapauksia tämä pitkä oleskelu-aika ei kuitenkaan selitä. Mieluumminkin se on merkinä perustajien suuremmasta yrittäjyysaktiivisuudesta.

Tätä kuvaavat esimerkiksi seuraavat haastateltujen kommentit.

”Yhteensä minulla on 6-8 yhtiötä. Mm. IT-alan firma, vakuutusyhtiö, kiinteistösijoitusta harjoittava yhtiö, meillä on rahoitusyhtiö ym. Joisakin yhtiöissä emme ole työskennelleet lainkaan. Olemme vain mukana omistajina.”

”Yritys on perustettu 2009 ja kun välillä olin äitiyslomalla, olen nyt laajentanut yritystä niin, että yrityksiä on nyt 2 kpl.”

5.2.3 MAAHANMUUTTAJIEN KOKEMUKSET YRITTÄJYYDESTÄ SUOMESSA

Mikä on ollut parasta ja tärkeintä yrittäjyydessä?

Useimmat (20) mainitsevat parhaimmaksi ja tärkeimmäksi yrittäjyydessä mielenkiintoisen työn. Seuraavaksi tulee rahan ansainta (5) ja se, että saa olla oma herransa ja päättää itsenäisesti asioista yrityksessään (4). Yhden vastaajan mielestä yrittäjänä saatu status Suomessa on hänelle tärkein asia yrittäjyydessä.

Hyvin monet haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä mainitsevat mielenkiintoisen työn ohella kuitenkin toisena sen, että yrittäjyydestä saa elantonsa. Siten rahan ansainta ja mahdollisuus sen työn kautta elättää perheensä näyttäisi olevan myös maahanmuuttajayrittäjille hyvin tärkeä asia. Se, että voi itsenäisesti päättää asioista omassa yrityksessään on melko monelle myös keskeinen asia. Useimmilla näin vastanneilla on myös kokemusta siitä, mitä on olla työntekijänä suomalaisilla työmarkkinoilla. Yrittäjyyden tuoma status ei näyttäisi olevan mitenkään merkittävä asia useimpien haastateltujen mielestä.

Seuraavassa on muutamia haastateltujen kommentteja tästä asiasta:

”Ensisijaisesti mielenkiintoinen ja haastava työ, sitten rahan ansainta. Statuksella ei ole mitään merkitystä. Minulle on tärkeätä päästä tekemään ja toteuttamaan itseäni toiminnan kautta.”

”Rahojen saanti. Jokapäiväinen leipä on pitänyt ansaita.”

”Saa olla oma herransa ja päättää asioista. Saa laittaa parasta, mitä osaa. Se motivoi. Menestys tulee omasta työstä.”

”Se, että saa itse päättää asioista. Silloin tietää myös, miten pitkään työ jatkuu. Se tuo jatkuvuutta elämään. Voi myös valita toimipaikkansa siten, että se on lähellä kotia.”

”Status. Elämäkokemus, on opettanut, että kaikki asiat tehdään itseä varten. Saa myös päättää itse kaikesta ja oppii paljon. Raha ja mielenkiintoinen työ eivät niinkään ole tärkeitä.”

Itsenäisen päätöksenteon rinnalla monet muistivat myös sen riskin, mikä yrittämisessä aina on läsnä.

Onko yritystoiminta myötävaikuttanut suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumiseen?

Suurin osa haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä oli sitä mieltä, että yritystoiminta oli myötävaikuttanut siihen, että he ovat sopeutuneet paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Haastateltujen joukossa on useita sellaisia, joilla on suomalainen avio- tai avopuoliso tai poika- tai tyttöystävä. Nämä ovat omalta osaltaan vaikuttaneet sopeutumiseen ja auttaneet siinä myös liiketoiminnan puolella. Monet ovat saaneet yritystoiminnan kautta tuttuja ja ystäviä suomalaisista ja tukiverkostoa on siten tullut kasvatettua.

Koska useimpien yrittäjien asiakkaat ovat suomalaisia, oli tärkeätä sopeutua yhä paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Asiakkaat olivat auttaneet sopeutumaan. Monen mielestä asiakkailta on opittu päivittäin asioita suomalaisesta yhteiskunnasta ja asiakkaiden tavoista toimia tai heidän makutottumuksistaan. Nämä ovat olleet tärkeitä tietoja yrittäjille. Seuraava kommentti kuvaa asiaa:

”On saanut enemmän kontakteja suomalaisiin asiakkaiden kautta. Tiedän todella nyt mistä suomalaiset ihmiset pitävät.”

Joidenkin yrittäjien mukaan heille on tarjottu yhteistyötä suomalaisten yritysten taholta. Heille on syntynyt pankkikontakteja, yhteyksiä rahoittajiin ja muihin yrityksiin. Yhteyksiä on tullut muutamille ympäri Suomea.

”Positiivista vaikutusta sillä on ollut. On tarjottu yhteistyötä ym.”

Yritystoiminta on myös pakottanut perehtymään suomalaiseen lainsäädäntöön, viranomaisiin ja erilaisiin käytäntöihin muun muassa verotukseen, Kela-asioihin ja muihin yrittäjälle tärkeisiin asioihin. Samalla on muikin yhteiskunta tullut yrittäjille tutuksi.

Taulukko 28. Yritystoiminnan vaikutukset sopeutumiseen suomalaisen yhteiskuntaan.

Sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan	Haastateltuja kpl
On vaikuttanut sopeutumiseen	22
Vaikea sanoa onko vaikuttanut	2
Ei ole vaikuttanut	6
Yhteensä	30

Haastatelluista kaksi oli sitä mieltä, että on vaikea sanoa, onko yritystoiminta vaikuttanut sopeutumiseen suomalaisen yhteiskuntaan. Kuusi haastateltua katsoi, että yritystoiminta ei ole vaikuttanut sopeutumiseen. Näistä viisi oli ollut Suomessa hyvin pitkään ja useampi oli käynyt koulua Suomessa. He kokivat, että olivat sopeutuneet jo aikaisemmin hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Yksi haastateltu oli sitä mieltä, että ei ole sopeutunut lainkaan suomalaiseen yhteiskuntaan, vaikka oli ollut Suomessa jo lähes kymmenen vuotta. Hänen sopeutumistaan on mahdollisesti vaikeuttanut myös se, että suomen kielen taito on jäänyt hyvin puutteelliseksi. Hänen kommenttinsa on seuraavassa:

”On ollut vaikeata sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan ainakin vanhemmalla iällä. Nuorilla se käy helpommin. Suomalaiset eivät halua tulla kaveriksi, vaikka olen monta kertaa yrittänyt sitä. Minä haluan tulla kaveriksi suomalaisen kanssa, mutta hän ei halua.”

Kokonaisuutena voi kuitenkin todeta, että pääosa maahanmuuttajayrittäjiä pitää yritystoimintaa hyvänä yhteiskuntaan sopeutumisen keinona.

Vaikeimmiksi koetut asiat yrittäjyydessä

Haastatellut maahanmuuttajayrittäjät ovat kokeneet vaikeimmaksi asiaksi suomalaisen byrokratian sen eri muodoissaan. Se on heijastunut haastateltujen mukaan tiedon saantiin erityisesti ruotsin kielellä. Lainsäädäntö, verotuskäytännöt ja muut viranomais määräykset on koettu vaikeaselkoisiksi. Nämä seikat ovat huomattavasti vaikeuttaneet yrittäjän arkea. Kielen ja kulttuurin oppiminen ja hyvä hallinta eri tilanteissa on myös ollut monelle maahanmuuttajayrittäjälle vaikeinta yrittämisen kannalta.

Asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden löytäminen, asiakkaiden luottamuksen saavuttaminen sekä heidän vakuuttamisensa on myös koettu vaikeiksi. Osa haastatelluista on kokenut yhteistyön asiakkaiden kanssa hankalaksi. Muita vaikeaksi

koettuja asioita ovat olleet alihankinta ulkomailta sekä rahoituksen löytäminen yritykselle ja rasistiset hyökkäykset, joiden kohteeksi kuitenkin vain yksi yrittäjä on joutunut.

Seuraavasta näkyvät yrittäjien kokemukset tiivistettynä taulukkona:

Taulukko 29. Yrittäjä on kokenut vaikeimmaksi yritystoiminnassaan.

Yrittäjä on kokenut vaikeimmaksi yritystoiminnassaan	Haastateltuja kpl
Suomalainen byrokratia eri ilmenemismuotoineen	10
Kielen ja kulttuurin oppiminen ja hallinta	5
Mitään ei ole koettu vaikeaksi	5
Asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden löytäminen	4
Asiakkaiden luottamuksen saavuttaminen	3
Muut tekijät (yhteistyö asiakkaiden kanssa, rahoitus, alihankinta ulkomailta)	3
Yhteensä	30

Maahanmuuttajayrittäjän asema on luonnollisesti hankala, koska ensin pitää oppia maan kieltä tai kieliä, jotta voisi alkaa ottaa selvää asioista. Tietoa on vaikeata löytää ja tietoa viranomaisten sekä muiden apua tarjoavien tahojen olemassaolosta on vaikeata saada. Monesti nämä tahot varmasti tarjoaisivat apuaan. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että viranomaisten ja muiden neuvontaa tarjoavien tahojen informaatio ei nykyisellään tavoita kaikkia maahanmuuttajayrittäjiä. Sinänsä viranomaisten ja neuvontapisteiden palveluihin ovat monet tyytyväisiä, kunhan tarvittavat viranomaiset ja neuvontapisteet ensin löytyvät.

Koska suomalainen byrokratia on erilaista kuin entisessä kotimaassa, se tuntuu tuottavan maahanmuuttajayrittäjille suunnattomia vaikeuksia. Mukana oli niitä, joiden entisessä kotimaassa byrokratia oli paljon vähäisempää kuin Suomessa.

”Italiassa on paljon helpompaa olla yrittäjänä vähäisemmän byrokratian takia. Italiassa ei noudateta lakeja sillä tavalla, kuin Suomessa tehdään. Kahdeksan vuoden aikana minulle kertyi siellä kirjanpitoa noin 5 senttimetriä vahva mappi. Suomessa määrät ovat monta sataa kertaa suurempia.”

Niitäkin yrittäjiä on, joista suomalainen byrokratia tuntui vähäiseltä. Vaikka yrittäjyyteen liittyvää tietoa on paljon Internetissä, sen löytäminen on ollut vaikeata myös kielitaitoisille maahanmuuttajille. Vaikeaksi on koettu yritystoimintaan ja yrityksen perustamiseen liittyvä paperisota ja lomakkeiden täyttäminen.

Monet maahanmuuttajat myös yrittävät itse tehdä kirjanpitonsa ja veroilmoituksensa. Silloin kaiken tarvittavan tiedon pitäisi olla vaivattomasti saatavissa ja sellaisessa muodossa, että säännökset olisivat helposti ymmärrettävissä. Joku haastatelluista mainitseekin, että hän yritti ensin itse tehdä kirjanpitoa ja perehtyä suomalaisiin normeihin, koska oli ollut kirjanpitäjänä omassa maassaan. Hän totesi kuitenkin vähän ajan kuluttua, että työstä ei tullut mitään. Hän joutui siirtämään kirjanpidon pitämisen paikalliselle tilitoimistolle.

Yksi haastatelluista koki erittäin negatiivisena sen, että starttirahaa ei myönnetty vaikka sitä oli ensin hänelle luvattu. Hän täytti kaikki lomakkeet, hankki lukemattomia liitteitä anomusta varten ja käytti paljon aikaa anomuksen tekemiseen. Työvoimatoimisto ei kuitenkaan ollut hyväksynyt anomusta, vaan vetosi kovaan kilpailuun alalla. Yrityksen perustajat kokivat, että kuluneen ajan olisi voinut käyttää johonkin muuhun perustamisprosessissa. Realistisen informaation antaminen olisi varmasti näissäkin tilanteissa paikallaan. Erilaisesta kulttuurista tulevien on toisinaan myös melko vaikeata ymmärtää suomalaisia melko tiukkoja sääntöjä ja määräyksiä.

Koska maahanmuuttajat eivät välttämättä osaa kovin hyvin vielä maan kieltä, on monissa tilanteissa vaikeata toimia. Myös byrokratiaa on silloin vaikeaa hallita. Koettiin myös, että puutteellinen kielitaito on vaikuttanut tuotteiden markkinointiin ja esittelyyn. Ravintoloissa on ollut vaikeata tietää suomalaisten makutottumuksia ja se on saattanut tuottaa ravintola-alan yrittäjälle alkuun vaikeuksia.

Kun mukana on yrittäjiä, jotka ovat oppineet vain ruotsia ja pärjäävät sillä Pohjanmaalla, on ongelmaksi noussut näiden kohdalla se, että viranomaisten informaatio on saatavissa vain suomeksi.

”Suomalainen lainsäädäntö on vaikeaselkoista. olen huomannut, että kaikki suomalaisetkaan eivät saa lakien tarkoituksesta selvää. Kun soitan jonnekin ja siellä puhutaan vain suomea, käännetään puhelinta uudelleen ja uudelleen. Lopuksikin vastataan usein suomeksi, vaikka on yritetty kääntää ruotsinkieliselle. Puhelimen kääntäminen henkilöltä aina vain uudelle saattaa kestää 15 minuuttia. Lopuksi ei itse jaksa enää odottaa, vaan sulkee puhelimen. Saan myös usein kirjeitä ja informaatiota vain suomeksi. Ruotsiksi vastaavaa tekstiä ei voi saada. Minulle saatetaan sanoa, että käännetään se jollakin itse. Se tietysti maksaa minulle. Odottaisi, että viranomaisilta tulisi saada teksti myös ruotsiksi.”

”Vaikeata on ollut saada viranomaisilta ja eri paikoista ruotsinkielistä informaatiota eri asioista. Kun on kuitenkin kaksikielinen maa, on ihmeellistä ja hankalaa, että infoa ei saa ruotsin kielellä. Monet lomakkeet ja hakemukset, jotka tulevat joltakin ministeriöltä ovat vain suomeksi. Kun kuitenkin voin businesskontakteja hoitaa täysin ruotsiksi tai englanniksi, tuo on ihmeellistä.”

Asiakkaiden löytäminen on ollut varsinkin joillakin toimialoilla vaikeata. Näin oli esimerkiksi rakennusalalla. Asiakkaat ovat olettaneet, että maahanmuuttaja tekee työt paljon halvemmalla ja mahdollisesti pimeästi. Kun näin ei olekaan ollut, suomalaiset asiakkaat ovat vetäytyneet sopimuksenteosta. Monen maahanmuuttajayrittäjän oli tehtävä paljon työtä sen eteen, että suomalaisten luottamus saavutettiin. Ravintola-alalla tämä on todennäköisesti ollut helpointa, koska maahanmuuttajien ravintoloita on ollut jo pitkään Suomessa. Mitä ”uudempi” toimiala on kysymyksessä, sitä vaikeampaa asiakkaiden hankinta ja heidän luottamuksensa saavuttaminen on ollut.

Yksi ravintola-alalla toimivista haastatelluista oli kokenut suomalaisten rasistisen hyökkäyksen vaikeimmaksi asiaksi yritystoiminnassaan. Poliisikaan ei hänen mielestään ollut välittänyt tarpeeksi tapahtuneesta, vaikka hänen poikansa oli siinä yhteydessä saanut myös fyysisiä vammoja. Rikosilmoituskaan ei ollut johtanut mihinkään.

Muutama maahanmuuttaja koki, että mikään ei ole ollut kovin vaikeata Suomessa. Eri ihmiset kokevat varmasti asioita eri tavoin. Toisen mielestä byrokratia ja paperityöt ovat erittäin hankalia, mutta toisen mielestä mikään ei ole ollut vaikeata, vaikka onkin pitänyt ottaa normeista selvää, jotta on pystynyt itse tekemään kirjanpidon ja muut paperityöt. Asian kokemiseen varmasti vaikuttaa myös se, minkälaisesta maasta Suomeen on muutettu. Jos maa on ollut hyvin byrokraattinen, Suomen byrokratia voi tuntua vähäiseltä. Seuraava kommentti kuvaa asiaa:

”En ole kokenut mitään asiaa kovin vaikeana. Jos olisin perustanut yrityksen entisessä kotimaassani, se olisi vaatinut hyvin paljon papereita ja paljon byrokratiaa ja ollut vaikeata. Täällä tarvitsi vain täyttää pari paperia ja maksaa perustamismaksu. Yritys oli rekisterissä parin viikon sisällä. Se oli helppoa.”

Odotettua helpommaksi koetut asiat yrittäjyydessä

Myös tämän kysymyksen kohdalla näkyvät yksilölliset erot sekä se, minkälaisesta maasta Suomeen on tultu. Eri toimialoilla näyttäisi myös olevan eroja. Monilta osin vastaukset hajaantuivat melko paljon. Seuraavassa on esitetty tiivistettynä vastaajien mielipiteet asiasta:

Taulukko 30. Odotettua helpommaksi on koettu.

Odotettua helpommaksi on koettu	Haastateltuja kpl
Ei mikään	10
En osaa sanoa	6
Kaikki on ollut odotettua helpompaa	5
Asiakkaiden saanti	4
Avun saanti viranomaisilta ja muilta tahoilta	2
Sopimusten teko	1
Byrokratia	1
Voi teettää osan töistä muilla (esim.tilitoimistolla)	1
Yhteensä	30

Kolmasosa haastatelluista koki, että Suomessa on kaikki vaikeata ainakin maahanmuuttajayrittäjän kannalta katsottuna. Tässä ryhmässä oli myös hyvin menestyneitä yrittäjiä, eli tämä ei siten ollut vain kritiikkiä kritiikin vuoksi.

”Ei ole niin helppoa olla ulkomaalaisena yrittäjänä Suomessa.”

”Mikään ei ole ollut helppoa. Eihän täällä tueta muuta kuin Nokiasa ja muita suuria yrityksiä. Kovasti puhuttiin muka, että nyt saat starttirahaa. Eihän se ollut mitään 2x 300 €. Mulla maksaa yksi kone saman verran kun yksi starttipaketti. Eihän sitä voi saada tavallinen mitään niitä tukia. Pitää olla joku erikoinen ala ja osata pelata niiden kanssa. Sitten voisi saada jotku isommat tuet.”

Vastaavasti viisi haastatelluista katsoi, että kaikki oli ollut suhteellisen helppoa Suomessa. Tähän vastaukseen on varmasti jossain määrin vaikuttanut se, että on tultu sellaisesta maasta, jossa kaikki olisi ollut paljon byrokraattisempaa ja vaikeampaa. Tätä kuvaavat seuraavat haastateltujen vastaukset:

”Byrokratia on ollut odotettua helpompaa. On ollut helppo aloittaa yritystoiminta.”

”Luulin, että toiminnan aloittaminen olisi ollut paljon vaikeampaa. Dynamo auttoi kyllä minua, mutta aloitus ei ollutkaan niin vaikeata, kun olin ajatellut. Minulla oli paljon kontakteja ennen toiminnan aloittamista.”

”Kaikki on ollut helppoa. Jos olisin perustanut yrityksen kotimaassani, olisi ollut mieletön byrokratia vastassa ja kaikki olisi kestänyt tavattoman kauan. Ehkä jollakin on vaikeata, mutta minulle se oli täällä helppoa.”

Asiakkaiden saannin helppous oli monelle maahanmuuttajayrittäjälle melkoinen yllätys. Nähtiin myös, että sopimukseteko on täällä helppoa ja viranomaiset ovat auttavaisia. Helpoksi koettiin myös se, että voi teettää osan töistä yhteistyökumppaneilla, muun muassa tilitoimistoilla ja vastaavilla. Seuraavassa on näihin liittyviä kommentteja:

”Se, että asiakkaita on tullut liikkeeseen, on yllättänyt monella tavalla.”

”Suomessa on hyvä tehdä sopimuksia; kaikki on selkeätä ja byrokratia on helpompaa kuin monissa muissa maissa. Sellainen kuva minulle on syntynyt. Kaikki ovat auttavaisia ja esim. viranomaiset tekevät parhaansa ja ovat auttavaisia ja joustavia. Ilmeisesti ne tiedostavat sen, että kun minulla menee hyvin hekin saavat ”palkkansa esim. verojen muodossa ja heilläkin menee hyvin.”

”Koulutuksen aikana luulin, että itse pitää tehdä kaikki. Mm. kirjanpito onnistuu, kun vie vain tositteet kirjanpitäjälle ja hän tekee kaiken. Voi vain maksaa hänelle laskun. Paljon on myös saatu apua eri tahoilta yritystä perustettaessa.”

Kuusi haastateltua ei osannut haastattelussa mainita mitään sellaista, minkä olisi kokenut erityisenä helppoutena yrittäjän taipaleellaan. Yhden haastatellun mielestä hän oli itse asunut jo niin kauan Suomessa ja sopeutunut maan kulttuuriin niin, että hänen oli sen vuoksi vaikeata löytää tällaista tekijää.

Lähes kaikki Pohjoismaista tulleet maahanmuuttajayrittäjät kokivat yrittämisen täällä helpoksi. Tähän ovat mahdollisesti vaikuttaneet myös Pohjoismaiden yhtenevät liiketoimintaan liittyvät käytännöt.

Yritystoiminnan onnistuminen

Haastattelujen pohjalta tehtyjen tiivistettyjen vastausten perusteella yrittäjät arvioivat onnistumistaan yritystoiminnassa seuraavasti:

Taulukko 31. Miten yritystoiminta on onnistunut?

Miten yritystoiminta on onnistunut?	Haastateltuja kpl
On onnistunut hyvin	12
Menettelee	8
On onnistunut huonosti	8
On vaihdellut	2
Yhteensä	30

Runsas kolmasosa vastaajista katsoi, että on yritystoiminnassaan onnistunut hyvin tai erittäin hyvin. Moni sanoo onnistuneensa paremmin kuin alun perin oli itse ajatellut.

”Tulos on kasvanut voimakkaasti ja viime vuoden liikevaihto oli 25 milj. Me saimme vuonna 2001 70.000 markkaa, mutta vuosi vuodelta tulos on parantunut. On kyllä pitänyt tehdä pitkiä (60 h/viikossa minimi) päiviä monia vuosia ja muutenkin kovasti töitä, mutta olemme sitten onnistuneetkin. Harvoin meillä on lomia.”

”Mielestäni olemme onnistuneet aika hyvin. On luotu omaa imagoa tähän kaupunkiin ja omaa osaamista on tuotu esille. On onnistuttu paremmin kuin alkuun laaditussa liiketoimintasuunnitelmassa suunniteltiin.”

Joidenkin mielestä yritystoiminta on sujunut siten, että yrityksen kanssa jotenkin pärjättiin ja se menetteli. Muutamien vastaajien liiketoiminta oli kärsinyt lamasta ja tulokset ovat muutenkin vaihdelleet. On ollut hyviä ja huonoja kausia.

”Mennyt pikku hiljaa paremmaksi, mutta isolla työllä eteenpäin.”

”Kyllä se menettelee; tuotteita osataan valmistaa hyvin, mutta tuottaminen on kallista. Kalleuteen vaikuttavat öljyn hinta ja muut tuotantokustannukset. Myytäessä tuotteista sitten saa yllättävän vähän rahaa.”

”Siinä ja siinä se on mennyt. Paremminkin voisi olla. Ei ole huonoa, mutta ei kovin hyvääkään.”

”Menestys on vaihdellut: On ollut hyviä ja huonoja kausia. Välillä on ollut lamakautta, mikä on vaikuttanut liiketoimintaan.”

Haastateltujen joukossa oli myös melko monia, joiden liiketoiminta ei heidän omasta mielestään ollut onnistunut kovinkaan hyvin.

”Jos joku ostaa paikan, myyn saman tien. Laskuja vain tulee koko ajan. Pitää maksaa verot ja eläkkeet”

”Ei ole onnistunut hyvin. Minun on oltava aina töissä. Minulla ei ole koskaan vapaa-aikaa. Eikä ole myöskään lomia. Olen kaksi kertaa Suomessa oleskeluni aikana päässyt tapaamaan sukulaisiani Turkkiin. Työsuhte omassa yrityksessä on tietysti vakaa ja työn jatkuvuudesta tieto, mutta työ sitoo minut kokonaan. Mitään muuta elämässä ei oikeastaan voi olla.”

Toki on muistettava, että myös suomalaisissa yrityksissä onnistumisen kokemukset ovat vaihtelevia. On kuitenkin myönnettävä, että maahanmuuttajayrittäjien on Suomessa vaikeaa saada yritystoiminta sujumaan toivotulla tavalla ja onnistua siinä. Onnistuminen perustuu kovaan työntekoon, pitkään päivään ja työviikkoon.

Mikä merkitys seuraavilla tekijöillä on ollut yrittäjyydessä:

Rahoituksen varmistaminen

Lähes puolet haastatelluista sanoo käyttäneensä omaa rahaa yrityksen toiminnan rahoittamiseen. Yritystoimintaan sijoitettua rahaa on tuotu mukana jo entisestä kotimaasta tai sitä oli tienattu palkkatyössä Suomessa. Pankeista saadut lainat olivat olleet tärkeitä noin kolmasosalle haastatelluista ja monet olivat myös saaneet Finnveran lainoja toiminnan aloittamisvaiheessa. Perhe oli ollut merkittävä rahoittaja yhdelle haastatellulle.

Taulukosta 32 jakautumat näkyvät tarkemmin. Tulee kuitenkin huomata, että osa yrittäjistä on saanut rahoitusta myös muista kuin vain päärahoituslähteestä. Hyvin tärkeä kombinaatio on ollut oma rahoitus ja pankkilaina (3 haastateltua), joista monet mainitsevat erikseen. Todennäköistä on myös, että ne, jotka ovat maininneet pankin rahoittajaksi, ovat myös tarvinneet omaa pääomaa lainaa saadakseen. Jotkut ovat saaneet rahoitusta sekä itseltä, pankista että Finnverasta (2 haastateltua). Finnvera on myös taannut monen yrittäjän lainoja, ja muutamille on käynyt niin, että he ovat saaneet vasta jälkepäin tietää Finnveran rahoituksesta. Yhdelle Finnvera antoi rahoitusta vasta, kun maahanmuuttaja oli ollut yrittäjänä vuoden Suomessa. Ilmeisesti näyttöä toiminnan onnistumisesta oli silloin jo tarpeeksi syntynyt.

Taulukko 32. Yrittäjien tärkeimmät rahoituslähteet.

Tärkeimmät rahoituslähteet	Haastateltuja kpl
Oma rahoitus	13
Pankin rahoitus	11
Finnveran rahoitus	5
Perheen rahoitus	1
Yhteensä	30

Lisäksi useat mainitsevat, että muun rahoituksen ohella ovat saaneet perheeltä ja sukulaisilta rahoitusta yritystoimintaansa varten. Nämä sukulaiset asuivat muutamissa tapauksissa yrittäjän entisessä kotimaassa. Siten Suomeen perustettuja maahanmuuttajien yrityksiä on rahoitettu muun muassa Kiinasta ja Turkista käsin. Muutamat olivat myös saaneet perheen tai ystävänsä takaamaan pankkien lainoja.

Rahoituksella ja sen järjestymisellä on ollut keskeinen merkitys yritystoiminnan kannalta monelle maahanmuuttajayrittäjälle. Näin on ollut varsinkin silloin, kun yrityksen investoinnit ovat olleet mittavia. Kahdessa haastateltujen yrityksistä on tarvittu noin 500 000 euron rahoitus mm. kalliiden koneiden hankintaan. Silloin rahoittaja on luonnollisesti ollut pankki.

Haastatelluissa on toki niitäkin, jotka ovat tarvinneet vain hyvin vähän pääomaa yritystoimintaansa varten. Silloin toiminta perustuu usein pääosin yrittäjän omaan ammattitaitoon. Joissakin vastauksissa tulee esille se, että yrityksen toimiala on valittu siten, että toiminnassa pärjätään pienellä pääomalla. Muutamien vastausten mukaan toiminta oli aloitettu hyvin pienestä ja päästy matkaan pienillä investoinneilla. Yrityksiä oli sitten kasvatettu vähitellen. Suurta pääoman tarvetta ei siten ole aluksi ollut ja on saatettu pärjätä pelkästään omilla sijoituksilla.

Joskus on epäilty julkisuudessa, että maahanmuuttajien yrityksissä saattaisi Suomessa olla mukana rahanpesua harjoittavia yrittäjiä. Näiden haastattelujen joukossa ei ollut yhtäkään sellaista tapausta, missä olisi ollut minkäänlaisia viitteitä sellaiseen toimintaan.

Ympäristön vierauden vaikutukset toimintaan

Useimpien haastateltujen mielestä ympäristön vieraudella ei ollut merkitystä heidän yritystoimintansa kannalta. Monet näistä vastaajista ovat olleet jo Suomessa ennen yritystoiminnan aloittamista sen verran kauan, että ovat melko hyvin selvillä suomalaisesta toimintaympäristöstä. Monet ovat myös käyneet koulua tai opiskelleet Suomessa. He ovat jo sinä aikana tottuneet suomalaiseen toimintaympäristöön omasta mielestään riittävästi.

Taulukko 33. Erilaisen toimintaympäristön merkitys.

Erilaisen toimintaympäristön merkitys	Haastateltuja kpl
Ei ole ollut merkitystä	19
On vaikuttanut	5
On ollut vaikeata	3
Muuta	3
Yhteensä	30

Seuraavassa on muutamia haastateltujen kommentteja tästä asiasta:

”Suomalainen ympäristö oli jo tuttu ennestään, joten tällä ei ollut merkitystä.”

”Ei ole haitannut. Se on yhtäläistä kuin muuallakin, ei siinä mitään sen erikoisempaa.”

”On ollut vaikea oppia kaikkia tarkkoja sääntöjä, mitä Suomessa on ravintola-alalla voimassa. Lisäksi on tiukka kontrolli kaikesta. Se on ollut itselle täysin uutta. Kaiken pitää olla täällä täydellistä. Kun olen tämän oppinut, systeemi on mielestäni erittäin hyvä.”

”On tullut sopeutua siihen, että täällä on erilainen kulttuuri kuin omassa maassa. Sen mukaisesti on erilaiset asiakkaat, joiden tapoja on pitänyt opetella.”

”Monet lait esim. kopioidaan toisesta Pohjoismaasta, joten normit ja käytännöt ovat monissa asioissa hyvin samantapaisia.”

Pohjoismaiset vastaajat ovat myös olleet sitä mieltä, että olosuhteet ovat siinä määrin samanlaisia kuin muuallakin Pohjoismaissa, että ongelmaa ei ole tästä asiasta syntynyt. Monet muutkin ovat kokeneet, että moni asia on täällä samoin kuin entisessä kotimaassa.

Rasismi ja diskriminointi

Maahanmuuttajayrittäjät olivat kokeneet rasismia tai diskriminointia vain hyvin harvoissa tapauksissa. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että rasismi on poik-

keuksellista ja diskriminointiakin esiintyy erittäin harvoin. Monet haastatellut ovat todenneet, että kaikki Suomessa ovat erittäin avuliaita ja ystävällisiä.

Toisaalta muutammat yrittäjät ovat törmänneet siihen, että on vaikeata saavuttaa suomalaisten luottamus. Näin on ollut esimerkiksi rakennusalalla.

Viranomaiset ovat toisaalta haastattelujen mukaan hanakampia tekemään tarkastuksia maahanmuuttajayrittäjien toimipisteisiin kuin suomalaisten yrityksiin (esimerkiksi ravintolat, elintarvikkeita myyvät yritykset). Se kuvanee kuitenkin jonkinlaista epäileväistä suhtautumista maahanmuuttajien yrityksiin.

Taulukko 34. Rasismi- ja diskriminointikokemukset.

Rasismia tai diskriminointia kokeneet	Haastateltuja kpl
Rasismia/diskriminointia ei ole koettu	22
Joskus rasismia/diskriminointia kokeneet	6
Rasistisia hyökkäyksiä kokeneet	1

Seuraavassa on joitakin vastaajien kommentteja:

”En ole todellakaan kokenut diskriminointia; ihmiset ovat hyvin mukavia”

”On koettu monessakin asiassa ja usein, vaikka ihmiset päällisin puolin ovatkin kohteliaita ja puhuvat hienosti. Loppujen lopuksi kuitenkin sillä on merkitystä, kun ei ole täältä syntyperäisesti kotoisin. Kyllä minä olen kokenut sen.”

”Olen joskus kokenut diskriminointia. Jotkut asiakkaat ovat epäilleet, että elän suomalaisen yhteiskunnan avustuksilla jne. Tiedän, että jotkut ajattelevat negatiivisesti. Kuitenkin näitä on aika vähän. Pääosa on ihan positiivisia.”

”Ravintolaan on hyökätty kolme kertaa ja siellä on alettu tappelamaan. Suomalaiset ovat hyökänneet. He ovat heittäneet kaasua päälle. Poliisi ei ole välittänyt mitään, vaikka pojallekin tuli suuri haava päähän. Kolme kertaa on jouduttu tekemään rikosilmoitus, mutta ne eivät ole johtaneet mihinkään. Poliisit ovat kyllä olleet paikalla, mutta eivät ne ole mitään tehneet.”

Haastatelluista vain yksi ravintola-alan yrittäjä on kokenut rasistisia hyökkäyksiä. Hän koki, että poliisistakaan ei ollut apua hänelle. Tämä on ollut luonnol-

lisesti hyvin negatiivinen kokemus ja yrittäjän usko suomalaiseen oikeusvaltioon oli kärsinyt pahan kolauksen.

Paikallisten luottamuksen saavuttaminen

Suurin osa haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä katsoi, että paikallisten luottamuksen puute ei ollut mikään ongelma. Näin vastasi 20 henkilöä. Yksi kommentoi tätä sanomalla, että toki yrittäjä joutuu toimimaan niin, että asiakkaille syntyy luottamus. Toisen mielestä hänen myymänsä tuotteet ovat niin hyvänlaatuisia, että se vaikuttaa asiakkaiden luottamuksen syntymiseen. Rakennusalan yrittäjän mielestä työn jälki puhui puolestaan ja oli omiaan lisäämään ihmisten luottamusta. Ravintoloitsijan mielestä luottamusta kuvasi se, että hän voi maksaa tavaratoimitukset jälkikäteen. Hänen maksukykyensä ja -haluunsa luotettiin. Muutamien mielestä heille on tässä suhteessa ollut hyötyä suomalaisista aviopuolisoista, jotka ovat omalta osaltaan hälventäneet ennakkoluuloja ja mahdollista luottamuspulaa. Tässä yhteydessä monet haastateltavat korostivat sitä, että suomalaiset ihmiset ovat hyvin ystävällisiä heitä kohtaan. Yhden vastaajan mukaan luottamusta kuvasi hyvin se, että hänet oli valittu myös kaupunginvaltuustoon ajamaan kuntalaisten yhteisiä asioita.

Taulukko 35. Paikallisten luottamuksen saavuttaminen.

Paikallisten luottamuksen saavuttaminen	Haastateltuja kpl
Ei ole ollut ongelmaa saavuttaa luottamusta	20
Luottamuksen puute on vaikuttanut yritystoimintaan jossain määrin	10
Yhteensä	30

Kymmenen vastaajan mielestä luottamuksen puutetta oli jossain määrin ollut. Heidän kommenttinsa mukaan luottamuksen puute oli tullut esille erityisesti alkuvaiheessa. Usein kuitenkin oli käynyt niin, että kun ihmiset olivat oppineet tuntemaan yrittäjän, luottamus oli saavutettu. Muutamien vastaajien mukaan joi-takin yksittäistapauksia on tullut esiin, mutta yrittäjät arvioivat, että tällaista sattuu varmasti kaikille muillekin. Elintarvikeyrittäjä oli kokenut, että terveystarkastajat tekivät tarkastuksiaan tiheimmin maahanmuuttajien yrityksiin verrattuna vastaaviin suomalaisiin yrityksiin. Hänen mielestään tämä kuvasi tietynlaista luottamuksen puutetta maahanmuuttajayrittäjiä kohtaan.

Yrityskontaktien merkitys yritystoiminnan kannalta

Suurin osa yrittäjistä koki, että oli ollut helppo saada kontakteja, eikä kontaktien puuttuminen ole ollut yritystoiminnassa mitenkään hallitsevaa. Monet yrittäjät kertoivat haastattelussa, että tavarantoimittajat ja muut yrityskontaktit oli ollut helppo löytää Suomessa. Osalla suomalainen puoliso tai kumppani oli auttanut kontaktien luomisessa. Monet olivat myös kokeneet, että pienellä paikkakunnalla toimimisesta on tässä suhteessa ollut hyötyä: Kaikki tuntevat toisensa ja kontaktitkin löytyvät helposti. Yhden vastaajan mielestä oli ollut helppo saada kontakteja, mutta sopimusten tekeminen ei sitten ollutkaan yhtä helppoa ainakaan rakennusosalalla. Ravintola-alalla toimiva yrittäjä oli saanut apua muilta samalla alalla toimivilta yrittäjiltä kontaktien luomisessa. Hoiva-alalla toimiva yrittäjä koki, että hänen valitsemansa toimipaikka on jo sellainen, että muiden yrittäjien kanssa on voinut hyvinvointikeskuksessa verkostoitua. Sitä kautta oli myös itselle tullut paljon arvokkaita yrityskontakteja.

Taulukko 36. Yrityskontaktien merkitys yritystoiminnalle.

Yrityskontaktien merkitys yritystoiminnalle	Haastateltuja kpl
Kontaktien luominen ei ole ollut ongelma	20
Kontaktien luominen on ollut jonkinlainen ongelma	10
Yhteensä	30

Kymmenen haastateltua katsoi, että yrityskontaktien luominen on ollut varsinkin aluksi vaikeata ja se oli näiden vastaajien mielestä selvästi vaikeuttanut yritystoiminnan aloittamista. Yhtä haastateltua omat asiakkaat ovat auttaneet alkuun. Toinen haastateltava olisi odottanut, että yrittäjäyyskoulutuksessa olisi tullut käsitellä tätäkin asiaa. Näin ei ollut kuitenkaan hänen kohdallaan tapahtunut. Ravintola-alalla on koettu vaikeana kontaktien luominen ja erityisesti kontakteihin liittyvä tiedonhaku. On ollut vaikeata tietää, mistä mitään kannattaa hankkia. Aasialaisia elintarvikkeita myyvälle on ollut ongelmallisinta kuljetusten järjestäminen ja siihen liittyvät kontaktit. Elektroniikka-alan yrittäjä on kommentoinut asiaa seuraavasti:

”Oli vaikeata saada kontakteja tavarantoimittajiin ym. mutta ei ulkomaalaisena, vaan pienen yrityksen omistajana. On vaikeata saada pieniä määriä tavaraa. Tavarantoimittajat haluavat myydä suuria määriä kerrallaan. Nykyään se ei ole mikään ongelma. Löydän nykyään kanavani helpolla.”

Aina ei kontaktien löytyminen ole ollut kiinni siitä, että yrittäjä on ollut ulkomaalainen. Muut seikat yritystoiminnassa ovat voineet vaikuttaa kontaktien solmimiseen.

Puutteellinen kielitaito yritystoimintaa hankaloittavana tekijänä

Puolet vastaajista koki, että heillä ei ole ollut yritystoiminnassa kielen takia ongelmia. Osa on aloittanut yritystoiminnan siinä vaiheessa kun he ovat jo osanneet kieltä ja sopeutuneet muutenkin suomalaiseen yhteiskuntaan. Muista Pohjoismaista Pohjanmaan ruotsinkielisiin kuntiin tulleilla ei pääsääntöisesti ole myöskään ollut kielen vuoksi ongelmia. Jos he olisivat tulleet suomenkielisille alueille tai kaksikielisiin kuntiin, heilläkään ei olisi ollut helppoa. Pääosa näistä yrittäjistä on kuitenkin tullut vahvasti ruotsinkielisiin kuntiin ja todennäköisesti he ovat valinneet toimintapaikkansa myös osittain kielitaitonsa mukaan.

Taulukko 37. Puutteellisen kielitaidon merkitys.

Puutteellinen kielitaito	Haastateltuja kpl
Ei ole ollut mikään ongelma yritystoiminnassa	15
On ollut ongelma yritystoiminnassa	15
Yhteensä	30

Monet ovat kokeneet, että vaikka osaavatkin ruotsia, he eivät saa kaikista viranomaismääräyksistä selvää. Samoin on luonnollisesti myös vain englantia osaavilla.

”Kielen kanssa on ollut kaikkein vaikeinta. Monet tekstit ja ohjeet ovat Suomessa nykyään englanniksi, mutta eivät kaikki. Esimerkiksi alkoholiluvan anomiseen liittyvät ohjeet ja lomakkeet ovat olleet vain suomeksi, joten emme ole ymmärtäneet niitä. Onneksi olemme saaneet niissä apua muilta yrittäjiltä.”

Toisaalta suomalaisten hyvää englanninkielen taitoa ja jopa koululaitosta kiitellään tästä asiasta. Muutama yrittäjä tuntuu pärjäävän pelkän englannin kielen varassa ainakin melko pitkälle. Yksi haastateltava kommentoi, että hänen oli vaikea oppia suomea, kun monet suomalaiset halusivat puhua hänen kanssaan englantia.

Monelle puutteellisesti suomea tai ruotsia osaavalle on ollut apua ystävistä, perheenjäsenistä, kirjanpitäjistä tai yhteistyökumppaneista. Nämä ovat tarpeen tullen toimineet tulkkeina. Mukana on yrittäjiä, joiden tehtävässä kielitaito ei erityisesti korostu ja vähäisemmälläkin osaamisella voi pärjätä. Monilla myös ammattisanasto on hyvin hallussa esimerkiksi Suomessa suoritettujen tutkintojen ansiosta. Yksi haastateltava tosin koki, että ansaintamahdollisuudet olisivat paljon paremmat, jos kielitaito molempien Pohjanmaalla puhuttujen kielten osalta olisi parempi. Mukana on muutamia sellaisia, jotka ovat nähneet hyvin paljon vaivaa kielen opiskelussaan.

Seuraavassa on esimerkkejä maahanmuuttajien kielitaitoa koskevista kokemuksista.

”Olin ensin vuonna 2001 viisi kuukautta maahanmuuttajakoulutuksessa, sitten suoritin metallialan kurssin ja hitsauskurssin (800 h)siellä opetettiin suomen kielellä. Sitten maksoin itse 700 mk ja ostin suomen kielen kurssin, jonka avulla perehdyin itsenäisesti suomen kieleen. Suomen kieli on ensimmäinen tärkeä asia maahanmuuttajalle. Nyt voin toimia myös tulkkina Pohjanmaan alueella omasta maastani tänne muuttaville yritystoimintani ohella”

”Ruotsia puhuin, kun olin ollut kolme vuotta Suomessa. Sitä ennen kirjjanpitäjän piti esim. pankin kanssa selvittää asioita puolestani huonon kielitaitoni vuoksi. Suomea osaan melko vähän vieläkin. Vain niin, että selviän ravintolassani asiakaspalvelusta. Opiskelin ruotsin kieltä Evankelisessa kansanopistossa ensin alkuun. Opiskelin siellä myös suomen kieltä. Senkin osaaminen on tärkeitä, jos halutaan täällä asua.”

”Alkuun, kun tulin tänne ja työskentelin kasvihuoneella, puhuimme vain englantia. Kun aloin tuntea enemmän ihmisiä täällä, jotka puhuivat ruotsia aloin oppia ruotsia heiltä. Kävin myös kansanopiston kielikurssilla. Olen myös ollut suomen kielen kurssilla ja oppinut hyvin vähän siellä suomea. Jos työskentelisin suomenkielisten kanssa, oppisin varmasti vähitellen myös suomen kieltä heiltä. Nyt ymmärrän vain vähän suomea.”

Jotkut haastateltavat vähätelivät kielitaitoaan, mutta todellisuudessa osasivat kieltä varsin hyvin. Yksi taas kertoi puhuneensa kieltä 6 vuotta, mutta halusi kuitenkin poikansa tulkkaavan haastattelukysymykset hänelle. Hän pärjää kertomansa mukaan kuitenkin hyvin asiakkaidensa kanssa suomen kielellä. Omat mielipiteet kielen osaamisesta näyttävät siten värittävän hyvin paljon kielen osaamisesta käytävää keskustelua.

Muista Pohjoismaista muuttaneiden on pääsääntöisesti ollut helppo tulla Suomessa ruotsinkielisiin kuntiin, oppia ruotsia tai jatkaa ruotsin kielen puhumista. Yritystoiminnan käynnistäminen on ollut helppoa myös kielen vuoksi, eikä energiaa ole tarvinnut käyttää paljoakaan kielen oppimiseen. Sama pätee osittain myös virolaisiin maahanmuuttajiin, jotka ovat tulleet suomenkielisille alueille. He ovat pystyneet puhumaan suomen kieltä alusta lähtien.

”Olen puhunut ruotsia vuodesta 1998 alkaen. Suomea en ole puhunut koskaan. Täällä olen oppinut appiukoltani ruotsia. Sitä ennen en ole osannut yhtään ruotsia. Vaikka se on melkein samanlaista kuin oma kieleni kun

tulen toisesta Pohjoismaasta. Kesätoissä 1997 opin täällä myös paljon ruotsia. Osasin kyllä silloin ruotsia, kun tulin tänne. Hirvimetsällä olen myös oppinut ruotsia. Nykyään osaan paljon paremmin ruotsia kuin silloin kun tulin.”

Haastatelluista 11 yrittäjää sanoi osaavansa myös toista kotimaista kieltä. Heistä täysin kaksikielinen oli yksi haastateltu. Muutaman toisen kotimaisen kielen taito oli kohtalainen ja useimmat sanoivat osaavansa toista kotimaista kieltä vain jonkin verran tai ymmärtävänsä sitä. Näistä toista kotimaista kieltä osaavista suuri osa oli ruotsia ensiksi oppineita maahanmuuttajia. Heidän suomenkielen osaamisen tarpeensa on selvästi ollut suurempi kuin somea ensiksi oppineilla.

Kielitaidon merkitys integroitumisprosessissa ja yrittäjyydessä

Taulukko 38. Kielitaidon merkitys maahanmuuttajayrittäjien toiminnassa.

Alkuperäiset ilmaisut	Tiivistetyt ilmaisut	Aineiston ryhmittely
Osasin somea/ruotsia	Kieltä osaavat	Itsenäinen kielellinen toimija
Osasin jonkin verran ruotsia/somea ja toista kieltä ymmärsin vähän	Vähän toista kieltä hallitsevat	Jossain määrin itsenäinen toimija
Osasin vähän maan kieltä	Kieltä vähän hallitsevat	
En osannut kieltä juuri yhtään	Kieltä puutteellisesti hallitsevat	Epäitsenäinen toimija
En osaa vielääkään maan kieltä	Kieltä osaamattomat	

Näin saadaan kolme ryhmää:

- Itsenäiset kielelliset toimijat → Hyvät asiakas-, tavarantoimittaja- ja viranomaiskontaktit
- Jossain määrin itsenäiset toimijat → Melko hyvät asiakas-, tavarantoimittaja- ja viranomaiskontaktit.
- Epäitsenäiset kielelliset toimijat → Asiakkaiden, tavarantoimittajien ja viranomaisten kontaktit perustuvat näiden aloitteellisuuteen ja haluun olla tekemisissä yrittäjien kanssa.

Edellisistä ryhmällä ”itsenäiset kielelliset toimijat ” on hyvät edellytykset hyvään menestymiseen myös yritystoiminnassa, kun apuvälineenä käytettävä kieli on hyvin hallinnassa. Toisen kategorian ”jossain määrin itsenäiset toimijat” näyttäsivät pärjäävän melko hyvin myös yritystoiminnassaan vähäisistä kielellisistä puutteistaan huolimatta. Heidän puutteensa kielen osaamisessa voivat kuitenkin vaikuttaa asiakas-, tavarantoimittaja-, pankki- ja viranomaiskontakteihin negatiivisesti. ”Epäitsenäiset toimijat” ovat kaikissa kontakteissaan selvästi muiden armoilla. Näistä muista tahoista paljolti riippuu heidän mahdollinen onnistumisensa yritystoiminnassa.

Kielitaito on a ja o maahanmuuttajayrittäjienkin kohdalla. Sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan tapahtuu vasta, kun osataan maan kieltä. Silti yrittäminen on vaikeata. Näyttäisi olevan jossain määrin niin, että hyvä kielitaito on yhteydessä myös yrityksen hyvään menestykseen mutta tätä ei voida silti missään nimessä yhdistää kaikkiin maahanmuuttajayrittäjiin.

Monella maahanmuuttajalla on pääsääntöisesti melko hyvä kielitaito. Haastateltujen joukossa on muutama sellainen, joilla on huono maan kielten taito. Pohjanmaalla edellytetään monissa ammateissa lisäksi kummankin kotimaisen kielen taitoa. Vaikuttaa siltä, että monella maahanmuuttajayrittäjällä on myös halua opiskella sekä suomea että ruotsia. Jotkut maahanmuuttajista ovat olleet todella sinnikkäitä kielten opiskelussa ja valmiita uhraamaan myös tarvittaessa varoja kielten opiskeluun.

Viranomaisten tuen puute

Pääsääntöisesti maahanmuuttajayrittäjät suhtautuvat positiivisesti Suomessa oleviin viranomaisiin ja muihin tahoihin, jotka antavat apuaan yritystä perustettaessa. Vastaajista 22 koki, että viranomaisten ja avustuspisteiden kanssa ei ollut mitään ongelmia ja apua on saatu tarvittaessa näistä paikoista.

Taulukko 39. Viranomaisten tuki maahanmuuttajayrittäjälle.

Viranomaisten tuki	Haastateltuja kpl
Viranomaisilta on saatu tarvittaessa apua (ei ole ollut ongelmia viranomaisten kanssa)	22
Viranomaisilta ei ole saatu haluttaessa apua (on ollut ongelmia viranomaisten kanssa)	8
Yhteensä	30

Osalle vastaajista oli ollut apua sukulaisistaan ja suomalaisista puolisoistaan, jotka olivat informoineet mahdollisista palveluista tuottavista organisaatioista. Monet mainitsevat nimeltä Vasekin, Concordian ja Dynamon, joista oli maahanmuuttajayrittäjillekin ollut paljon apua. Monet nimesivät myös henkilöitä, jotka näissä paikoissa olivat heille apuaan antaneet. Jotkut näistä olivat keskustelleet useita tunteja asioista yrittäjien kanssa näissä palvelupisteissä. Näihin tahoihin on oltu erittäin tyytyväisiä ja hyviä neuvoja on saatu. Yksi ravintoloitsija mainitsee myös alkoholitarkastajan, terveystarkastajan ja poliisin itselleen hyvinä yhteistyökumppaneina.

Mukana on myös niitä, jotka ovat hakeneet tietonsa Internetin välityksellä ja kyselemällä yrittäjäystäviltään ja tuttaviltaan. Jotkut ovat katsoneet, että eivät ole tarvinneetkaan erityisesti apua, koska esimerkiksi ammattikorkeakoulussa on käyty yrityksen perustamisprosessit, liiketoimintasuunnitelmat, paperisota ja neuvontapisteet perusteellisesti läpi yrittäjyyden kurssien yhteydessä. Valmiudet ovat syntyneet jo siinä vaiheessa. Yksi vastaaja kommentoi myös, että ei ole tarvinnut eikä hakenut mitään apua viranomaisilta. Seuraavassa on yhden vastaajan kommentti asiasta:

”Minua on kohdeltu hyvin. Itse olen aina saanut viranomaisilta tukea. Olen hakenut poikkeuslupia ym. ja aina minua on palveltu hyvin. Ymmärrän, että jos tulee Pohjoismaiden ulkopuolelta, eikä osaa kieltä, voi saada huonoa palvelua. Jos sanotaan, että pitää tulla klo 9, niin se on sitten klo 9 eikä kello 10.”

Useat maahanmuuttajayrittäjät ovat kokeneet työvoimatoimiston byrokraattiseksi paikaksi.

”Oli pettymys alkuun. Mm. työvoimatoimisto lupasi alkuun tukea, mutta loppujen lopuksi sitä ei tullutkaan, vaikka kaikki paperit oli kerätty ja täytetty ja siihen uhrattu paljon aikaa.”

Yksi maahanmuuttajayrittäjä kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa viranomaisten toimintatapa on hyvin erilainen kuin hänen entisessä kotimaassaan. Siihen on ollut vaikea sopeutua.

”Vieläkin tarvitsen paljon apua. Täällä on erilainen kulttuuri kuin omassa maassani tässä suhteessa. Kun menen johonkin palvelupisteeseen ja kysyn jotakin asiaa. Minulle sanotaan yksi asia siitä kokonaisuudesta, vaikka viranomaisetkin tietävät, että voidakseni hoitaa määrätyn kokonaisuuden, tarvitsen vastauksen aika moneen kysymykseen. Näin saan palata monta kertaa pyytämään neuvoja. Omassa maassani annetaan

vastus heti kokonaiseen asiakokonaisuuteen. Silloin ei tarvitse palata monta kertaa pyytämään neuvoja.”

Monet maahanmuuttajayrittäjät turvautuivat useissa asioissa kirjanpitäjiinsä. Vaikuttaa siltä, että kirjanpitäjän rooli on erittäin moninainen näiden yrittäjien kohdalla. Heitä tarvitaan neuvonantajiksi, tulkeiksi, paperitöiden tekijöiksi ja lomakkeiden täyttäjiksi.

Usein se, että ei haeta tai osata hakea apua viranomaisilta tai yritysneuvojilta, on kiinni myös kielitaidosta. Vaikuttaa siltä, että heikoimmin maan kieliä osaatvat maahanmuuttajayrittäjät jäävät usein neuvontapalveluiden ulkopuolelle. Juuri heille palveluita tulisikin aktiivisesti suunnata.

5.2.4 MAAHANMUUTTAJIEN TOIMINTATAVAT YRITTÄJINÄ

Maahanmuuttajayritysten työntekijöiden kotimaat

Suurin osa maahanmuuttajien yrityksistä oli pieniä. Haastateltujen yrityksistä kaksi kolmasosaa oli sellaisia, joissa vain omistaja tai omistajat työskentelivät. Vain kymmenessä haastateltujen yrityksistä oli työntekijöitä. Näissä suomalaisia ja ulkomaisia työntekijöitä oli seuraavasti:

Taulukko 40. Työntekijöiden kotimaat.

Työntekijöiden kotimaat	Haastateltuja kpl
Sekä suomalaisia että ulkomaalaisia työntekijöitä	5
Ulkomaalaisia työntekijöitä	3
Suomalaisia työntekijöitä	2
Yhteensä	10

Näyttäisi olevan niin, että maahanmuuttajayrittäjät ovat melko herkkiä palkkaamaan ulkomaalaisia työntekijöitä palvelukseensa. Yksi vastaajista kertoi, että työntekijöiden työolosuhteet ovat sellaiset, että suomalaiset työntekijät eivät viihdy työssä. Toinen palkkaa ulkomaalaisia opiskelijoita työntekijöiksi. He ottavat mielellään työtä vastaan. Erään vastaajan mukaan heille palkataan työntekijät osaamistason mukaan eikä kansallisuuden mukaan. Näin kansallisuuksia on kertynyt suuri määrä.

”He ovat ulkomaalaisia. Suomalaiset eivät viihdy työssä, kun kasvihuoneessa on niin kuuma.”

*”Sekä että. On suomalaisia ja suomenruotsalaisia. Meillä on ollut huolto-
topuolella etiopialaisia, norjalaisia, intialaisia egyptiläisiä, bulgariasta
ja senegalilaisia harjoittelijoina. Meidän huoltoapu (service) on to-
della etninen osasto. Meillä on aasialaisia, afrikkalaisia ja kaikkialta
tulleita ihmisiä. Kun meille valitaan työntekijöitä ja harjoittelijoita, me
valitaan tietojen ja taitojen mukaan ihmiset tänne, ei kansallisuuden
mukaan.”*

Asiakkaat

Pohjanmaan alueella on paljon maahanmuuttajia. Tämä heijastuu myös yrittäjien asiakaskuntaan. Haastatelluista 19 yrittäjää vastasi että asiakaskunta koostuu sekä suomalaisista että maahanmuuttajista. Luonnollisesti on myös niin, että monesti maahanmuuttajat suosivat toisten maahanmuuttajien yrityksiä. Onhan tavallista esimerkiksi, että aasialaiset maahanmuuttajat käyvät ostoksilla aasialaisia elintarvikkeita myyvissä liikkeissä. Muutaman yrittäjän asiakkaat olivat kuitenkin suurimaksi osaksi (90 %) suomalaisia. Selvästi on myös niin, että etniset ravintolat ovat tulleet suosituiksi myös suomalaisten keskuudessa. Myös kaupan alalla vastaava ilmiö on näkyvissä: Suomalaiset valmistavat eksoottisia ruokalajeja ja haluavat sen vuoksi erikoisempia ruoka-aineita, joita saa usein vain maahanmuuttajien pitämistä kauppaliikkeistä.

Taulukko 41. Asiakaskunnan taustat haastateltujen mukaan.

Asiakkaiden alkuperä	Haastateltuja kpl
Sekä suomalaisia että maahanmuuttajia	19
Suomalaisia asiakkaita	8
Maahanmuuttajia/ulkomaalaisia	3
Yhteensä	30

Pelkästään suomalaisia asiakkaita on kahdeksalla haastatellulla. Pelkästään maahanmuuttajia oli asiakkaana vain yhdellä yrittäjällä. Ulkomaisia asiakkaita oli sellaisilla yrityksillä, joiden tarjoamat tuotteet ovat selkeästi vientitavaroita tai vietäviä palveluita. Niiden asiakaskunta on ulkomailla, kuten on ollut esimerkiksi turkishuutokauppojen asiakkaiden kohdalla asia.

Asiakaskuntaan vaikuttaa lisäksi paljon se, ovatko asiakkaat kuluttaja-asiakkaita vai yritysasiakkaita. Yritysasiakkaat ovat Suomessa usein suomalaisia. Kuluttaja-asiakkaat ovat Pohjanmaalla sekä maahanmuuttajia että suomalaisia. Lisäksi maahanmuuttajien kysyntä kohdistuu ainakin vielä enemmän tavaroihin ja hiukan

vähemmän palveluihin. Silloin palveluita tuottavien yritysten asiakaskunta on tavallisesti voittopuolisesti suomalaista.

Lisäksi Pohjanmaallakin on kuntia, joissa maahanmuuttajia vielä asuu vain kourallinen. Silloin maahanmuuttajayritysten asiakaskunta on luonnollisesti pääosin suomalaista. Maahanmuuttajia on myös esimerkiksi etnisten ravintoloiden asiakaina paljon, jos paikkakunnalla on ulkomaalaisia opiskelijoita.

Tavaroiden tilaaminen

Puolet haastatelluista maahanmuuttajayrityksistä tilasi tavaransa Suomesta. Tämä kuvaa hyvin sitä, että useat maahanmuuttajat haluavat sopeutua ja integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan mahdollisimman hyvin. Saattaa olla myös niin, että tällä seikalla on suora yhteys tuotteiden menekkiin.

Rakennusalalla näyttäisi olevan erityistä tarvetta suomalaisen tavaran käyttämiseen ja tilaamiseen, sillä muun muassa rakentamisen normit saattavat sitä edellyttää. Vaikuttaa siltä, että suomalaiset tuotteet ovat määrätynlaisen laadun takeena. Monessa tapauksessa on myös niin, että tavarat ovat siinä määrin spesiaalityötuotteita, että tavaroita ei voi hankkia mistä tahansa.

Tavaroiden tilaaminen ja haastateltujen vastaukset näkyvät seuraavasta taulukosta tarkemmin:

Taulukko 42. Tavaroiden tilausmaa.

Tavaroiden tilausmaa	Haastateltuja kpl
Tilataan Suomesta.	15
Tilataan entisestä kotimaasta.	2
Tilataan sekä Suomesta että entisestä kotimaasta.	4
Tilataan sekä Suomesta että muualta ulkomailta.	6
Tilataan muualta ulkomailta.	3
Yhteensä	30

Maahanmuuttajat olivat kuitenkin yritystoiminnassaan vain harvoissa tapauksissa suoraan yhteydessä entiseen kotimaahansa. Tavarat tulivat sieltä vain, jos yritysten luonnolliset jakelutiet olivat muotoutuneet Suomen ja entisen kotimaan välillä hyväksi. Useammin maahanmuuttajayrittäjät olivat yhteydessä muihin ulkomaihin. Tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat vaikuttivat tähän asiaan voimakkaasti. Muutamat yrittäjät tilaavat tavaransa Internetin kautta, jolloin lähtömaa oli yleensä haastateltujen mukaan jokin muu maa kuin Suomi. Näyttää kuitenkin siltä, että

pienissäkin maahanmuuttajien yrityksissä on suuri potentiaali luoda kansainvälisiä yhteyksiä ulkomaille myös aivan muualla kuin entisiin kotimaihin.

”Ravintolan sisustuksessa on käytetty entisen kotimaan sisustusrekvisiitaa, koska ravintola haluaa profiloitua sen suunnan etnisenä paikkana. Ne tuotteet olen tilannut entisestä kotimaastani.”

Monet aasialaisia tai balkanilaisia elintarvikkeita myyvät yritykset ostavat tuotteensa muista EU-maista. Tärkeitä tavaroiden hankintapaikkoja olivat Suomen ohella Skandinavian maat, erityisesti Ruotsi ja myös Hollannista, Saksasta ja Britanniasta tulee tänne paljon tavaraa. Nämä olivat usein luotettavia hankintapaikkoja. Lisäksi pienyrityksien oli vaikea ostaa tuotteita esimerkiksi suoraan Aasiasta, koska rahtihinnat ovat pienyrityksille pieniä määriä kuljetettaessa erittäin korkeita. Suuret eurooppalaiset maahantuojat ostavat tavaraa konteittain, tullaavat ja tarkistuttavat tavarat jo valmiiksi EU-alueelle. Kun tuotteet ostetaan näiltä maahantuojilta, pienen maahanmuuttajayrittäjän ei tarvitse hoitaa monimutkaista ja raskasta elintarvikkeiden tullausmenettelyä itse.

”Tilataan osin Suomesta, mutta myös Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Saksasta, Britanniasta, Hollannista jne. Meillä on erittäin suuri tuotevalikoima ja suuri osa tilataan ulkomailta.”

Myös yrityksen koko, ostotarpeet ja hankintatiheys vaikuttivat usein hankintojen suuntautumiseen. Maahanmuuttajayritykset olivat usein pieniä ja tarpeet vähäisiä, jolloin on usein tarkoituksenmukaista suorittaa hankinnat läheltä. Meneekin voi myös vaikuttaa se, miten hyvin asiakkaat tuntevat tuotteet ennestään. Sen vuoksi hankintoja voidaan tehdä merkittävässä määrin Suomesta. Joissakin tapauksissa tuotteen edullisempi hinta entisessä kotimaassa oli vaikuttanut tavarahankintoihin sieltä.

Maahanmuuttajayrittäjillä näyttäisi kuitenkin olevan melko paljon kansainvälisiä yhteyksiä ja vaikuttaa siltä, että heidän on niitä helppo solmia. Ostoja suoritetaan Suomen lisäksi erityisesti muista Pohjoismaista, Keski-Euroopan maista ja yleensäkin EU-maista.

Joissakin tapauksissa olot entisessä kotimaassa ovat sellaiset, että liiketoimintaan liittyvät yhteydet eivät ole sotatilan tai vastaavan vuoksi lainkaan mahdollisia tai realistisia.

”Olot ovat vieläkin huonot siellä. En voisi tilata sieltä mitään”

Liikelyhteydet entisiin kotimaihin

Melko harva haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä oli yhteydessä entiseen kotimaahansa liiketoimiensa vuoksi. Mukana oli sellaisiakin maita, joissa olot olivat poliittisesti ja taloudellisesti vielä hyvin epävakaa, ja usein tämä syy olikin ajanut ihmiset omasta maastaan muualle. Normaaleja kontakteja perheen, suvun ja ystävien kesken luonnollisesti oli, mutta yrittäjän roolissa ei oltu useinkaan yhteydessä entisiin kotimaihin.

Seuraavasta näkyvät tiivistetyt maahanmuuttajayrittäjien vastaukset:

Taulukko 43. Maahanmuuttajayrittäjien liikelyhteydet entisiin kotimaihin.

Liikelyhteydet entisiin kotimaihin	Haastateltuja kpl
Olen yhteydessä	8
En ole yhteydessä	22
Yhteensä	30

Kahdeksan maahanmuuttajayrittäjää kertoi haastattelussa olevansa yhteydessä entiseen kotimaahansa liiketoimiensa yhteydessä. Kotimaan yhteistoimintayritykset olivat usein sellaisia yrityksiä, joilla oli muutenkin myyntikanavat Suomeen.

Muista Pohjoismaista tänne muuttaneilla näyttäisi olevan hiukan enemmän yhteyksiä entisiin kotimaihinsa kuin muilla maahanmuuttajayrittäjillä. Mukana oli useammassa maassa harjoitettavaa liiketoimintaa, palveluiden hankintaa entisestä kotimaasta tai Suomesta entiseen kotimaahan suuntautuvaa liiketoimintaa, jossa hyödynnetään omaa paikallistuntemusta. Näihin yhteyksiin vaikuttanevat muun muassa samantapainen kulttuuri, lyhyet etäisyydet, hyvin toimiva logistiikka sekä joustavat tullausmenettelyt Pohjoismaiden välillä.

Seuraavassa on muutaman haastattelun kommentti tästä asiasta:

”Yhteyksiä ei ole kovin paljon vielä, mutta vanhemmat ovat auttaneet rahoituksessa ja sen vuoksi on ollut yhteyksiä.”

”En ole yhteydessä. Minulla on kyllä kavereita entisessä kotimaassani, jotka ovat siellä myös yrittäjinä. Keskustelemme kyllä keskenämme ja vaihdamme kokemuksia, mutta ei sillä tavalla, että ne vaikuttaisivat suoraan liiketoimiini.”

”En ole suoraan yhteydessä. Veljeen olen tietysti yhteydessä, joka pyörittää emoyritystä Ruotsissa”

Vaikka entiseen kotimaahan ei ollutkaan yhteyksiä, oli monen maahanmuuttajayrittäjän ollut helppo luoda kansainvälisiä yhteyksiä muualle. Näitä yhteyksiä näyttäisi olevan erityisesti Pohjoismaihin ja moniin Keski-Euroopan maihin.

Sopeutuminen suomalaisiin käytäntöihin

Käytännössä kaikki haastatellut maahanmuuttajayrittäjät ovat todenneet, että heidän on tullut sopeutua suomalaisiin käytäntöihin yritystoiminnassaan. Yksi tosin ilmaisee asian niin, että hänen ei ole tarvinnut sopeutua, sillä hänen kirjanpitäjänsä hoitaa yrityksen taloudelliset ja muutkin asiat niin, että suomalaisia verotus-, kirjanpito- sekä hallinnollisia käytäntöjä ja määräyksiä on asianmukaisesti tullut noudatettua. Muutamat maahanmuuttajayrittäjät tekivät kirjanpitonsa itse. Silloin sopeutuminen muun muassa verotusta koskeviin käytäntöihin on melko haasteellista. Yksi yrittäjä mainitsee saaneensa apua verotoimistosta. Muuten ratkaisevaa näyttää olevan, että kirjanpitäjät ja tilitoimistot osaavat palvella maahanmuuttajayrittäjiä oikein. Eräs haastateltava mainitsee saaneensa tukea suomalaiselta puolisoltaan säännöksiin perehtymisessä.

Eräs haastateltava mainitsee, että hänen sopeutumisensa alkoi jo opiskelujen yhteydessä ammattikorkeakoulussa, kun hän oppi suomalaiset käytännöt opintojensa yhteydessä. Eräs vastaajista väittää, että ei ole voinut sopeutua, koska ei tarkalleen tiedä, miten pitäisi toimia. Näitä tietoaukkoja varmasti on muillakin vastaajilla. Sopeutuminen on pitkä vuosia jatkuva prosessi ja se tapahtuu vähitellen.

Ravintoloita koskevia säännöksiä on paljon. Tulee noudattaa muun muassa alkoholilainsäädännön ja terveysturvallisuuden määräyksiä sekä hygieniamääräyksiä ja hygieniapassien tulee olla kunnossa. Yksi haastateltu mainitsee Eviran määräykset, joita tulee noudattaa. Myös elintarvikeliikkeitä koskevat monet terveysturvallisuuden määräykset. Rakennuslainsäädännöllä on rakentamiseen ja turvallisuuden liittyviä määräyksiä. Monilla maahanmuuttajayrittäjillä on käsitys, että Suomen viranomaiset valvovat heidän tekemisiään tiukemmin kuin muiden yrittäjien toimia.

Kaikkia työnantajia koskevat työlainsäädännön määräykset työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista sekä työ- ja loma-ajoista. Monet Pohjoismaista ja EU-alueelta tulleet maahanmuuttajat mainitsevat, että säännökset ovat melko samanlaisia kuin omassakin maassa. Silloin sopeutuminen on luonnollisesti ollut helpompaa. Monet myös haluavat noudattaa tarkkaan Suomen tiukkoja määräyksiä. Myös pimeään työhön maahanmuuttajayrittäjiä oli houkuteltu, mutta monet haastatellut ovat todenneet, että heitä ei sellainen kiinnosta.

Perheen, suvun tai ystävien apu yritystoiminnassa

Maahanmuuttajien yrityksissä näyttäisi olevan haastattelujen perusteella yleistä, että perhe ja sukulaiset sekä ystävät auttavat yrittäjiä melko usein. Usein se on välttämätöntäkin, koska monet yrittäjistä tekevät erittäin pitkiä työpäiviä ja työviikkoja.

Taulukko 44. Avun saanti yritystoiminnassa.

Avun saanti yritystoiminnassa	Haastateltuja kpl
Perhe, sukulaiset tai ystävät auttavat	24
Perhe, sukulaiset tai ystävät eivät auta	6
Yhteensä	30

Se, keneltä apu tulee, vaihtelee paljonkin. Apua saatiin puolisoilta, lapsilta, vanhemmilta, sisaruksilta, muilta lähisukulaisilta tai ystäviltä. Suomalaisten puolisoiden apu oli tärkeätä monille maahanmuuttajille.

Avun luonne vaihtelee myös paljon: Apu oli joko hyvin konkreettista tekemistä tai henkistä tukea. Konkreettinen tuki oli auttamista jokapäiväisessä liiketoiminnassa, mainosten jakamisessa, siivouksessa, tiskauksessa, päivystyksessä, konttoritöissä tai kirjanpidossa. Lisäksi yrittäjälle annettiin neuvoja ja kirjoitustöissä avustettiin yrittäjiä. Myös rahallista apua tuli muutamille (3) nuorille yrittäjille ulkomailla asuvilta perheiltä. Henkistä tukea tuli jollekin yrittäjälle kannustuksen ja tiiviin yhteydenpidon muodossa yrittäjän ulkomailla asuvilta vanhemmilta. Seuraavassa muutamia vastaajien kommentteja perheen ja sukulaisten avusta:

”Vaimo ja vaimon perhe auttavat kyllä esim. mainoslehtisten jakamisessa.”

”Perhe auttaa kyllä sekä rahoituksessa että informaation jakamisessa koskien yritystoimintaa”

”Ei merkittävästi, koska hoidan itse kaikki asiat. Kysyn neuvoja joskus vaimolta ja hän saattaa auttaa minua kirjoittamaan jotakin asioita.”

Kaiken kaikkiaan merkittävä piirre maahanmuuttajien yrittäjyydessä näyttäisi näidenkin haastattelujen mukaan olevan se, että apua on joustavasti saatavissa perheeltä, sukulaisilta tai ystäviltä tarpeen mukaan.

Maahanmuuttajayrittäjien työaika

Lähes kaikki maahanmuuttajayrittäjät tekivät erittäin pitkää työpäivää. Jopa ympäri pyöreitä työpäiviä tehtiin esimerkiksi ravintola-alalla. Suomessakin yrittäjät tekevät pitkää työpäivää, mutta maahanmuuttajayrittäjät tekivät usein vielä pitempiä työpäiviä. Näin tapahtuu erityisesti ravintola-alalla, missä maahanmuuttajayrittäjät saattavat pyörittää yksin pikaruokaravintoloita, jotka ovat pitkään auki.

Muutamissa haastatteluissa tuli myös ilmi, että työajat vaihtelivat tilanteiden mukaan. Näissä tapauksissa omistajat saattoivat vielä opiskella, heillä oli pieniä lapsia tai he tekivät jossain määrin myös palkkatyötä yritystoiminnan rinnalla.

Seuraavassa on esitetty haastatteluaineiston ryhmittely päivittäin tehdyn työtuntimäärän mukaan:

Taulukko 45. Päivittäinen työtuntimäärä.

Työtunnit päivässä	Haastateltuja kpl
8 h tai vähemmän	6
Yli 8 h – 10 h	10
Yli 10 h – 12 h	9
Yli 12 h – 15 h	2
Yli 15 h	1
Tilausten mukaan	2
Yhteensä	30

Seuraavassa on esitetty viikoittainen työpäivien lukumäärä haastatelluilla maahanmuuttajayrittäjillä:

Taulukko 46. Viikoittaisten työpäivien määrä.

Työpäivien lukumäärä	Haastateltuja kpl
5 pv tai vähemmän	9
6 pv	9
7 pv	10
Tilausten mukaan	2
Yhteensä	30

Maahanmuuttajayrittäjien työaikoja nosti erityisesti se, että monet työskentelevät kaikkina viikon päivinä. Silloin työajat venyvät erittäin pitkiksi. Koska jotkut

työskentelevät päivittäinkin jopa yli 15 tuntia, määrät nousevat todella korkeiksi. Pisimpiä työaikoja tehtiin ravintola-alalla.

Ravintola-alalla yöaika on sesonkiaikaa viikonloppuisin. Ruokapaikka on pidettävä auki silloin, kun on eniten kysyntää: Osa pikaruokapaikoista on usein auki aamuisin kello 5:een asti. Tällaista paikkaa saattaa pyörittää omistaja yksin. Kun hän on lopettanut työnsä aamulla kello 5, hän saattaa aloittaa taas työnsä kello 11 samana päivänä. Vaikka omistajia olisi kaksikin, työ on silti raskasta. Tällainen pitkä työaika kuluttaa jatkuvasti tehtynä omistajaa tai omistajia erittäin paljon, joten tilanteeseen on kehitetty erilaisia ratkaisuja. Seuraavassa kuvataan muutamia selviytymiskeinoja:

”Kesällä pidämme paikkamme kuukauden kiinni, jotta saamme vähän hengähtää. Silloin matkustamme entiseen kotimaahamme lomalle. Uskon, että työskentelyä vähennetään tulevaisuudessa, sillä eihän tällaista jaksa pitkään. Joko osa-aikatyöntekijöitä tai kokoaikatyöntekijöitä joutuu palkkaamaan.”

”Raskastahan se on, mutta työntekijä maksaa ja on pakko pitää yritystä kauan auki, jotta pärjäisi edes jotenkin. Maanantaina on auki klo 11 – 23 ja loput päivät on auki klo 11 – 5 aamulla. Välillä silloin poika, tyttäret, kaverit ym. auttavat, että jaksetaan. Saan mennä silloin välillä lepäämään.”

”Minulla on paikka auki päivittäin klo 10 – 22. Sen jälkeen siivoan ja järjestän paikkoja. Silloin olen kotona noin klo 24. Viikonloppuisin on pitempään auki, joten olen kotona klo 1 yöllä. Työskentelen kaikkina päivinä viikossa (7pv). Tällaista ei jaksa pitkään. Minulla on ollut lomaa kerran, kun menin tapaamaan sukulaisiani entisen kotimaani naapurimaahan. Kouluttaudun, silloin voin ehkä joskus työskennellä muualla ja saada hiukan myös vapaata aikaa itselleni.”

Haastatteluissa selvisi, että osa yrittäjistä on todella väsyneitä jatkuvaan työntekoon. Jos työ vielä tehdään osittain yöaikaan, tulee työn rasittavuus erityisesti esille. Silloin mietitään tulevaisuudessa muunlaisia ratkaisuja työnteolle. Maahanmuuttajayrittäjät käyttävät melko joustavasti perheitään, sukulaisiaan ja tuttaviaan ylimääräisinä resursseina yritystoiminnassaan, jolloin saadaan pitkät työajatkin katkeamaan ja päästään välillä lepäämään. Tällainen joustavuus on erityispiirre suomalaisten harjoittamaan yritystoimintaan verrattuna.

Yrityskoon kasvattamishalukkuus

Melko suuri osa (2/3)haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä haluaa kasvattaa yrityskokoaan tulevaisuudessa. Haastatelluista vain noin kolmasosa ei halua kasvattaa yrityskokoaan.

Taulukko 47. Halu kasvattaa yritystä tulevaisuudessa.

Halu kasvattaa yritystä tulevaisuudessa	Haastateltuja kpl
Haluan kasvattaa yritystäni	20
En halua kasvattaa yritystäni	10
Yhteensä	30

Monet niistä, jotka halusivat kasvattaa yritystään tulevaisuudessa, olivat jo tähänkin mennessä niin tehneet. Muutamat heistä olivat kasvattaneet koko ajan yrityskokoaan, ja osalla näistä oli erilaisia tulevaisuudensuunnitelmia toiminnan laajentamiseksi. Monet pienimpien yritysten omistajista tiedostivat sen, että yrityksen laajentaminen edellyttää työntekijöiden ottamista, mikä lisää kustannuksia ja edellyttää myös myynnin kasvattamista. Mukana oli kuitenkin selkeästi muutamia kasvuyrityksiä.

”Laajentaminen on kyllä tullut mieleen, koska toisinaan käy niin, että istumapaikat eivät riitä asiakkaille lounasaikaan. Se on todella harmillista. Jos olisi ollut varaa ja aikaa, olisi jo otettu isompi huoneisto. Sitten olisi ollut tarve työntekijöihinkin.”

”Haluaisin pitää ravintolani pitempään auki, koska asiakkaat sitä haluavat. Kyllä ihmiset haluaisivat, että ravintolani olisi pitempään yöllä auki (tulee sulkea jo klo 1 yöllä). He ajavat juovuksissa naapurikaupunkiin tai joutuvat ottamaan taksin jotta voivat jatkaa iltaansa. He ovat pyytäneet, että saisin pitää liikkeeni pitempään auki. Kyllähän ihmiset haluaisivat olla täällä, koska minulla on muutaman kerran viikossa elävää musiikkia tai karaoke.”

Kymmenen vastaajaa ilmoitti, että ei halua kasvattaa enää yrityskokoaan. Näistä monet valittavat omaa jaksamistaan. Muutamia epäilytti tarvittava työntekijöiden palkkaaminen. Yrittäjiä arvelutti se, löytyykö tilauksia ja työtä siinä tilanteessa tarpeeksi. Yksi näistä haastatelluista on todennut alansa vääräksi ja halusi vaihtaa tältä alalta toiselle. Alallaan hän ei nähnyt kasvumahdollisuuksia. Erään haastatellun mielestä nykyisellä toimintapaikkakunnalla ei ollut kasvumahdollisuuksia.

”En halua laajentaa, koska en jaksakaan enempää.”

”En ole halunnut. Jos otan työntekijän tai useita, joudun miettimään, riittääkö heille sitten kokoaikaisesti töitä. Jos ei löydy, joudun itse maksamaan heille kokoaikaisesta työstä kuitenkin, mikä ei ole hyvä. Maksujahan tulee myös heti lisää, jos on työntekijöitä. Osa-aikaista ehkä pystyisi ottamaan, mutta ei se kannata. Pitää olla sitten niin isoja työmaita, että se kannattaa.”

”En ole halunnut kasvattaa. Tämä on yhden miehen kokoinen yritys. Minä hallitsen kaiken, kun ihmiset haluavat apua tänne tullessaan. Minä hallitsen televisioidut, tietokoneet, antennit, konttorimateriaalin. Tämä on laaja alue ja valikoima. Pitää olla tietty taito ja osaaminen täällä. Jos tämä olisi isompi, pitäisi olla paljon osaavaa väkeä ja kontrolli voisi löystyä.”

Monesti yritysten laajentamisen syyt tai syyt siihen, että ei ole halua laajentaa, ovat hyvin samanlaisia kuin suomalaistenkin yritysten kohdalla. Maahanmuuttajayrittäjien kohdalla ehkä korostuu enemmän jaksamisen puute silloin kun tehdään usein työtä kaikkina viikonpäivinä.

Näkemykset yrityksen tulevaisuudesta

Suurin osa haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä näkee tulevaisuuden positiivisena. Kuusi yrittäjää näkee tulevaisuutensa negatiivisena ja neljä yrittäjää ei oikein osannut arvioida tulevaisuuttaan mitenkään.

Taulukko 48. Näkemys yrityksen tulevaisuudesta.

Arviot tulevaisuudesta	Haastateltuja kpl
Näkee tulevaisuuden positiivisena	20
Näkee tulevaisuuden negatiivisena	6
Ei osaa arvioida tulevaisuutta	4
Yhteensä	30

Tulevaisuutensa positiivisena näkevistä osa oli selkeästi myös kasvuyrityksen omistajia. Osa heistä asettaa tavoitteensa hyvin korkealle: He halusivat olla alueensa parhaita oman alansa yrittäjiä muutaman vuoden kuluttua. Monet näkevät tuotteidensa laadun hyvänä kilpailuvalttina. Osa mainitsee alansa monet mahdollisuudet, joiden vuoksi toimintaa voidaan helposti mukauttaa markkinoiden muutosten mu-

kaan tulevaisuudessa. Osa mainitsee omat hyvät ideansa, joiden mukaan yritystä voidaan tulevaisuudessa kehittää. Moni myös mainitsee, että yrityksen toiminnan tulee muuttua ja kehittyä ajan mukana - ei saa jämähtää paikalleen, jos haluaa pärjätä jatkossakin.

”Haluan laajentaa ja ottaa lisää työntekijöitä. Haluan, että yritys on suurempi ja vahvempi ja siihen voidaan siten luottaa vielä paremmin.”

”On olemassa suunnitelmia edelleen. Luulen, että tulevaisuudessa tulee olemaan vielä parempi tilanne kuin nyt.”

Muutamit vastaajat eivät varsinaisesti osanneet sanoa tulevaisuudesta mitään. He toimivat sellaisilla aloilla, joilla tilanne näytti epävakaa tai markkinat muuten erittäin kilpailuilta.

”Vaikea on tietää tarkkaan tulevaisuudesta. Nyt on niin paljon markkinoilla epävarmuutta, että on vaikea sanoa. Olen vähän skeptinen. Minä luulen kuitenkin, että tulen pärjäämään hyvin. Metallialalla meni oikein hyvin, mutta sitten se nopeasti heikkeni. Mielestäni on vaikeata ennakoita asioita.”

Kuusi vastaajaa näkee tilanteensa sen verran synkkänä, että he ovat luopumassa alasta ja siirtymässä johonkin muuhun toimintaan. Yksi näki toimintapaikkakuntansa hyvin negatiivisessa valossa. Markkinat olivat todennäköisesti hänen alallaan hyvin kilpaillut. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että konkurssi on lähestymässä. Kaksi vastaajaa katsoi, että oman alan yritystoiminta on niin raskasta, että heillä on halu luopua yrittäjyydestä tai vaihtaa alaa.

”Haluan tulevaisuudessa kokeilla jotain eri juttua, koska tämä on aika raskasta ja olen väsynyt tiiviiseen työtahtiin.”

”Vaihdan alaa, koska tämä ei oikein kannata.”

Kokonaisuutena maahanmuuttajien yritykset eivät todennäköisesti poikkeaa paljoakaan suomalaisten omistamista yrityksistä tulevaisuuden arvioiden suhteen.

Maahanmuuttajien yritysten kilpailijat

Vastaajilta tiedusteltiin myös sitä, keitä ovat heidän kilpailijansa. Suurimmalla osalla kilpailijat olivat suomalaisia yrityksiä. Noin kolmasosalla kilpailijat olivat sekä suo-

malaisten että maahanmuuttajien yrityksiä. Myös ulkomailla toimivia kilpailijoita yrittäjillä oli.

Taulukko 49. Yrittäjän kilpailijat.

Yrittäjän kilpailijat	Haastateltuja kpl
Suomalaisia	15
Sekä suomalaisia että maahanmuuttajia	10
Maahanmuuttajia	3
Ulkomailla olevia	1
Sekä suomalaisia että ulkomailla olevia	1
Yhteensä	30

Monilla toimialoilla on luonnollista, että suurin kilpailijoiden joukko on suomalaisia yrityksiä. Määrätyillä toimialoilla on kuitenkin tapahtunut voimakasta muutosta siihen suuntaan, että yhä useampi yritys on maahanmuuttajien hallussa. Voimakkaimmin tällaista muutosta on tapahtunut ravintola-alalla. Varsinkin pikaruokaa tarjoavat ketjut ja niiden franchising-periaatteella toimivat yritykset ovat vahvasti maahanmuuttajien hallussa. Erityisesti maahanmuuttajien yrityksiä on pitserioiden ja kebab-paikkojen joukossa. Myös pienillä paikkakunnilla tilanne on samanlainen. Tätä kommentoi eräs alalla oleva yrittäjä:

”Pitseriat ovat suurimmaksi osaksi täällä maahanmuuttajien hallussa. Eihän suomalaiset enää ryhdy tälle alalle.”

Myös rakennusala ja kiinteistöhuollossa sekä etnisten elintarvikkeita myyvien liikkeiden kohdalla on samanlaista kehitystä. Kahden yrityksen kilpailijat olivat ulkomailla toimivia yrityksiä, ja kysymyksessä olivat täältä kansainvälisille markkinoille vietävät tuotteet. Maahanmuuttajayritysten on verrattain helppo luoda kansainvälisiä kontakteja. Nämä yritykset näyttävät olevan hiukan keskivertoa suurempia ja tuotteet sellaisia, että vientiä voi syntyä.

5.2.5 VERKOSTOITUMINEN

Maahanmuuttajayrittäjien tärkeimpiä verkostoja ovat verkostot asiakkaiden, tavaran toimittajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Edellisen perusteella saadaan jo kuva verkostoissa olevien rooleista ja tavoitteista yhteistyön suhteen.

”Tärkeätä on ihmisten väliset suhteet. Meillä on hyvinkin suuri verkosto. Me myös vierailaan usein valmistajien ja eri verkostojen jäsenten

luona myös ulkomailla ja pidetään huolta verkostoista. Me seurataan jatkuvasti tuotteiden soveltuvuutta, sopimusten toteutumista ym., jotta suhteet säilyisivät hyvinä.”

Verkostoista tulee yrittäjien mukaan pitää hyvää huolta, jotta suhteet säilyisivät. Huolenpidon laatu ja toimintatavat riippuivat siitä, minkälaisesta verkostosta on kysymys. Asiakkaista pidetään huolta eri tavalla kuin tavarantoimittajista ja yhteistyökumppaneista. Yhteydenpito ulkomaille vaatii enemmän toimia ja aktiivisuutta kuin yhteydenpito suomalaisiin verkostoihin.

Pääsääntöisesti yrittäjät itse ovat olleet aktiivisia verkostojen muodostamisen yhteydessä. Joissakin tapauksissa verkostoja on syntynyt eri työtilaisuuksien yhteydessä, kun on toimittu samoilla työmailla esimerkiksi rakentamisessa tai hyvinvointipalveluissa.

”Asiakkaiden tulo itselläni on paljolti verkostoitumisesta riippuvainen. Mun alalla verkostoituminen on tosi tärkeä. Mähän saan niitä asiakkaita kollegoilta.”

Yrittäjien messuille osallistumiset ovat vauhdittaneet verkostojen syntymistä muun muassa tavarantoimittajien suuntaan. Myös Internet-yhteydet ja Facebook tarjoavat hyviä mahdollisuuksia verkostojen luomiseen monille yrittäjille.

Osa verkostoista on syntynyt siten, että muut tahot ovat ottaneet yhteyttä yrittäjään. Nämä ovat voineet olla esimerkiksi erilaisia yhdistyksiä tai seuroja, korkeakoulujen opiskelijayhteisöjä, asiakkaita tai tavarantoimittajia. Yksi haastateltava mainitsee, että yhteistyökumppanit ja asiakkaat tulevat ja ottavat yhteyttä, jos tekee hyvää työtä. Työn laatu puhuu puolestaan ja vetää yhteistyökumppaneita puoleensa.

Yrittäjä, joka oli ostanut yrityksensä, oli perinyt entiseltä omistajalta myös verkostonsa jäsenet. Yksi yrittäjä valittelee vielä tässäkin yhteydessä huonoa kielitaitoaan, joka ei mahdollista kovin aktiivista lähestymistä, vaan edellyttää muiden lähestyvän yrittäjää. Tällainen erottaa maahanmuuttajayrittäjän muista yrittäjistä.

Verkostojen luominen

Taulukko 50. Verkostojen luominen yritystoiminnassa.

Aktiivinen taho verkostoitumisessa	Haastateltuja kpl
Itse ollut aktiivinen	22
Verkosto syntynyt työtehtävien yhteydessä	3
Muut ottaneet yhteyttä	5
Yhteensä	30

Maahanmuuttajayrittäjien verkostot ovat pääosin Suomessa olevia verkostoja mutta vientiä tai tuontia harjoittavilla yrittäjillä on myös ulkomaille ulottuvia verkostoja. Harvemmin verkostot ovat kuitenkaan yritystoiminnassa yrittäjän entiseen kotimaahan päin syntyneitä yhteistyökuvioita. Yksityisesti yrittäjät ovat toki monesti yhteydessä entiseen kotimaahansa esimerkiksi siellä oleviin sukulaisiin.

Maahanmuuttajat näkivät, että verkostoituneet yrittäjät pärjäävät monipuolisten suhteittensa vuoksi paremmin kuin heikosti verkostoituneet. Yrittäjät ovat myös oppineet verkostoitumisensa kautta tunnistamaan suomalaisten asiakkaiden käyttäytymistapoja ja mieltymyksiä. Sen ansiosta he ovat oppineet palvelemaan asiakkaitaan paremmin. Esimerkiksi ravintola- ja kaupan alalla tällaiset havainnot asiakkaiden mieltymyksistä on koettu hyväksi ja toimintaa edistäviksi.

Monilla maahanmuuttajilla oli hyviä suomalaisia ystäviä, joihin he ovat voineet turvautua paitsi yritystoiminnassa, myös muuten halutessaan sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Haastatteluissa tuli esille erilaisia yhteyksiä maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä. Suomalaisen puolisoita kautta solmitut yhteydet sekä järjestö- ja yhdistystoiminnan kautta saadut yhteydet oli koettu tärkeiksi. Yksi oli mukana politiikassa ja istui kaupunginvaltuustossa. Toinen haastatelluista oli ollut hirviporukassa ja oli hyötynyt niistä kontakteista pyrkiessään integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Moni oli solminut yhteyksiä koulutuksen yhteydessä. Nämä yksityiset kontaktit olivat hyödyttäneet maahanmuuttajayrittäjiä myös liiketoiminnassa ja samalla he olivat oppineet lisää maan kieliä ja kulttuuriin liittyviä tapoja. Integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan oli näin syventynyt.

”Olen pyrkinyt integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Olen mennyt mukaan juhliin ja kekkereihin, saunaan, hiihtämään ja pelaamaan jääkiekkoa ym. Näin olen saanut paljon ystäviä suomalaisista ja toki muistakin.”

Pohjanmaan pienissä kaupungeissa ja kunnissa on nähty hyväksi se, että ihmiset tunnetaan melko hyvin. Tämä on lisännyt haastateltujen mukaan verkostoja. Suu-

ri osa ihmisistä tuntee toisensa. Hyvin tehdystä työstä ja hyvästä palvelusta sana kiirii nopeasti paikkakunnalla, hyvät uudet maahanmuuttajien yritykset on opittu tuntemaan, niihin on ollut helppo tulla ja verkostoitua yrittäjien kanssa.

Yksi haastatelluista katsoi kuitenkin, että hän ei ole saanut suomalaisiin mitään kontaktia. Hän oli sitä mieltä, että oli yrittänyt ystävystyä suomalaisten kanssa, mutta ei ollut siinä onnistunut. Hän ei myöskään osannut vuosia maassa vietettyään juuri lainkaan suomen kieltä, jonka vuoksi on melko luonnollista, että yhteyksiä suomalaisiin ei ole syntynyt.

Verkostoituminen yritystoiminnassa on yleensä myös lisännyt yrittäjien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisaalta verkostoituminen yksityiselämän puolella on yleensä aina auttanut maahanmuuttajia myös luomaan liiketoimintaan liittyviä kontakteja helpommin.

”Verkostoituminen ei ole ollut vaikeata, koska osaan kielen ja minulla on koulutus täältä hankittuna. Oma kulttuuri tulee perhepiirissä esille.”

Monet maahanmuuttajaperheet pitivät perheen kesken kuitenkin arvossaan oman kotimaansa kulttuuria ja uskontoa. Näitä oman kulttuurin tapoja noudatetaan tarkasti. Monet myös opettavat lapsilleen oman maansa kieltä siitä huolimatta, vaikka Suomessa ei olisi saatavissa lapsille minkäänlaista koulusivistystä tällä omalla kielellä.

Toisaalta joukossa oli useita sellaisia, jotka ovat kokeneet integroituneensa hyvin ja viihtyvänsä Suomessa erittäin hyvin.

”Viihdyn täällä Suomessa oikein hyvin ja paremmin kuin aikaisemmassa kotimaassani. Jopa tällainen kylmä ilmasto sopii minulle hyvin. Mä olen enemmän suomalaistunut.”

Pohjoismaista tulleet ovat omien sanojensa mukaan integroituneet erinomaisen hyvin.

5.2.6 YRITYSPALVELUIDEN ROOLI INTEGROITUMISPROSESSISSA

Yrityksen perustamisrahoitus

Melko tavallista näyttää olevan, että maahanmuuttajayrittäjät ovat käyttäneet yrityksen perustamiseen omia varojaan. Pankki ei ole ollut läheskään jokaisessa hankkeessa rahoittajana, eivätkä muutkaan ulkopuoliset rahoittajat. Rahoitus on kuitenkin ollut yksi tärkeimmistä yrityksen perustamiseen liittyvistä tekijöistä. Lie-

neeköhän niin, että rahoitusta saamattomat henkilöt eivät ole onnistuneet perustamaan lainkaan yrityksiä.

Noin kolmasosa maahanmuuttajayrittäjistä oli hakenut ja saanut lainaa suomalaiselta pankilta yrityksensä perustamista varten. Yllättävän moni kuitenkin kertoo sijoittaneensa itse perustamisessa tarvittavan pääoman yritykseen. Myös Finnveran lainoitukseen on turvauduttu melko usein. Tällöin on kyseessä ollut tavallisimmin pankin ja Finnveran tarjoama laina yrityksen perustamisvaiheessa. Yksi oli saanut rahoitusta sukulaisiltaan ja yksi käyttänyt sekä omaa rahaa että sukulaisten rahaa yritystä perustaessaan.

Taulukko 51. Yritystoiminnan rahoitus.

Rahoituslähde	Haastateltuja kpl
Pankki	11
Oma rahoitus	7
Finnvera	6
Pankki ja Finnvera	4
Sukulaisten rahoitus	1
Oma ja sukulaisen rahoitus	1
Yhteensä	30

Pankkirahoitus ja Finnveran rahoitus ovat tavallisimpia rahoituslähteitä myös suomalaisten yrityksen perustajien keskuudessa. Tässä suhteessa maahanmuuttajayrittäjät eivät muodosta kovin poikkeavaa ryhmää. Jotkut haastateltavat ovat tosin maininneet, että eivät tienneet esimerkiksi Finnveran rahoituksesta, joten eivät voineet sitä hakea. Yksi haastateltava mainitsi, että ei saanut Finnveran rahoitusta aluksi. Hän joutui turvautumaan sukulaistensa rahoitukseen ja vasta vuoden toimituana hän sai Finnveralta lainaa. Tavallista oli, että mainitut rahoittajat olivat pääsääntöisesti vaatineet myös yrittäjäksi lähteneen omaa sijoitusta yritykseen ja vasta sen perusteella olivat myöntäneet lainaa. Suuremmat yritykset ovat kuitenkin tarvinneet toimintansa käynnistämiseksi pankkilainaa. Erään yrittäjän hankkimat koneet ovat maksaneet toimintaa aloitettaessa puoli miljoonaa euroa. Tällainen on luonnollisesti edellyttänyt pankin rahoitusta hankkeelle.

Yllättävän monet maahanmuuttajayrittäjät olivat kuitenkin turvautuneet pelkästään omaan rahoitukseen. Monet yritykset olivat pieniä, joten rahan tarve investointeja varten ei kaikissa tapauksissa myöskään ollut kovin suurta. Kaksi haastateltavaa mainitsi, että he ovat aloittaneet toimintansa hyvin pienestä. Vähitellen on kasvatettu yritystä ja investoitu siihen lisää rahaa ja näin on päästy liikkeelle pienellä itse sijoitetulla pääomalla. Myös ulkomailla asuvat sukulaiset ovat rahoittaneet maahanmuuttajien yritystoimintaa.

Hyöty yrittäjyyskoulutuksesta

Haastateltavilta kysyttiin, olivatko he osallistuneet erilaisten koulutusta organisoivien tahojen järjestämään yrittäjyyskoulutukseen Suomessa. Vain seitsemän haastatelluista oli osallistunut tällaiseen koulutukseen. He katsoivat hyötyneensä tästä koulutuksesta. Haastatellut toivat esille monia koulutusta organisoivaa tahoa.

Taulukko 52. Osallistuminen yrittäjyyskoulutukseen.

Osallistuminen koulutukseen/ koulutuksen järjestäjä tai luonne	Haastateltuja kpl
En ole osallistunut yrittäjyyskoulutukseen	7
Ammattikorkeakoulu (VAMK)	5
Starta Eget -koulutus	4
Merkonomi tms. opistokoulutus	4
Vasekin järjestämä koulutus	3
Ammatillinen oman alan koulutus	3
Yliopisto (VY, ÅA)	2
Kielikoulutus (VAKK)	2
Yhteensä	30

Koulutukseen osallistumattomien joukossa oli kolme haastateltavaa, jotka olivat osallistuneet kotimaassaan sellaiseen yliopistokoulutukseen, josta oli heille hyötyä myös Suomessa harjoitettavassa yrittäjätoiminnassa.

Näyttäisi kuitenkin olevan niin, että tieto yrittäjyyskoulutuksesta Suomessa ei selvästikään tavoita kaikkia maahanmuuttajayrittäjiä. Uskoisi, että lähes jokainen maahanmuuttajayrittäjä hyötyisi tällaisesta koulutuksesta ainakin jossain määrin. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että joitakin koulutuksia oli peruutettu liian pienen osallistujamäärän vuoksi. Lieneekö siinäkin ollut syynä tiedotuksen puute koulutuksesta?

Starttiraha aloittavalle yrittäjälle

Maahanmuuttajayrittäjät eivät olleet pääsääntöisesti saaneet starttirahaa (vastaavia tuloksia on saatu myös muilla alueilla tehdyissä tutkimuksissa; ks. esimerkiksi Rissanen & Saalasti 2010). Läheskään aina ei ole tosin tiedetty, että starttirahaa voi anoa, tai tieto siitä on tullut yrittäjälle liian myöhään. Viranomaiselta on haastateltujen mukaan kuitenkin melkein aina löytynyt jokin peruste, jonka pohjalta startti-

rahaa ei ole myönnetty maahanmuuttajayrittäjälle. Kieltävän päätöksen perusteeksi on voitu esimerkiksi esittää, että ravintoloita on liikaa. Tuo tieto viranomaisella on ollut jo ennen hakemuksen jättämistäkin. Yrittäjä olisi säästynyt ylimääräiseltä työltä anomusta tehdessään, jos häntä olisi informoitu asiasta etukäteen.

Taulukko 53. Starttirahaa saaneet yritykset.

Starttirahan saanti	Haastateltuja kpl
En ole saanut starttirahaa	23
Olen saanut starttirahaa	5
En ole ottanut vastaan	2
Yhteensä	30

Noin 76 % vastaajista ei ole saanut starttirahaa. Osa oli sitä anonut, mutta osa ei ollut lainkaan tietoinen mahdollisuudesta starttirahaan. Joillakin on ollut sellainen käsitys, että maahanmuuttajayrittäjät eivät voi sitä saada. Tällaisen käsityksen muodostuminen yrittäjien keskuudessa on melko ymmärrettävää, koska vain muutamamat haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä olivat saaneet starttirahaa. Moni on ollut myös töissä ja yksi oli aloittanut toiminnan heti opiskelujen loputtua, ja he eivät ole luonnollisestikaan starttirahaa saaneet. Kaikki eivät ole anoneetkaan starttirahaa. Toisaalta on myös niitä, joiden mukaan starttiraha olisi auttanut kovasti perustamisvaiheen rahahuolissa.

”En ole saanut, enkä ole yrittänytkään. Aloitin yritystoiminnan samantien, kun olin tehnyt paperit yritystoimintaa varten.”

”En saanut, vaikka ensin luvattiin. Ne sanoivat vain, että on aika hyvä liikepaikka.”

Muutamamat olivat erityisen katkeria siitä, että he keräsivät kaikki paperit ja näkivät paljon vaivaa starttiraha-anomusta tehdessään. Lopulta kun päätös tuli, heille ei starttirahaa myönnettykään. He näkivät, että senkin energian olisi voinut käyttää hyödyllisemmin.

”Olen saanut 10 % starttirahaa.”

Starttirahaa saaneet olivat useimmiten saaneet sitä melko vähän. Yksi kertoo saaneensa pienen määrän starttirahaa. Häneltä yhden hyvän porakoneen ostamiseen oli mennyt enemmän rahaa kuin koko starttiraha.

Viranomaisten ja eri neuvontapisteiden apu ja neuvot maahanmuuttajayrittäjille

Neuvonta-apu yritystä perustettaessa

Haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä yli kolmasosa sai apua paikallisista kehitysyhtiöistä. Osa ei saanut apua mistään ja muutama katsoi, että apua ei tarvittukaan. Tilitoimisto oli auttanut kolmea yrittäjää ja muilta yrittäjiltä oli saatu apua yhdessä tapauksessa. Muut viranomaiset olivat myös auttaneet joitakin yrittäjiä perustamisvaiheessa.

Taulukko 54. Yrityksen perustamisapu.

Perustamisapu ja avun tuottaja	Haastateltuja kpl
Paikalliset kehitysyhtiöt (Vasek 8 kpl, Concordia 2 kpl ja Dynamo 2 kpl)	12
Ei saatu apua	5
Ei tarvittu apua	5
Muut viranomaiset (Verohallinto, TE-keskus, Työvoimatoimisto)	4
Tilitoimisto	3
Muut yrittäjät	1
Yhteensä	30

Kehitysyhtiöiden antamaan apuun oltiin kaikkein tyytyväisimpiä. Monet mainitsivat niiden henkilöiden nimiä, joilta apua oli saatu. Lisäksi mainittiin tuntikausia kestäneistä keskusteluista. Vaikutti siltä, että kaikki ne, jotka olivat kehitysyhtiöiden apua hakeneet ja saaneet olivat erinomaisen tyytyväisiä. Haastatelluista yksi oli tosin ehtinyt jo itse tehdä kaiken siihen mennessä, kun oli kuullut kehitysyhtiöiden palveluista. Näyttääkin olevan niin, että näistäkään palveluista kaikki maahanmuuttajayrittäjät eivät olleet tietoisia.

”Vasek ja Startia ovat auttaneet; Apu on ollut erinomaista. He auttoivat mm. Business Planin tekemisessä minua. Se oli super, excellent!!”

Monet niistä, jotka eivät ole tarvinneet palvelua perustettaessa, ovat opiskelleet Suomessa esimerkiksi ammattikorkeakoulussa. He ovat saattaneet tehdä jo opintojensa yhteydessä liiketoimintasuunnitelman, jota ovat lähteneet toteuttamaan yritystä perustaessaan. Myös Internetissä olevia tietoja ja ohjeita oli seurattu.

Tiltoimisto näyttää olevan monelle maahanmuuttajayrittäjälle tärkeä neuvontapiste. Monet niistäkin, jotka ovat saaneet apua perustamiseen neuvontapisteiltä, ovat myös kuunnelleet ystäviään ja sukulaisiaan ja näiden neuvoja on hyödynnetty. Yksi haastateltu yrittäjä on starttirahaa anossaan asioinut työvoimatoimiston kanssa. Hän ei ollut muuta apua hakenutkaan. Yksi yrittäjä on kysynyt neuvoja verohallinnosta ja yksi silloiselta TE-keskukselta. Yksi yrittäjä puhuu vain yleisesti viranomaisten avusta, jota on saanut perustamisvaiheessa.

Viranomaisten ja eri neuvontapisteiden apu ja neuvot maahanmuuttajayrittäjille toiminnan aikana

Erittäin tyytyväisiä maahanmuuttajayrittäjät ovat olleet alueellisten kehitysyritysten apuun ja neuvoihin myös toiminnan aikana. Näitä kehitysyrityksiä ovat Vasek, Concordia, Dynamo ja Kristiinankaupungin elinkeinokeskus, joista on löytynyt monelle (13 haastateltua) maahanmuuttajayrittäjälle hyödyllistä apua myös yritystoiminnan aikana. Maahanmuuttajien yrityksiä ja haastateltujakin on ollut eniten Vaasan alueella, joten Vasekin ja Startian palvelut ovat saaneet eniten huomiota. On kuitenkin joukko yrittäjiä, jotka eivät ole syystä tai toisesta kuulleet lainkaan koko kehitysyrityksestä tai siitä on kuultu paljon myöhemmin kuin neuvoja olisi tarvittu. Juuri näille yrityksille tieto kehitysyrityksen avusta olisi ollut erittäin tärkeä.

Tiltoimistot ja kirjanpitäjät ovat monen haastatellun yrittäjän mielestä parhaita neuvontapaikkoja. Finnverasta on saatu myös jonkin verran neuvoja ja apua. Muuten neuvontapaikkakysymys jakoi paljon yrittäjien mielipiteitä ja hajonta on erittäin suuri.

Kolme vastaajista totesi, että ei ole tarvinnut mistään apua vaan on pärjännyt omin voimin. Monesti tällaisilla yrittäjillä oli sellainen koulutustausta, että heillä oli tietoa jo ennestään varsin paljon. Yksi haastatelluista mainitsee kuitenkin, että Internet-sivut olivat hyvät ja eri neuvontapisteiden sivuilla oli tullut käytyä. Onkin tarpeen, että Internetissä on tarpeeksi tietoa maahanmuuttajayrittäjien tarpeisiin sekä suomeksi, ruotsiksi että englanniksi. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että ei ollut saanut apua mistään.

Seuraavassa on tarkempi yhteenveto haastateltujen vastauksista:

Taulukko 55. Yrityksiä neuvoneet tahot.

Neuvontapisteet	Haastateltuja kpl
Alueellinen kehitysyhtiö	
*Vasek/Startia 8	
*Concordia 3	13
*Dynamo 2	
Tilitoimisto	3
Ei ole tarvittu kenenkään apua	3
Finnvera	2
Ei ole saatu apua mistään	2
TE-keskus	1
Työvoimatoimisto	1
Verotoimisto	1
Pankki	1
Muut yrittäjät	1
Koulutuksesta vastaavat tahot	1
Kunnalliset lautakunnat (ympäristö- ja rakennuslautakunta)	1
Yhteensä	30

”Vasek/Startia ja kaikki muutkin, joilta olen sitä pyytännyt ovat olleet erinomaiseksi avuksi.”

”En ole tarvinnut viranomaisilta apua. Olen tietysti käynyt monilla nettisivuilla ja saanut sieltä tiedot, joita olen kaivannut mm. TE-keskuksen ja Vasekin sivulta.”

”Eivät mitkään viranomaiset ole antaneet apua meille. Tilitoimisto on avustanut kaikessa. Tilitoimisto seuraa myös monia asioita, joita itse en pysty seuraamaan.”

”Concordia, TE-keskus ja eniten ehkä oma kirjanpitäjä.”

Minkä neuvontapisteiden tai viranomaisten palvelua et ole onnistunut saamaan?

Haastatelluilta maahanmuuttajayrittäjiltä kysyttiin myös, minkä neuvontapisteiden palvelua he eivät olleet onnistuneet saamaan. On luonnollista, että kaikki maahanmuuttajayrittäjät eivät tienneet näistä mahdollisista neuvontapisteistä.

Joistakin kuitenkin oli tietoa ja joidenkin paikkojen olemassaolosta oli saatu jälkeempään tietoa.

Taulukko 56. Neuvontapisteet, joiden apua ei ole saatu.

Neuvontapiste	Haastateltuja kpl
En tiedä sellaisesta	11
Ei ole pyydetty apua	5
Kaikki apu on saatu	4
Työvoimaviranomaiset	3
Vasek/Startia	3
Tulli	2
Ei minkään apua ole saatu	2
Yhteensä	30

Monet haastateltavista olivat sitä mieltä, että olivat saaneet paljon apua. Niistä paikoista, joista apua ei ollut tullut ei ole tarkempaa tietoakaan.

”Kyllä täällä on ihan hyvä yrittää. Kun osaa kieltä, on hyvä selvittää monia asioita. Kun haluan alkoholin anniskeluluvan, menen Alkoon ja keskustelen alkoholitarkastajan kanssa. Myös terveystarkastajan kanssa olen käynyt keskusteluja. Olen pärjännyt hänen kanssaan ihan hyvin, kun hän on käynyt täällä tarkastamassa liikehuoneistoa.”

Mukana on kaksi haastateltavaa, jotka ovat sitä mieltä, että he eivät olleet saaneet mistään apua yrityksen perustamiseen. Toinen näistä kertoi saaneensa apua ystäväpiiristään eli toisilta maahanmuuttajilta. Hänen kohdallaan todennäköisesti myös heikko kielitaito on vaikuttanut siihen, että hän ei osannut hakea apua mistään.

”Kun ulkomaalaisena en tunne systeemejä, voisivat viranomaiset olla joustavampia toimissaan ja auttaa enemmän. Viranomaiset voisivat olla paljon enemmän yhteydessä ulkomaalaisiin yrittäjiin, koska näillä juuri on suuri tarve saada apua yrityksen perustamiseen liittyvissä ja yrityksen pyörittämiseen liittyvissä asioissa. Ongelmana on myös se, että monissa paikoissa pitää maksaa paljon, kun kysyy neuvoja. Pitäisi voida saada myös ilmaista apua, kun on ulkomaalainen.”

Kolme haastatelluista mainitsee, että työvoimaviranomaisilta ei oltu saatu lainkaan apua. Haastatellut olivat hakeneet starttirahaa. He katsovat, että heitä oli

juoksutettu turhaan. Apua ei sitten kuitenkaan oltu saatu. Mahdollisesti heille ei ollut aluksikaan selvitetty tarpeeksi starttirahan ehtoja. Yleinen käsityshän tuntuu olevan se, että maahanmuuttajayrittäjät eivät käytännössä saa starttirahaa. Teoriassa se voi heidän mukaansa olla mahdollista, mutta käytännössä ei. Kolme haastateltua ei ollut saanut tarpeeksi tietoa alueellisesta kehitysyhtiöstä ja sen vuoksi palvelu oli jäänyt saamatta. Lisää maahanmuuttajayrittäjille suunnattua tiedotusta siten kaivattaisiin.

Kaksi maahanmuuttajayrittäjää kritisoi erittäin paljon tullin toimintaa. Heidän mukaansa oli vaikea saada informaatiota ja säännökset olivat niin monimutkaisia, että tuotteiden tuonti EU:n ulkopuolelta oli melkein mahdotonta maahanmuuttajayrittäjälle. Kontrolli oli äärimmäisen tarkkaa ja maahanmuuttajayrittäjälle on jäänyt se kuva, että heitä tarkkaillaan erityisen tiukasti.

”Tullin kanssa on jatkuvasti suuria vaikeuksia. Kun tilaan riisiä ja tavara tulee minulle varastoon, ja vaikka niissä on kaikki tullipaperit, tulli ottaa näytteet ja lähettää Tullilaboratorioon. Näytteitä (200 g) otetaan jokaisesta 50 säkistä. Kaikki säkit tulee avata. Tämä tapahtuu joka kerta, kun riisiä tulee. En voi myydä riisiä heti, kun laboratorioissa kestää kaksi viikkoa ennen tulosten saapumista. Riisi on varastossa, mutta sitä ei saa myydä. Minulla on siinä rahat kiinni niin kauan. Minä myyn riisiä koko Suomen alueelle. Myös paperisota on vaivalloista ja tarkasti vaaditaan kaikki todistukset. Joskus tulee sitten päätös, että jotain erää ei saa myydä. Silti siitä tulee palvelumaksu, joka on 500 - 600 €. Se on maksettava. Kun riisiä tulee 2 kertaa vuodessa, siitä tulee palvelumaksu 2 kertaa eli yli 1000 € vuodessa. Sillä rahalla minun perhe (minä, vaimo ja pieni tyttö) voisimme syödä 2-3 kuukautta. Tullilla on tietysti lainsäädäntö, joka velvoittaa tarkastuksiin. Suomessa halutaan, että on turvallista ruokaa myynnissä.”

”Verotoimiston kanssa asiointi on maahanmuuttajayrittäjälle vaikeata. Kun on tilitoimisto, sitä uskotaan helpommin verotoimistossa.”

”Terveystarkastajat ovat myös tarkempia kuin suomalaisten yritysten kanssa. Kun myyn itämaista ruokaa, he käyvät useammin kuin suomalaisissa yrityksissä.”

Mukana on myös viisi haastateltua, jotka eivät olleet tarvinneet apua. He osasivat omasta mielestään tehdä kaiken itse vähintäänkin yhtä hyvin kuin paikalliset yrittäjät, viranomaiset sekä neuvontapisteet.

”Ei ole pyydetty apua. Minä osaan itse tehdä kaikki yhtä hyvin kuin hekin, jotka yrittävät neuvoa. Voi olla eri juttu, jos harjoittaa vientiä tms.”

”Ei ole pyydetty apua mistään. Yrittäjänä Suomessa on vaikeata, kun on monta työntekijää ja suomalaisten on vaikea luottaa ulkomaalaisiin. Lisäksi on huolehdittava niin monesta asiasta, kun on niin monia projekteja menossa. Alkuun oli vaikeata saada paikallisten luottamusta. Nyt on jo helpompaa.”

Kaksi haastatelluista oli sitä mieltä, että eivät olleet saaneet minkään palvelupisteen tai viranomaisen apua yritystoimintaansa varten.

5.3 YRITTÄMISEEN JA SOPEUTUMISEEN LIITTYVIEN TEKIJÖIDEN RYHMITTELY

Edellisen tarkastelun perusteella aineisto ryhmiteltiin erikseen kahteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostivat kokemukset, jotka liittyvät yrittäjyyteen. Toisen ryhmän muodostivat kaikki sopeutumiseen liittyvät tekijät. Tekijät ryhmitettiin seuraaviin pää- ja alaryhmiin:

A Yrittäjyyteen liittyvät tekijät

1. Maahanmuuttajan yritysaktiivisuuden tausta
2. Kokemukset yrittäjyydestä
3. Toimintatavat yrittäjänä
4. Verkostoituminen
5. Yrityspalveluiden rooli integroitumisprosessissa

B Yhteiskuntaan integroitumiseen liittyvät tekijät

1. Sosiaalinen taso
2. Tiedollinen taso
3. Toiminnallinen taso

Nämä tarkastelut on esitetty tiivistetysti liitteessä. (Liite 4)

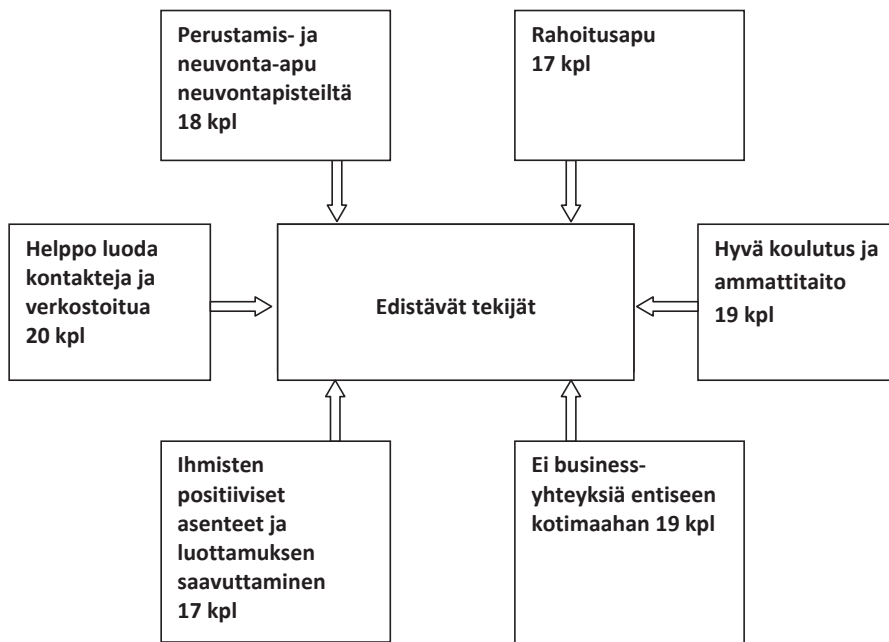
5.4 MISSÄ MÄÄRIN YRITTÄJYYS ON EDISTÄNYT SOPEUTUMISTA SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN

Ryhmittelyn jälkeen tekijät pyrittiin yhdistämään ja tarkasteluun otettiin se, missä määrin juuri yrittäjyys on haastateltujen mukaan vaikuttanut maahanmuuttajien integroitumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Haastatelluista 22 henkilöä oli sitä mieltä, että yrittäjyys on edistänyt heidän sopeutumistaan. Kuusi vastaajaa katsoi, että yrittäjyys ei ollut edistänyt heidän sopeutumistaan ja kahden vastaajan mielestä oli vaikea sanoa asiasta mitään.

A Yrittäjyys on edistänyt sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan (22 haastateltua)

1. Edistävät tekijät

- Helppo luoda kontakteja ja verkostoitua, 20 mainintaa
- Yrittäjän hyvä koulutus ja ammattitaito, 19 mainintaa
- Perustamis- ja neuvonta-apu eri neuvontapisteiltä, 18 mainintaa
- Rahoitusapu (pankit, Finnvera), 17 mainintaa
- Ihmisten positiiviset asenteet ja heidän luottamuksensa saavuttaminen, 17 mainintaa.
- Ei business-yhteyksiä entiseen kotimaahan, 19 mainintaa

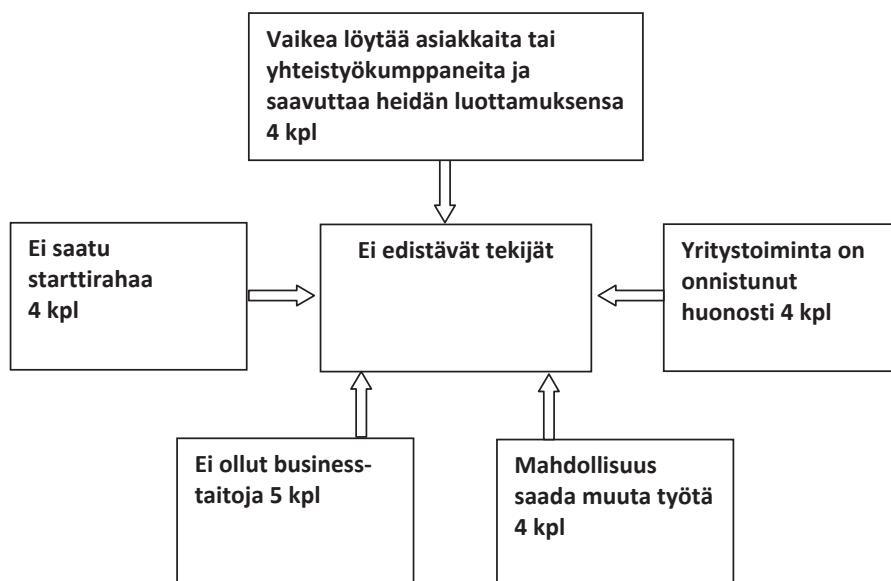
Kuvio 5. Yrittäjyys on edistänyt sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

2. Estävät tekijät

- Ei saatu starttirahaa, 17 mainintaa
- Puutteellinen kielitaito on tuottanut ongelmia, 11 mainintaa
- Suuri työtuntimäärä, 12 mainintaa
- Ei näe yrityksen tulevaisuutta positiivisena, 9 mainintaa
- Suomalainen byrokratia, 8 mainintaa
- Kontaktien puute ja luominen vaikeata, 8 mainintaa.

B Yrittäjyys ei ole edistänyt sopeutumista (6 haastateltua)

- Mahdollisuus saada muuta työtä, 4 mainintaa
- Yritystoiminta on onnistunut huonosti tai siinä on ollut suuria vaihteluita, 4 mainintaa
- Kontaktien luominen on ollut ongelma eli vaikeus löytää asiakkaita, yhteistyökumppaneita ja saavuttaa heidän luottamuksensa, 4 mainintaa
- Ei ollut business-taitoja, 5 mainintaa
- Ei saatu starttirahaa, 4 mainintaa.

Kuvio 6. Yrittäjyys ei ole edistänyt sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan.

B On vaikea sanoa, onko yrittäjyys edistänyt sopeutumista (2 haastateltua)

Kahdesta maahanmuuttajayrittäjästä toinen oli sopeutunut erittäin hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan jo opiskeluaikanaan maassa. Hän on oleskellut Suomessa vuosikymmeniä ja suorittanut suuren osan opinnoistaan Suomessa. Häntä voi luonnehtia täysin kaksikieliseksi.

Toinen haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä oli äskettäin aloittanut yritystoimintansa. Hän ei vielä puhu suomen eikä ruotsin kieltä. Hän tekee kauppaa pääosin Internetin kautta, joten hän on pärjännyt liiketoimissaan tähän saakka hyvin englannin kielellä.

Kumpikin näistä haastatelluista on kotoisin toisesta Pohjoismaasta ja he ovat siten tottuneet jo kotimaassaan melko samantapaiseen yhteiskuntaan. Näiden vastausten perusteella on siten vaikeata vetää johtopäätöksiä tapausten perusteella yrittäjien integroitumisesta.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 YHTEENVETO TULOKSISTA

Monesti julkinen kuva maahanmuuttajista painottuu sellaiseksi, että maahanmuuttajat elävät sosiaaliturvan varassa. Tämä on usein yhteydessä myös maahanmuuttaja-käsitteen väärinymmärtämiseen: Usein ajatellaan, että maahanmuuttajiin kuuluu vain pakolaisia tai turvapaikanhakijoita. Yrittäjinä toimivat maahanmuuttajat maksavat kuitenkin veronsa ja eläkemaksunsa melko tunnollisesti. Haastatteluisa kävi myös ilmi, että ainakin Pohjanmaalla haastatellut yrittäjät karttavat harmaan talouden menettelyitä. Monet heistä kokevat olevansa viranomaisten silmätikkuina, eivätkä halua syyllistyä epäterveisiin menettelyihin, jotta eivät joutuisi vaikeuksiin.

Suomalainen yhteiskunta ja Pohjanmaan maakunta hyötyvät taloudellisesti ainakin pitkällä tähtäimellä selvästi maahanmuuttajayrittäjyydestä. Yrittäjyys edistää elinkeinoelämän kasvua. Työllisyys kasvaa, syntyy alihankkijoita ja monesti uudenlaisia innovaatioita. Myös maahanmuuttajayrittäjien luomat kansainväliset verkostot ovat tuoneet alueelle uutta talouskasvua ja uusia innovaatioita.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmana oli *”Miten yritystoiminta on integroinut maahanmuuttajia suomalaiseen yhteiskuntaan Pohjanmaalla”*. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että yritystoiminta on selvästi sopeuttanut maahanmuuttajia suomalaiseen yhteiskuntaan.

Maahanmuuttajien integroitumista edistäviä tekijöitä olivat tämän tutkimuksen mukaan työllistyminen, pärjäämisen mahdollistava ammatti- ja kielitaito, Suomen asenneilmapiirin kokeminen myönteisenä, hyvät verkostot, viranomaisten ja eri neuvontapisteiden tuki sekä taloudellinen hyvinvointi. Nämä kaikki nousivat esille yrittäjien haastatteluisa ja niiden nähtiin toteutuvan haastatelluilla yrittäjillä yritystoiminnan kautta hyvin tai vähintäänkin kohtuullisesti.

Tutkimusongelman ratkaisua lähestyttiin kolmen tutkimuskysymyksen kautta. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: *Missä määrin yritystoiminnan aloittaminen on edistänyt maahanmuuttajien työllistymistä?*

Kaikista haastatelluista 83,3 % on sitä mieltä, että yritystoiminta on edistänyt heidän työllistymistään maahanmuuttajina Suomessa.

Osalle haastatelluista yrittäjän työ on ollut juuri se oikea ala ja ammatti, johon on haluttu hakeutua (7 haastateltua), osalla oli kokemusta yrittäjyydestä (3 haastateltua) ja osalle oma ammattitaito (3 haastateltua) liittyi selkeästi juuri tähän toimintaan. Yksi oli tehnyt opiskelujen yhteydessä liiketoimintasuunnitelman ja oli ryhtynyt sitä toteuttamaan, mikä on myös ollut omiaan edistämään henkilön työllistymistä Suomen työmarkkinoille. Kaikilla edellisillä oli selvästi vetoa (pull-tekijät) yrittäjyyteen.

Myös osalle työntävien tekijöiden (push-tekijät) vaikutuksen kautta yrittäjäksi päätyneille yritystoiminta on selvästi ollut työllisyyttä edistävä tekijä Suomessa. Osa vastanneista ei ole saanut työtä (4 haastateltua) tai oman alan työtä (4 haastateltua). Yksi oli lomautettu palkkatyöstä ja kahdella oli ollut epävarma työsuhde. Edellisten perusteella voidaan katsoa, että kaikkien näiden yrittäjien kohdalla yritystoiminta oli edistänyt maahanmuuttajan työllistymistä.

Toinen tutkimuskysymys kuului: *Miten yritystoiminta on onnistunut ja onko se tuonut maahanmuuttajille tavoitellun elintason?*

Haastatelluista 12 oli sitä mieltä, että yritystoiminta oli onnistunut hyvin. Muutamien haastateltujen mielestä menestys oli ollut paljon odotettua parempaa ja osin yllättävääkin. Muutamien liiketoimintasuunnitelmissaan tavoittelemaat tulokset oli selkeästi ylitetty. Heidän mielestään tavoiteltu elintaso oli saavutettu hyvin. Kaikki he olivat kuitenkin sitä mieltä, että menestys on vaatinut paljon ponnisteluja. Menestys ei ollut kenenkään mielestä tullut tyhjästä. Muutamat tosin olivat sitä mieltä, että viimeistään nyt tulisi antaa aikaa myös itselle.

Kahdeksan vastaajaa kaikista haastatelluista näki, että toiminta sujui melko ongelmattomasti. Menestys ei ollut erityisen suurta, mutta yritystoiminta oli kuitenkin tuonut tarpeellisen leivän ja yrittämistä on kannattanut sen vuoksi jatkaa. Kaikkiaan kaksi kolmasosaa haastatelluista yrittäjistä katsoi siis, että yritystoiminta oli onnistunut hyvin tai vähintäänkin kohtuullisesti ja se oli tuonut heille tarpeellisen elintason.

Kahdeksan haastateltua katsoi, että toiminta oli onnistunut huonosti. He olivat tyytymättömiä myös yritystoiminnan kautta saavuttamaansa elintasoon. Muutamat olivat vaihtamassa alaa, koska katsoivat jonkin muun yritystoiminnan alan kannattavan paremmin. Yhden kohdalla oli todennäköisesti niin, että alaa valittaessa ei oltu tarpeeksi tutkittu suomalaisia markkinoita. Kilpailija-analyysi oli jäänyt ilmeisesti tekemättä, koska kova kilpailu oli vaikuttanut toiminnan kannattavuuteen. Yrityksen toimiala oli todennäköisesti alun perin valittu puutteellisen markkinatiedon pohjalta. Yksi haastatelluista valitti EU-normien mukanaan tuomia toimialan investointivaatimuksia. Alan kiristyneet vaatimukset olivat hänen kohdallaan vaikuttaneet toiminnan kannattavuuteen. Syyt huonoon menestykseen olivat siten ainakin osittain samanlaisia kuin suomalaisten yrittäjien kohtaamat.

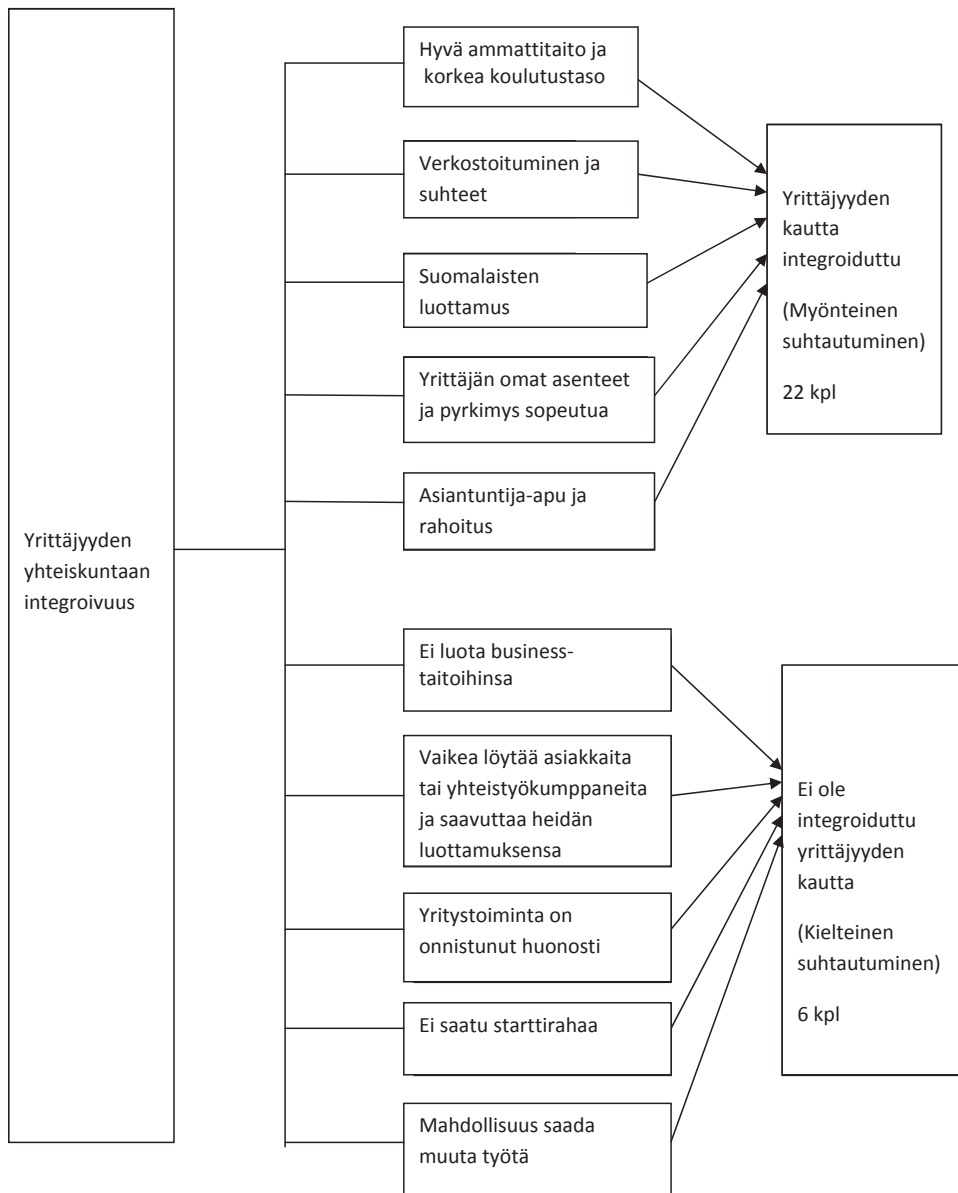
Kolmas tutkimuskysymys oli: *Miten yritystoiminta on edistänyt verkostoitumista suomalaiseen yhteiskuntaan?*

Haastatellut yrittäjät pitivät verkostoitumista keskeisenä asiana integroitumisen kannalta. Yritystoiminta on haastattelujen mukaan pakottanut aktiiviseen verkostoitumiseen. On pitänyt ottaa selvää suomalaisista verotus-, eläke-, kirjanpito- ja muista käytännöistä. Monen on pitänyt kartoittaa suomalaisten makutottumuksia ja tapoja, jotta he ovat voineet ennakoida tuotteiden menekkiä ja osanneet palvella asiakkaita oikein. Lisäksi on pitänyt selvittää kilpailijoiden toimintatapoja. Muutamien on pitänyt luoda yhteisiä menettelytapoja erilaisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Monet ovat menneet mukaan suomalaisten juhliin, saunaan, hiihtämään, pelaa-

maan jääkiekkoa, hirvimetsälle ja kunnallispolitiikkaan. Nämä epäviralliset verkostot ovat myös parantaneet yritystoiminnan kontakteja ja sitä kautta sopeuttaneet maahanmuuttajia myös virallisiin, yritystoimintaan liittyviin asioihin.

Seuraavassa kuviossa on esitetty yhteenvedo siitä, miten maahanmuuttajayrittäjät ovat kokeneet yrittäjyyden vaikutuksen integroitumiseensa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kuvio 7. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan yrittäjyyden kautta.

Yrittäjyys on edellä esitetyn mukaan muodostunut suurimmalle osalle haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä luontevaksi osaksi integroitumisprosessia. Yritystoiminta voidaan nähdä hyvin tehokkaana integroitumisen edistäjänä. Se edellyttää maahanmuuttajilta aktiivista perehtymistä maan olosuhteisiin ja oman toiminnan sopeuttamista niihin. Toisaalta yrittäjyys tarjoaa mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskuntaan tuomalla siihen uusia toimintatapoja ja tuotteita.

Tukemalla maahanmuuttajien yrittäjyyttä tuetaan samalla maahanmuuttajien integraatiota. Yritystoiminnassa menestymisen taustalla olevat tekijät ovat paljolti samoja, jotka auttavat maahanmuuttajien sopeutumista yleensäkin.

Suomessa asuvien maahanmuuttajien hyvinvointia edistäviä tekijöitä olivat tämän tutkimuksen mukaan hyvä koulutus ja ammattitaito, hyvä kielitaito, kanta-väestön luottamuksen saavuttaminen, yrittäjän oma pyrkimys sopeutua ja omat myönteiset asenteet, laajat ja tiiviit verkostot, hyvä asiantuntijoiden neuvonta ja taloudellinen tuki.

Alat, joilla maahanmuuttajayrittäjät ovat menestyneet.

Maahanmuuttajayrittäjiä on Pohjanmaalla erityisen paljon kaupan ja ravintola-aloilla. Kohtuullisen paljon heitä toimii myös rakentajina ja hyvinvointipalveluiden tuottajina. Useat kaupan alan yksiköt on haluttu pitää melko pieninä. Suurta liikevaihtoa ei niiltä aloilta useinkaan yrittäjälle tule, mutta sitä ei yleensä tavoitellakaan. Kaupan alalta löytyy kuitenkin usein hyvin tyytyväisiä maahanmuuttajayrittäjiä. Ravintola-ala on melko heterogeeninen: Siellä toimii menestyjiä, mutta myös erittäin negatiivisesti suhtautuvia ja heikosti pärjääviä yrittäjiä. Pitkät työajat painavat usein negatiivisen leimansa yrittäjyyteen. Rakennusalalla toimii sekä menestyjiä että niitä, jotka eivät ole saavuttaneet ihmisten luottamusta ainakaan haastatteluajan-kohtaan mennessä. Hyvinvointipalveluiden puolelta löytyy myös tyytyväisiä yrittäjiä. Osa on pystynyt jo laajentamaankin toimintaansa. Varsinaiset yritystoiminnan menestyjät toimivat kuitenkin IT-sektorilla ja erikoistuotannon parissa. Heille oli tosin myös tyypillistä, että toimintaa oli jo jatkettu hiukan pitemmän aikaa. Oli ollut mahdollista kehittää ja kasvattaa toimintaa ja luoda hyviä yhteistyösuhteita. Näitä toimintoja leimaavat hyvät kansainväliset kontaktit.

Somalialaisia ei ole yrittäjinä Pohjanmaalla

Somalialaisia on Pohjanmaan alueella melko suuri määrä eli vuoden 2011 lopun tilaston mukaan 571 henkilöä. Heitä oli kolmanneksi eniten kaikista ulkomaalaisista Pohjanmaalla. Patentti- ja rekisterihallituksen ja Tilastokeskuksen tilastojen mukaan heitä ei kuitenkaan toiminut yrittäjinä Pohjanmaalla lainkaan. Myöskään

haastatteluaineistoon Somaliasta tulleita yrittäjiä ei kuulunut. Kaikista somalilaisista Pohjanmaalla on palkansaaajia 13 henkilöä, työttömiä 50 henkilöä ja työvoiman ulkopuolella on 432 henkilöä. He ovat muun muassa opiskelijoita, eläkeläisiä, kotiaiteja ja lapsia (alle 15 -vuotiaita). Koko Suomessa somaleita on 6593 henkilöä. Näistä yrittäjiä on 7 (noin 0,1 %) henkilöä, palkansaaajia 519 (noin 7,9 %) henkilöä ja työttömänä on 1214 (noin 18 %). Työvoiman ulkopuolella on koko Suomessa kuitenkin 4853 henkilöä (noin 74 %). (Tilastokeskus 2011)

Muualta Afrikasta tulleita yrittäjiä kuitenkin löytyy Pohjanmaalta ja koko Suomen alueelta. Eri yhteyksissä on tuotu esille, että somalit ovat yritteliäitä ja haluavat koulutusta sekä työllistyä. Monet myös osaavat hyvin suomen kieltä. He ovat kuitenkin käytännössä usein työttömiä ja työttömyys jatkuu pitkään. (Ojanen 2009)

Voikin kysyä, miksi somalit eivät ryhdy yrittäjiksi? Joidenkin tietojen mukaan somalit ovat hyvin yleisesti yrittäjinä esimerkiksi USA:ssa (Ojanen 2009). Minnesotassa on noin 70.000 Somaliasta tullutta maahanmuuttajaa. He ovat luoneet Minneapolisin noin 2000 pienyritystä viime vuosikymmenen aikana. (The Federal Reserve Bank Of Minneapolis 2011). Myös Ruotsissa somalit ovat yleisesti työttömänä (noin 70 %). Ruotsalaiset ovat kuitenkin käyneet tutustumassa somalien yrittäjyyteen Minneapolisissa voidakseen ottaa oppia amerikkalaisesta mallista. (The Swedish-American Chambers of Commerce USA Currents 2010)

Houkutteleeko liian hyvä sosiaaliturva somaleita jättäytymään usein työttömiksi Suomessa ja muissakin Pohjoismaissa? Tämä vaatisi jatkotutkimuksen suorittamista.

6.1.1 YRITTÄJYYS ON EDISTÄNYT SOPEUTUMISTA SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN

Haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä 22 oli sitä mieltä, että **yrittäjyys on edistänyt heidän sopeutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan**. Sopeutumista edistävinä tekijöinä haastatellut pitivät erityisesti *mahdollisuutta luoda helposti kontakteja ja verkostoitua* (20 mainintaa). Useimpien mielestä suomalainen yhteiskunta sallii helposti ulkomaalaisten kontaktit ja heidän kanssaan oltiin valmiita verkostoitumaan.

Toisena sopeutumista lisäävistä tekijöistä oli yrittäjän *hyvä koulutus ja ammattitaito* (19 mainintaa). Maahanmuuttajayrittäjillä on usein jo tuomisinaan korkeakoulututkinto heidän muuttaessaan Suomeen. Sen on todettu merkitsevän suoranaista tulonsiirtoa vastaanottavalle maalle – tässä tapauksessa Suomelle. Monet ovat myös suorittaneet korkeakoulututkinnon Suomessa. Suomessa yrittäjien koulutustaso on yleensä vieläkin varsin alhainen. Runsaalla puolella suomalaisista yrittäjistä on perusaste- tai ammattikoulutasoinen koulutus. (Yrittäjyysalan koulutustoimikunta, Opetushallitus ja Suomen Yrittäjät 2005)

Vaikka maahanmuuttajan yritys ei muodollisesti korkeakoulutusta edellyttäisikään, on korkeakoulutuksesta selvästi hyötyä yritystoiminnassa. Se auttaa toimintojen organisoinnissa, johtamisessa, erilaisten normien omaksumisessa ja monessa käytännön työssäkin. Näyttäisi siltä, että maahanmuuttajayrittäjä hyötyisi korkeasta koulutustasosta vielä paikallisia yrittäjiä enemmän. Monia maahanmuuttajia toimii myös Pohjanmaalla akateemisina yrittäjinä (muun muassa lääkäreinä, eläinlääkäreinä ja psykologeina).

Monella maahanmuuttajayrittäjällä on lisäksi paljon kokemusta edustamastaan ammattialasta jo omasta kotimaastaan. Näin käytännön toimet oman ammattialan toimissa sujuvat alusta alkaen yrittäjänä hyvin. Toimiminen vieraassa ympäristössä sen sijaan tuo silloinkin haasteita.

Kolmantena tärkeänä sopeutumista edesauttavana tekijänä nähtiin *perustamis- ja neuvonta-apu* (18 mainintaa), jota Suomessa voi saada eri neuvontapisteistä. Saatu apu auttoi omaksumaan suomalaisia käytäntöjä yritystoiminnassa ja samalla se mahdollistaa yrittäjän yhä paremman menestymisen suomalaisessa yhteiskunnassa. Myös yritysten Suomesta saama *rahoitusapu* (17 mainintaa) toimii samalla tavalla. Vasta maahanmuuttajayrittäjän pankeista tai Finnveralta saama rahoitus mahdollistaa usein yrityksen perustamisen Suomeen. Suomesta saatu rahoitus toiminnalle on usein koettu suomalaisen yhteiskunnan luottamuksen osoitukseksi maahanmuuttajayrittäjälle. Lisäksi se on monesti välttämätön satsaus toiminnan aikaansaamiseksi.

Maahanmuuttajayrittäjän sopeutumista edistää merkittävästi myös *ihmisten positiiviset asenteet ja heidän luottamuksensa saavuttaminen* (17 mainintaa). Se, että muualta tulevat ihmiset otetaan positiivisesti vastaan ja heitä kohtaan osoitetaan luottamusta, on maahanmuuttajayrittäjille tärkeä tekijä. Se vaikuttaa sekä yritystoiminnan onnistumiseen että maahan muuttavien ihmisten sopeutumiseen. *Vähäiset business-yhteydet entiseen kotimaahan* (19 mainintaa) merkitsevät myös sopeutumispyrkimystä suomalaiseen yhteiskuntaan.

6.1.2 YRITTÄJYYS EI OLE EDISTÄNYT SOPEUTUMISTA SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN

Osa maahanmuuttajayrittäjistä oli kokenut, että yrittäjyys ei ollut lisännyt heidän integroitumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Näitä vastaajia oli kuusi kappaletta. Haastatellut maahanmuuttajayrittäjät, joiden mielestä yrittäjyys ei ollut edistänyt sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan, kokivat, että heillä ei ole ollut tarpeeksi *business-taitoja* yritystoimintaa aloittaessaan (5 haastateltua).

Kontaktien luominen oli ollut heille myös ongelma. On myös ollut vaikeata löytää asiakkaita ja yhteistyökumppaneita ja saavuttaa heidän *luottamuksensa* (4 haastateltua). Muutamien haastateltujen mukaan yritystoiminta on *onnistunut huonosti* (4) tai siinä on ollut suuria vaihteluita. He *eivät myöskään olleet saaneet startti-*

rahaa (4), joten yrityksen rahoitus oli ollut vaikeata järjestää. Näillä yrittäjillä oli usein ollut *mahdollisuus saada muuta työtä* (4 kpl).

6.1.3 ON VAIKEA SANOA, ONKO YRITTÄJYYS EDISTÄNYT SOPEUTUMISTA

Kahdesta tähän ryhmään kuuluvasta maahanmuuttajayrittäjästä toinen on sopeutunut erittäin hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan jo opiskeluaikanaan. Toinen haastatelluista maahanmuuttajayrittäjistä oli äskettäin aloittanut yritystoimintansa. Hän ei vielä puhunut suomen tai ruotsin kieltä ja hän teki kauppaa pääosin Internetin kautta.

Kumpikin näistä haastatelluista on kotoisin toisesta Pohjoismaasta, joten he olivat tottuneet jo kotimaassaan melko samantapaiseen yhteiskuntaan. Näiden vastausten perusteella on siten vaikeata vetää tarkempia johtopäätöksiä yrittäjien integroitumisesta.

6.2 TULOSTEN YLEISTETTÄVYYS

Tutkimus suoritettiin Pohjanmaan maakunnassa haastatteleamalla kolmekymmentä maahanmuuttajayrittäjää keväällä 2012. Pohjanmaan maakunnan erityispiirteenä on se, että alueella on sekä suomenkielisiä, ruotsinkielisiä että kaksikielisiä kuntia, joihin maahanmuuttajayrittäjiä tulee. Muista Pohjoismaista tänne maahanmuuttajan on helppo tulla erityisesti ruotsinkielisiin ja osittain myös kaksikielisiin kuntiin. Maahanmuuttajia tuleekin näistä maista melko paljon erityisesti avioliittojen kautta Suomeen. Näiden yrittäjien toiminta ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan on melko helppoa, mutta toisaalta näiden maahanmuuttajien siirtyminen suomenkielisiin kuntiin yrittäjiksi ei käy yhtä helposti.

Pohjoismaisten maahanmuuttajien osalta saadut tulokset ja tarkastelut olisivat varmasti jossain määrin yleistettävissä sellaisiin pohjoismaisiin maahanmuuttajayrittäjiin, jotka tulevat Turun saaristossa tai Uudellamaalla sijaitseviin ruotsin- tai kaksikielisiin kuntiin. Alueista johtuvia erojakin varmasti löytyy. Kuitenkin näiden maahanmuuttajayrittäjien kokemukset olojen ja kielten samankaltaisuudesta, samankaltaisesta asenneilmastosta, verkostoitumisen helppoudesta, ihmisten luottamuksen saavuttamisesta ja ammattiosaamisen soveltuvuudesta näyttäisivät olevan sellaisia tekijöitä, jotka voisivat toimia muualla Suomessa samoin kuin Pohjanmaallakin.

Luonnollisesti myös muita yrittäjiä koskevat tulokset voivat olla jossain määrin sovellettavissa muuallakin Suomessa toimiviin maahanmuuttajayrittäjiin. Koko maassa on kuitenkin muun muassa sama byrokratia, samanlaiset viranomaiskäytännöt ja ammattitaitovaatimukset. Asenneilmastoissa ja ihmisten luottamuksen saavuttamisessa voi olla eri alueilla suuriakin eroja. Pääkaupun-

kiseudulla maahanmuuttajia on eniten ja erilaisuuteen on totuttu pisimpään, joten saattaa olla, että luottamuksen saavuttaminen olisi helpompaa. Toisaalta haastattelussa kävi ilmi, että varsinkin monen palveluyrittäjän kohdalla sana hyvin tehdystä työstä kiirii nopeasti ja pienillä paikkakunnilla luottamus sen vuoksi saavutetaan nopeasti. Kun luottamus on kerran saavutettu, tilanne ei myöskään kovin helposti muutu.

6.3 MAAHANMUUTTAJIEN YRITTÄJYYDEN JA INTEGROITUMISEN TEHOSTAMISKEINOJA

Maahanmuuttajayrittäjille suunnattuja palveluita voitaisiin kehittää huomattavasti hyödyntämällä tehokkaammin nykyisiä palvelurakenteita. Seuraavassa on esitetty muutamia ehdotuksia maahanmuuttajayrittäjien ja sellaisiksi aikovien toiminta-edellytysten vahvistamiseksi.

1. Tulee löytää tehokkaat keinot etsiä jokainen maahanmuuttaja ja hyödyntää heidän yrittäjyysaktiivisuuttaan.

Koska nykyinen tiedotus ei tavoita läheskään kaikkia maahanmuuttajayrittäjiksi aikovia, tulisi selvittää parhaat keinot heidän löytämisekseen. *Yrittäjyyden mahdollisuudesta* tulisi saada **tieto jokaiselle maahanmuuttajalle**, kun he tulevat Suomeen. Tietoa tulisi antaa maahanmuuttajille muun muassa kotouttamiskoulutuksen yhteydessä sekä kotouttamis- ja työllistämissuunnitelmia tehtäessä.

Maahanmuuttajien kantaväestöä suurempi potentiaalinen yrittäjyysaktiivisuus tulisi tehokkaasti hyödyntää. Tämän tulee tapahtua osittain jo maahantulon yhteydessä tiedottamalla asiasta ja motivoimalla maahanmuuttajia. On myös erittäin tärkeätä, että jo mahdollisen kotouttamiskoulutuksen tai omien opintojen yhteydessä **innostetaan erityisesti ulkomaalaisia opiskelijoita** perustamaan tänne Suomeen omia yrityksiä. Esimerkiksi neuvotaan, miten liikeidean ja liike-toimintasuunnitelman perusteella voi luoda Suomeen yrityksensä.

2. Maahanmuuttajille suunnattua tiedotusta myös yrittäjyyden mahdollisuuksista tulee lisätä ja tehostaa antamalla kokonaisvaltaista tietoa.

Haastattelujen perusteella on selvästi syntynyt kuva siitä, että nykyään olemassa oleva viranomaisten ja muiden neuvontapisteiden tiedotus ei tavoita läheskään kaikkia maahanmuuttajia. Silloin yrittäjiksi ryhtyvät todennäköisesti kaikkein

aktiivisimmat. He saavat usein tietonsa muilta maahanmuuttajayrittäjiltä. Näin välittynyt informaatio ei aina saavuta tarvitsijaa täysin oikeassa muodossa tai se on vähintäänkin puutteellista. Myös yrityskummit voisivat suunnata toimintaansa näille yrittäjille.

Maahanmuuttajanaiset tulisi myös saada erityisten tehoiskujen (tiedotus ja motivointi) kohteeksi. Vaikka maahanmuuttajayrittäjistä on vain noin kolmasosa naisia, on heidän saamisensa yrittäjiksi kansantaloudellisesti hyödyllistä. Monet naiset tulevat sellaisista maista, missä naisten yrittäjäyksiöaktiivisuus on erittäin korkealla.

Somalialaiset tulisi myös saada tehokkaiden tiedotus- ja motivointikampanjojen kohteeksi. He ovat yrittäjäkansan maineessa, mutta sitä ei Suomessa juuri tiedosteta. Esimerkiksi USA:ssa on hyviä kokemuksia somalien yrittäjyydestä. Heidän aktivoimisensa yrittäjiksi olisi erittäin tärkeitä. Somalien saaminen yrittäjiksi lisääntyvässä määrin tuntuisi todennäköisesti vähennyksenä myös sosiaaliturvan kustannuksissa.

Haastatteluissa kävi ilmi, että monet neuvontapisteet Suomessa **antavat liian sirpale tietoa**, minkä vuoksi niihin pitää palata aina uudelleen. Tässä suhteessa tiedotuksen laatua tulisi myös parantaa.

Monissa maissa (esimerkiksi Yhdysvalloissa) menestyksekkäs maahanmuuttopolitiikka on edellyttänyt merkittäviä maahanmuuttajayrittäjyyden edistämistoimia (Stevenson 2001). Monissa maissa maahanmuuttajayrittäjille ja sellaisiksi aikoville on kehitetty omia neuvontapalveluja ja heitä koskevaa tilastointia. (KTM 2007) Suomessa tuskin tarvitaan erillisiä palvelupisteitä maahanmuuttajille. Tiedonvälitystä tehostaisi kuitenkin varmasti, jos esimerkiksi alueellisissa **kehitysyhtiöissä olisi tietty henkilö**, jolla olisi aikaa keskittyä erityisesti maahanmuuttajien asioiden selvittämiseen.

3. Maahanmuuttajayrittäjille tulee osoittaa mentori, jotta lait ja normit tulevat ymmärretyksi.

Haastattelujen perusteella kävi ilmi, että aina ei sanoma tavoita maahanmuuttajayrittäjää, vaikka informointia tapahtuisikin. Suomalaisten säännösten ja määräysten ymmärtäminen ja sisäistäminen voi olla erittäin vaikeata maahanmuuttajalle, kun kielitaito on vielä puutteellinen ja tullaan erilaisen byrokratian maista. Näille **yrittäjille** olisi erittäin tarpeellista, että he saisivat **mentorin**, joka selvittäisi yrittäjille erilaiset vaatimukset ja eteen tulevien tilanteiden vaatimat menettelytavat.

Nykyisellään yrittäjät turvautuvat usein maahanmuuttajaystävien tai kirjanpitäjän apuun. Ystäviltä ei aina saada oikeassa muodossa kaikkea tarvittavaa informaatiota. Kirjanpitäjällä on paljon muutakin tehtävää, eikä hänkään ei välttämättä ehdi

paneutua kaikkeen mahdolliseen perustyönsä rinnalla. Kirjanpitäjä ei voi myöskään tuntea jokaista toimialaa perusteellisesti. Tässä yhteydessä voikin perustellusti kysyä: Onko kirjanpitäjä aina oikea mentori?

4. Maahanmuuttajien koulutus integroitumisprosessin yhteydessä

Kielikoulutusta tulee järjestää yksi kotimainen kieli kerrallaan.

Maahanmuuttajayrittäjien asenteet molempien kotimaisten kielten opiskeluun olivat monesti myönteisemmät kuin alueen kantaväestöllä Pohjanmaalla. Haastattelujen perusteella voi kuitenkin kysyä: Olisiko viisasta, että maahanmuuttajat opiskelisivat Suomessa tehokkaasti yhtä kieltä kerrallaan. Silloin kielen kautta saatava kokonaishyöty voisi olla suurempi hiljattain tänne muuttaneille.

Ruotsinkielisten kohdalla ongelmaksi muodostuu se, että monet viranomaisohjeet ja ministeriöistä tulleet määräykset julkaistaan Suomessa vain suomen kielellä. Lisäksi monet viranomaiset hallitsevat todella huonosti ruotsin kieltä. Tällöin ruotsia oppineiden maahanmuuttajien opastaminen ei heiltä onnistu ja maahanmuuttajat saattavat jäädä ilman yrittäjille muuten tarjolla olevaa opastusta. Onneksi pohjalaisissa kehitysyrityksissä osataan todella hyvin kumpaakin kotimaista kieltä ja muissakin Pohjanmaalla toimivissa palvelupisteissä kieliä osataan. Ongelma ei koske siten heitä. Suurimmat ongelmat tulevat vastaan valtakunnan tason viranomaisten kohdalla. Muun muassa ministeriöiden ohjeet ovat tarjolla yleensä yrittäjille vain suomeksi.

Yrittäjyyskoulutusta tulee järjestää maahanmuuttajille

Maahanmuuttajayrittäjille tulee järjestää **yrittäjyyskoulutusta**, jotta heidän erityistarpeensa tulisivat hyvin huomioiduksi. Maahanmuuttajien kantaväestöä suurempaa yrittäjyysaktiivisuutta tulee tässäkin suhteessa hyödyntää tehokkaasti. Koulutusta tulee lisäksi järjestää kummallekin kieliryhmälle, sekä ruotsiksi että suomeksi erikseen. Maan kielten käyttö olisi tässäkin tärkeätä.

Vaasan ammattiopisto onkin järjestänyt keväällä 2012 maahanmuuttajille yrittäjyyskoulutusta Pohjanmaalla. Myös muualla maassa on ollut vastaavia hankkeita ja kokemukset ovat olleet erittäin hyviä. Tällä hetkellä Pohjanmaalla toimii myös Vaasan ammattikorkeakoulun yhteydessä opiskelijahautomo, Business Factory, jossa voi kokeilla todellista yrittämistä osuuskunnassa. Sinne hakeutuu vuosittain useita ulkomaalaisia opiskelijoita ja siellä onkin muutamia nyt Pohjanmaalla toimivia maahanmuuttajien yrityksiä saanut alkunsa. Vaasan yliopistossa ja Svenska

Handelshögskolanissa samoin kuin Vaasan ammattikorkeakoulussa on mahdollisuus osallistua vuosittain liikeideakilpailuihin. Kilpailut ovat olleet myös suosittuja maahanmuuttajien keskuudessa, ja ne toimivat samalla yritysten perustamisten vauhdittajina.

Maahanmuuttajia tulee ohjata heidän ammattitaitoaan vahvistavaan koulutukseen.

Monet maahanmuuttajat harkitsevat jo yrittäjäksi ryhtymistä oman ammattitaitonsa hyödyntämiseksi omassa maassaan ennen muuttoa. On usein resurssien tuhlausta ohjata maahanmuuttajia sellaisille aloille, joilla kulloinkin tarvitaan työvoimaa. Aiemmin tällainen oli esimerkiksi hitsaajan työ metallialalla. Ainakin haastattelujen perusteella voi päätellä, että monet näihin koulutuksiin ohjatut ja pakotetut eivät ole näillä aloilla pysyneet. Koulutukset ovat korkeintaan toimineet kielen oppimisen paikkoina. Tuleekin selvittää mille aloille maahanmuuttajien ammattitaito ja kiinnostus kohdistuvat ja ohjaustoimet tulee suunnata sen mukaan oikein. Näin saadaan pysyvämpiä tuloksia aikaan. Yrittäjyyden mahdollisuus tulee tässäkin yhteydessä muistaa.

5. Finnveran lainarahaa tulee osoittaa erityisesti maahanmuuttajayrittäjille.

Finnvera jakaa lainarahaa moniin eri tarkoituksiin. Sillä on muun muassa pien- ja naislainoja. Näissä on yleensä hiukan edullisemmat laina- ja vakuusehdot kuin tavallisissa pankkilainoissa. Yksi instrumentti tulee olla maahanmuuttajayrittäjien lainat. Vastaavista on hyviä kokemuksia esimerkiksi USA:sta (KTM 2007). Tällaisille lainoille tulee luoda omat kriteerit niitä maahanmuuttajille myönnettäessä.

6. Maahanmuuttajayrittäjien edustajat tulee ottaa mukaan yrittäjäjärjestöjen toimintaan.

Maahanmuuttajayrittäjien edustajia tulee ottaa ***mukaan yrittäjäjärjestöjen toimintaan***. Silloin todennäköisesti myös tiedot yrittäjyyteen liittyvistä asioista leviäisivät muidenkin maahanmuuttajien keskuuteen paremmin. Lisäksi tämä toimisi osoituksena valtaväestön positiivisesta asennoitumisesta maahanmuuttajayrittäjyyteen. Samalla maahanmuuttajien kantaväestöä suurempi yrittäjyysaktiivisuus voitaisiin huomioida.

7. Maahanmuuttajien kansainväliset yhteydet tulee hyödyntää tehokkaasti suomalaisessa yhteiskunnassa.

Maahanmuuttajayrittäjien kautta syntyy selkeästi lisää kansainvälisiä yhteyksiä Suomen ja muiden maiden välille. Lisäksi monet kansainväliset käytännöt siirtyvät nopeasti Suomeen. Monet suomalaiset tuotteet saattavat löytää tiensä kansainvälisille markkinoille maahanmuuttajayrittäjien kautta. Monet maahanmuuttajayrittäjät muodostavat todella hyvän ja arvokkaan resurssin suomalaiselle yhteiskunnalle. Muutamat haastatelluista maahanmuuttajista osaavat esimerkiksi viittä tai kuutta kieltä. Maahanmuuttajayrittäjien resursseja ei välttämättä ole läheskään aina huomattu eikä ainakaan osattu hyödyntää.

8. Maahanmuuttajayrittäjiä ja -yrityksiä koskevaa tilastointia tulee tehostaa.

Maahanmuuttajataustaisista yrittäjistä ja -yrityksistä ei ole tällä hetkellä saatavilla säännöllisiä tilastotietoja. Sen vuoksi eri tutkimuksissa ja julkaisuissa esiintyy hyvin erilaisia tilastolukuja maahanmuuttajayrityksistä ja -yrittäjistä. Koska maahanmuuttajayritykset ovat yhä varteenotettavampi yritysryhmä Suomessa, tulisi tilasto- ja rekisteriviranomaisten tehostaa tilastollista yritysten seurantaa vertailujen helpottamiseksi ja kirjavien tilastointi- ja rekisteritietojen yhtenäistämiseksi.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, A., *Somalipakolaiset Helsingissä: sosiaaliset verkostot ja klaanijäsenyyden merkitys*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 10, Helsinki 1994, 60 s.
- Baycan-Levent, T., Gülümser, A.A., Kundak,S., Nijkamp, P. & Sahin, M., “*Diversity and ethnic entrepreneurship: Dialogue through exchanges in the economic arena*” Position Paper of Research Task 4.4, Sustainable Development in a Diverse World. Constantin. 2005, 52 s.
- Baycan-Levent T. & Nijkamp P, Determinants of migrant entrepreneurship in Europe, *CD-ROM of the 45th Congress of the European Regional Science Association*, 23-27 August 2005, Amsterdam, The Netherlands
- Burt, R.S. & Talmud, I. *Market niche. Social networks*. 1993 Vol. 15, no 2, ss. 133-149.
- Butler, J. S. & Greene, P. G. *Ethnic Entrepreneurship: the continuous rebirth of American entrepreneurship*, in *Entrepreneurship 2000* Eds Sexton, D.L. & Smilor, R.W. Upstart Publishing, Chicago, IL. 1997, ss. 267-289
- Cooney , T.M.& Flynn, A. A., *Mapping of Ethnic Entrepreneurship in Ireland* *Institute for Minority Entrepreneurship*, Faculty of Business, Dublin Institute of Technology 2008. 114 s.
- Ehdotus maahanmuuttopolitiittiseksi ohjelmaksi*, muistio 6.10.2006, 8 s.
- Ekholm, E. (toim.) *Maahanmuuttajat yrittäjinä - kokemuksia maahanmuuttajien osuuskunnista*. Helsinki: Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen julkaisuja 21,1999.
- Eskola, J. & Suoranta, J., *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere. Vastapaino. 1998. 268 s.
- Forsander, A. & Ekholm, E., *Etniset ryhmät Suomessa*. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E. & P., Hautaniemi (toim.). *Monietnisyys, työ ja yhteiskunta*. Helsinki: Palmenia-kustannus. 2001, ss. 83-113.
- Forsander, A., *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39, 2002, Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto, Vammala. 287 s.

- Foss, L., "Going against the grain..". Construction of entrepreneurial identity through narratives". Teoksessa *Narrative and discursive approaches in entrepreneurship. A second movements in entrepreneurship book*. Toim. Hjorth, D. & Steyaert, C. Edward Elgar Publishing. Inc. Great Britain.2004, ss. 80-104.
- Greene, P.G.,” *A Resource-based Approach to Ethnic Business Sponsorship: A Consideration of Ismaili Pakistani Immigrants*, *Journal of Small Business Management* 35. 1997.ss. 58-71.
- Hansen, E.L., Entrepreneurial network and new organization growth. *Entrepreneurship: Theory & Practice*, 1995, 19(4), ss.7–19.
- Havula, J., *Fjörman hommissa*. Artikkelit Pohjalaisessa 23.09.2012.
- Heinonen, J. & Hytti, U., *An analysis of differences and similarities between native and non-native Finnish entrepreneurs and the need for support in these groups*. Turku School of Economics.2010, ss.1-13.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P., *Tutki ja kirjoita*. Tammi.2008, 464 s.
- <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto>; luettu 24.7.12
- Huuskonen, V., *Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu*. Turun Kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja A-2:1992, Turku.ss. 45-46.
- Hyrsky, K.& Ali, A. A., “*The Rocky Road of Immigrant and Ethnic Business in Finland*”. Conference Proceedings of the 2nd Irish Entrepreneurship Research Conference ERNI at Ulster Business School Belfast, November 8th 1996.
- Hyrsky, K., *Taking the Bull by the Horns: The Current Status, Challenges and Future Prospects of Ethnic and Immigrant Entrepreneurship in Finland*. Master Thesis in Entrepreneurship, University of Jyväskylä, School of Business and Economics 1998.ss. 45-61.
- Härkin, N., *Katsaus maahanmuuttajayrittäjyyteen Suomessa*. Masuuni-projektin seminaari 28.05.2009 Helsingissä.
- Johnson, P.J. *Ethnic Differences in Self-Employment among Southeast Asian Refugees in Canada*, *Journal of Small Business Management*, October. Vol 38, no 4. 2000, s. 786.

- Joronen, T. & Ali, A.A., *Maahanmuuttajien yritystoiminta Suomessa 1990-luvulla. Teoksessa Marja-Liisa Trux (toim.): Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*. WSOY, Sitra, Helsinki, 2000, 203-260
- Joronen T., Salmenkangas, M. & A. A. Ali. *Maahanmuuttajien yrittäjyys Helsingin seudulla*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2000:2, Helsinki. 2002, 88 s.
- Joronen, T., *Immigrant Entrepreneurship in Finland in the 1990s. Teoksessa Annika Forsander (ed.): Immigration and Economy in the Globalization Process. The Case of Finland*. Sitra Reports Series 20, Helsinki. 2002, ss.120–174.
- Joronen, T., *Maahanmuuttajat yrittäjinä. Artikkeliteoksessa Matti Hannikainen (toim.): Työväestön rajat. Työväen historian ja perinteen seura 2005, Väki voimakas 18*. Gummerrus Kirjapaino Oy, Helsinki. 2005, ss.162-187
- Joronen, T., *Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset, haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Tuomas Martikainen Tuomas & Marja Tiilikainen (toim. 2007) Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46, 2007. ss. 285-311.
- Joronen T., Pajarinen M. & Ylä-Anttila, P., *Hansakaupasta pääomasijoittajiin – historiallinen katsaus (From Hanseatic trade to capital investors – a historical survey)*. In: Trux, M-L (ed.) *Aukeavat ovet. Kulttuurien moninaisuus Suomen liike-elämässä (Opening doors. Cultural diversity in Finnish business)*. WSOY, Sitra, Helsinki. 2001, s.117-142
- Jumpponen, J., Ikävalko, M. & Karandassov, B., *Venäläisvetoinen yrittäjyys Suomessa*. Lappeenranta University of Technology. Northern Dimension Research Centre. Publication 55. 2009. ss. 1-26.
- Katila, S., *Kiinalaiset perheyrytykset etnisyyden uudelleen tulkinnan tiloina. Teoksessa Hirsiaho, A., Korpela, M. & Rantalaiho, L. (toim.): Kohtaamisia rajoilla*. Tampere: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia No: 1038. 2005. 315s.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö, *Maahanmuuttajayrittäjyys Suomessa - Nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia*, KTM:n julkaisuja 6, 2007. 75 s.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö (2007): *Yrittäjyyskatsaus 2007*. ss. 107-114.

- Kauppa- ja teollisuusministeriö, *Yrittäjyyskatsaus 2011* ss. 82-85.
- Kloosterman, R., Van Der Leun, J. & Rath, J., "Across the border: immigrants' economic opportunities, social capital and informal business activities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 24 (2)1998, ss. 249-268.
- Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T., *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Vastapaino, Jyväskylä. 2005. ss. 154-167.
- Kourosh D., *Using multiple business networks (co-ethnic, other ethnic and non-immigrant) in Australia – an approach in ethnic entrepreneurship networking*. Thesis submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy Faculty of Business and Enterprise Swinburne University of Technology. 2009. ss. 149-198. *Laki kotouttamistoiminnasta* (493/1999).
- Laki kotouttamistoiminnasta 493/1999
- Larson, A., Partner networks: Leveraging external ties to improve entrepreneurial performance. *Journal of Business Venturing*, 6(3)1991, ss. 173–188.
- Lerner, M. & Hendeles, Y., *New Entrepreneurs and Entrepreneurial Aspirations among Immigrants from the Former U.S.S.R. in Israel*, *Journal of Business Research*, 36,1 ,1996, ss. 59-65.
- Light, I. & Barminder, B (eds.). *Immigration and Entrepreneurship. Culture, Capital and Ethnic Networks*. Transaction Publishers. 1993. ss. 75-96.
- Light, I. & S.J. Gold , *Ethnic Economies*. San Diego: Academic Press. 2000, ss.195-212.
- Lith, P., *Majoitus- ja ravitsemisalan yrittäjyys 2000-luvulla – yrityskuva ja keskeiset kehityslinjat*. Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith. Tutkimuksia ja raportteja 9, 2004.
- Lith, P., *Maahanmuuttajilla on yritystä*. *Tieto & Trendit* 4, maaliskuu 2006a. s. 34-39.
- Lith, P., *Raportti ulkomaalaistaustaisten yritysten määrästä, toimialasta ja yrittäjien kansallisesta taustasta*. Helsinki: Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith. 2006b,

- Lith, P., *Osaamisintensiiviset palvelualat ja maahanmuuttajataustaiset kibs-yri-tykset*. Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith.2006c.
- Lith, P., *Maahanmuuttajayrittäjyys Varsinais-Suomessa, raportti ulkomaalais-taustaisten yritysten määrästä, toimialasta ja yrittäjien kansallisesta taus-tasta*, Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith.2006d.ss. 9-10.
- Lähdesmäki, M. & Savela, T., *Tutkimus maahanmuuttajien yrittäjyyskoulutuksen vaikuttavuudesta; Case Pro Maahanmuuttajayrittäjäkoulutus; Web Reports No. 19: Siirtolaisuusinstituutti; Oulun ammattikorkeakoulu 2006. 66 s.*
- Mannila, S., Forsander, A., Hummasti, A. & Vehviläinen, J., *Työelämäkynnykset ja haasteelliset ryhmät työllisyyspolitiikan näkökulmasta*. ESR Hyvät käytännöt sarja. Työministeriö. Edita Oy. Helsinki. 2002.ss.16-33.
- Melin, K. *Yrittäjyysintentiot ja niiden taustatekijät Virossa ja Suomessa – Vertailukohteina eräissä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret kum-massakin maassa*. Acta Wasaensia. No 93. Liiketaloustiede 37. Johtaminen ja organisaatiot. Universitas Wasaensis 2001. ss. 86-89.
- Merikallio, T., *Viisi tarinaa yrittäjyydestä Suomessa. – Maahanmuuttajanaisten yrittäjyysidentiteetin rakentuminen*. Pro gradu-tutkielma Tampereen yli-opistossa.2007.ss. 20-23, 70-75.
- Mikkola, T., *Maahanmuutto vai hyvinvointivaltio; ruotsalaisseminaari Tukhol-massa*. Suomen Suurlähetystön muistio.2004.
- Najib, A. B. *Immigrant Small Businesses in Uppsala. Disadvantages in Labour Market and Success in Small Business Activities*. University of Uppsala, Department of Social and Economic Geography, No. 108, Uppsala.1994.
- Nieminen, M., *Maahanmuutto korvaa työvoimavajetta*. Tilastokeskus. Tieto & trendit 8, elokuu 2006.
- Paananen, S., *Maahanmuuttajien elinolot Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 70, 2005:4, 460-462*.
- Ojanen, S., *Somalialaiset suomalaisessa tutkimuksessa – Miten Suomen soma-lialaisia on tutkittu etnografisessa ja hallinnollisessa tutkimuksessa? Pro gradu-tutkielma*. Tampereen yliopisto. Tampere. 2009.ss. 30-82.

- Perhoniemi, R. & Jasinskaja-Lahti, I., *Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla*. Seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2/2006.
- Patentti- ja rekisterihallitus, kaupparekisteri 2005.
- Patentti- ja rekisterihallitus, kaupparekisteri, kansallisuuspoiminta 2011.
- Ram, M. & Hillin, G., "Achieving breakout: developing mainstream ethnic minority business", *Small Business Enterprise and Development* 1,1994, ss. 15-21.
- Ram, M., Abbas, T., Sanghera, B., Barlow, G. & Jones, T. "Ethnic Minority Business in Comparative Perspective: The Case of the Independent Restaurant Sector", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2000, 26 (3), ss. 495-510.
- Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O.(toim.), *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy 2005. ss.21-31.
- Rath, J., *Immigrant businesses. The Economic, Political and Social Environment*. Macmillian Press Ltd. 2000. 250 s.
- Rissanen, R & Saalasti, M, *Maahanmuuttajayrittäjyys – keino työllistyä*. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden laitos, Lappeenranta. Sosiaalialan koulutusohjelma. 2010, ss. 32-41.
- Salaff, J.W., Greve, A., Wong, S-L. & Lynn, X.L.P., *Ethnic Entrepreneurship, Social Networks and the Enclave*. 2002. 142 s.
- Salmenkangas, M., *Maahanmuuttajat osuuskuntapäätöksen äärellä. Rationaalisuus eräissä valintatilanteissa*. Helsingin yliopisto. Sosiologian pro gradu -työ.1999.ss. 41-65
- Sandelin, R., Olla osa yhteiskuntaa ja lisätä venäläinen kreatiiviteetti – erään venäläisen maahanmuuttajayrittäjän tarina Suomen liiketoimintaympäristössä. Pro gradu University of Jyväskylä. Jyväskylä. 2010.ss. 34-60.
- Shane, S., *Explaining Variation in Rates of Entrepreneurship in the United States: 1899-1988*, *Journal of Management*, 22, 5, 1996, ss. 747 – 781.

- Scapens, R.W. (1990). *Researching management accounting practice: The role of case study methods*. *British Accounting Review*. 22, ss. 259–281.
- Stevenson, L., *Supporting Ethnic Entrepreneurship: Policy and Program Measures*. In Rosing, A, Råberg, C., Sundin, E. (Eds.) *Marginalisering eller Integration? Invandrares företagande I svensk retorik och praktik. En forskningsrapport*. Stockholm, NUTEK. 2001. ss. 157-176.
- Swedes Study Somali-American Entrepreneurship in Minneapolis, Ocktober 21, 2010*. The Swedish-American Chambers of Commerce USA Currents 2010. <http://sacc-usa.org/currents/business/swedes-study-somali-american-entrepreneurship-in-minneapolis>. Luettu 11.9.2012.
- Syrjäläinen, E., *Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia*. Teoksessa Ahonen, S., Saari, S., Syrjälä, L. & Syrjäläinen, E., *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 1994, ss.68 – 113.
- Tilastokeskus, 2007. *Maahanmuuttajat ovat erilaisia yrittäjinä*. Artikkelit: www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-10-26_001.html?s=11. Luettu 13.11.2011.
- Tilastokeskuksen väestötilasto 2005. Väestörakenne 2005. http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2005/vaerak_2005_2006-04-13_tie_001.html
- Tilastokeskuksen väestötilasto 2011. Väestörakenne 2011. http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2011/vaerak_2011_2012-03-16_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus, *Työssäkäynti 2010. Somalian kansalaiset*. Poiminut Jaana Huhta 11.9.2012.
- The Federal Reserve Bank Of Minneapolis 2001. *Little Mogadishu in the All-America City? Somali entrepreneurship in Willmar, Minnesota*. http://www.minneapolisfed.org/publications_papers/pub_display.cfm?id=4749 Luettu 11.09.2012
- Tuomi, J & Sarajärvi, A., *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki, Tammi, 2002. ss. 105-116.
- Työ- ja elinkeinoministeriö, *Yrittäjyyskatsaus 2011*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 34, 2011. ss. 82-85.

- Wahlbeck, Ö., *Turkkilaiset maahanmuuttajat yrittäjinä Suomessa*. Paikallinen ja transnationaali sosiaalinen pääoma. *Janus* Vol. 13 (1)2005, 39–53.
- Wahlbeck, Ö., *Entrepreneurship as Social Status: Turkish Immigrants' Experiences of Self-Employment in Finland*. *Migration Letters* Vol. 5 (1) 2008, 53–62.
- Waldinger, R. , Aldrich, H & Ward, R., Opportunities, Groups Characteristics and Strategies. In Waldinger, R. & Aldrich, H. & Ward, R. and Associates (eds.) *Ethnic Entrepreneurs Immigrant Business in Industrial Societies*. London, Sage publications. ss. 13-48. SAGE Series on Race and Ethnic Relations.1990.
- Vesalainen, J. & T., Pihkala, *Motivation and Entrepreneurial Intentions*. *University of Vaasa*. Monistettu työpaperi.1998.
- Wilson, K. L. & Portes, A., *Immigrant Enclaves: An Analysis of the Labor Market Experiences of Cubans in Miami*. *American Journal of Sociology* 86 1980, ss. 295–319.
- Väänänen, A., Toivanen, M., Aalto, A-M., Bergbom, B., Härkäpää, K., Jaakkola, M., Koponen, P., Koskinen, S., Kuusio, H., Lindström, K., Malin, M., Markkula, H., Mertaniemi, R., Peltola, U., Seppälä, U-M., Tiitinen, E., Vartia-Väänänen, M., Vuorenmaa, M., Vuorento, M. & Wahlbeck K., *Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla – Esiselvitysraportti*. Työterveyslaitos, Kuntoutussäätiö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta: Osaaminen, työ ja hyvinvointi 9,2009. 128 s.
- Yrittäjyysalan koulutustoimikunta, Opetushallitus ja Suomen Yrittäjät, *Selvitys yrittäjien koulutustaustasta Suomessa*. , 2005, ss. 1-47.
- Zhou, M., *Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Covergencies, Controversies and Conceptual Advancements*. *The International Migration Review*, 38, 3. 2004. 1040 s. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto> luettu 2.7.2012.

LIITTEET

LIITE 1

Taulukko 57. Maahanmuuttajataustaisten osakeyhtiöiden osakepääomien suuruudet Pohjanmaalla.

Kunta	Maahanmuuttajaomisteisten osakeyhtiöiden osakepääomat euroina			
	- 2600	2601-10.000	10.001-100.000	100.001-
Isokyrö	1	1	-	-
Kaskinen	3	1	-	-
Korsnäs	3	1	1	1
Kristiinankaupunki	6	4	1	-
Kruunupyö	1	-	1	-
Laihia	2	1	-	-
Luoto	2	-	-	-
Maalahti	2	2	1	-
Mustasaari	7	1	1	-
Närpiö	8	5	2	1
Pedersöre	2	2	2	-
Pietarsaari	7	6	3	-
Uusikaarlepyy	3	4	1	-
Vaasa	27	15	4	2
Vähäkyrö	1	-	-	-
Vöyri	3	2	1	1
Yhteensä	146	78	18	5

LIITE 2

Taulukko 58. Maahanmuuttajayritysten perustamisajankohdat kunnittain Pohjanmaalla.

Perustamisajankohta

Kunta	Vuonna 1999 tai sitä ennen	2000- 2005	2006-2011
Isokyrö	-	2	5
Kaskinen	-	1	5
Korsnäs	5	2	5
Kristiinankaupunki	4	9	14
Kruunupyö	3	3	3
Laihia	4	-	5
Luoto	2	-	7
Maalahti	5	4	2
Mustasaari	7	3	16
Närpiö	8	9	23
Pedersöre	2	6	6
Pietarsaari	12	10	39
Uusikaarlepyy	4	6	19
Vaasa	21	29	95
Vähäkyrö	-	-	2
Vöyri	4	3	4
Yhteensä	418	87	250

LIITE 3

Taulukko 59. Maahanmuuttajayrittäjien kansallisuudet Pohjanmaalla suhteessa maahanmuuttajien kansallisuuksiin.

Maa	Yrittäjien määrä kpl	Kansallis. määrä kpl (%)	Maa	Yrittäjien määrä kpl	Kansallis. määrä kpl (%)
Afganistan	1	68 (1,5 %)	Liettua	4	65 (6,2%)
Alankomaat	9	41 (22 %)	Makedonia	2	21 (9,5%)
Algeria	1	5 (20 %)	Moldova	1	58 (1,7%)*
Australia	4	18 (22,2%)	Nepal	3	89 (3,4%)
Bangladesh	1	41 (2,4 %)	Nigeria	4	104 (3,8%)
Belgia	2	8 (25 %)	Norja	13	67 (19,4%)
			Pakistan	1	52 (1,9%)
Bosnia-Hertsegovina	9	510 (1,8%)	Portugali	2	15 (13,3%)
Brasilia	1	30 (3,3%)	Kypros	2	58 (3,4%)*
Bulgaria	2	69 (2,9%)	Puola	2	91 (2,2%)
Burma	1	178 (0,6%)	Ranska	4	29 (13,8%)
Chile	1	7 (14,3%)	Romania	2	66 (3,0%)
Ecuador	2	18 (11,1%)	Ruotsi	158	982 (16,1%)
Espanja	4	28 (14,3%)	Saksa	17	100 (17,0%)
Etelä-Afrikka	1	8 (12,5%)			
Etiopia	3	53 (5,7%)	Serbia ja Montenegro	15	97 (15,5%)
Filippiinit	1	124 (0,8%)	Slovakia	1	9 (11,1%)
Ghana	9	70 (12,9%)	Slovenia	1	58 (1,7%)*
Intia	5	120 (4,2%)	Sveitsi	5	12 (41,7%)
Irak	3	229 (1,3%)	Tanska	11	34 (32,3%)
Iran	13	226 (5,8%)	Thaimaa	15	237 (6,3%)
Irlanti	2	16 (12,5%)	Tsekki	1	14 (7,1%)
Islanti	2	10 (20,0%)	Turkki	18	69 (26,1%)
Italia	7	31 (22,6%)	Ukraina	6	165 (3,6%)
Itävalta	3	11 (27,3%)	Valko-Venäjä	1	45 (2,2%)
Jugoslavia	2	12 (16,7%)	Venäjä	18	465 (3,9%)
Kanada	7	21 (33,3%)	Vietnam	13	272 (4,8%)
Kiina	20	284 (6,3%)	Viro	49	518 (9,5%)
Kolumbia	2	19 (10,5%)	UK	19	102 (18,6%)
Korean tasavalta	1	58 (1,7%)*	Yhdysvallat	7	116 (6,0%)
Kreikka	1	17 (5,9%)	Yhteensä		59 kpl

*) kohta muut

Lisäksi tilastoissa oli: Tunnustamattoman maan kansalainen 3 kpl, ilman kansalaisuutta 1 kpl, muun maan kansalaisia 1 kpl.

Maahanmuuttajien suhteelliset määrät kunkin kansallisuuden kohdalla ovat tilastollisesti merkitseviä vasta, kun maahanmuuttajien määrä on riittävän suuri (n. 30 edustajaa).

LIITE 4

HAASTATTELUAINEISTON LUOKITTELU:

1. Yrittäjyyteen liittyvät tekijät:

Maahanmuuttajan yritysaktiivisuuden tausta

1. Ryhdyin yrittäjäksi kiinnostuksen ja kokemuksen vuoksi , 14 lausumaa
2. Olin yrittäjänä tai avustamassa yrittäjää jo omassa maassani, 16 lausumaa
3. Oli business-taitoja ennestään, 20 lausumaa
4. Alan valintaan vaikutti ammattitaito ja markkinat, 20 lausumaa
5. Osallistuminen yrittäjyyskoulutukseen Suomessa, 18 lausumaa
6. Oli työntekijänä Suomessa ennen ryhtymistään yrittäjäksi, 16 lausumaa
7. Ensimmäinen yrityksesi Suomessa, 19 lausumaa

Kokemukset yrittäjyydestä

1. Parasta ja tärkeintä yrittäjyydessä on ollut mielenkiintoinen työ, 16 lausumaa
2. Vaikeinta yrittäjyydessä on ollut suomalainen byrokratia ja kieli, 12 lausumaa
3. Helpointa yrittäjyydessä on ollut: ei mikään, 10 lausumaa
4. Yritystoiminta on onnistunut hyvin, 12 lausumaa
5. Omalla rahoituksella on ollut keskeinen merkitys yritystoiminnassa, 12 lausumaa
6. Yrityskontaktien puutteella ei ole ollut merkitystä, 20 lausumaa
7. Viranomaisten tuen puute ei ole ollut ongelma, 22 lausumaa

Toimintatavat yrittäjänä

1. Asiakkaat suomalaisia ja maahanmuuttajia, 19 lausumaa
2. Haluaa kasvattaa yrityskokoa, 20 lausumaa
3. Näkee yrityksen tulevaisuuden positiivisena, 20 lausumaa
4. Kilpailijat ovat suomalaisia, 15 lausumaa

Verkostoituminen

1. Verkostojen laatu erilainen, 22 lausumaa
2. Verkostot ovat Suomessa olevia, 21 lausumaa
3. Verkoston jäsenten erilainen rooli, 19 lausumaa

Yrityspalveluiden rooli integroitumisprosessissa

1. Yrityksen rahoitusapu, 21 lausumaa
2. Hyöty yrittäjyyskoulutuksesta, 23 lausumaa
3. Apu yritystä perustettaessa, 20 lausumaa
4. Eniten apua antaneet viranomaiset tai neuvontapisteet , 25 lausumaa
5. Neuvontapisteet tai viranomaiset, joilta ei ole saatu apua, 17 lausumaa

2. Integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan:

Sosiaalinen taso

1. Yritystoiminta myötävaikuttanut Suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumiseen, 22 lausumaa
2. Yritysympäristön vieraus ei vaikeuttanut toimintaa merkittävästi, 19 lausumaa
3. Diskriminointia (syrjintä, rasistiset hyökkäykset) ei ole koettu, 22 lausumaa
4. Luottamuksen puutetta ei ole koettu, 20 lausumaa
5. Suomalaisia/maahanmuuttajia työntekijöinä, 10 lausumaa
6. Yhteydet entiseen kotimaahan, 22 lausumaa
7. Verkostoihin kuuluu hyvin erilaisia jäseniä, 25 lausumaa

Tiedollinen taso

1. Kielen osaaminen yrittäjäksi ryhdyttäessä, 19 lausumaa
2. Puutteellinen kielitaito ei ole ollut ongelma, 15 lausumaa
3. Ei saatu starttirahaa, 23 lausumaa

Toiminnallinen taso

1. Tavarat tilataan Suomesta, 15 lausumaa
2. Sopeutuminen suomalaisiin käytäntöihin, 30 lausumaa
3. Perheen/suvun apu yritystoiminnassa, 24 lausumaa
4. Työskentelyaika vuorokaudessa ja viikossa, 30 lausumaa
5. Verkotot ovat syntyneet omasta aloitteesta, 22 lausumaa
6. Verkostoituneet yrittäjät ovat menestyneet hyvin, 27 lausumaa
7. Integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan hyvin, 25 lausumaa

ISBN 978-952-60-4939-7
ISBN 978-952-60-4940-3 (pdf)
ISSN-L 1799-4950
ISSN 1799-4950
ISSN 1799-4969 (pdf)

Aalto-yliopisto
Kemian tekniikan korkeakoulu
Biotekniikan ja kemiantekniikan laitos
www.aalto.fi

**KAUPPA +
TALOUS**

**TAIDE +
MUOTOILU +
ARKKITEHTUURI**

**TIEDE +
TEKNOLOGIA**

CROSSOVER

**DOCTORAL
DISSERTATIONS**